

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg, 18 May 2007

ACFC/SR/II(2007)004
/Albanian version/

**SECOND REPORT SUBMITTED BY ALBANIA
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Received on 18 May 2007

RAPORTI I DYTË

paraqitur nga

REPUBLIKA E SHQIPERISE

mbështetur në Nenin 25, paragrafi 1, të

KONVENTËS KUADËR TË KËSHILLIT TË EVROPËS

PËR MBROJTJEN E MINORITETEVE KOMBËTARE

PARATHËNIE

Politika e shtetit shqiptar ndaj respektimit të të drejtave të minoriteteve

Vështrim i përgjithshëm mbi progresin e shënuar në zbatim të rekomandimeve të rezolutës së Komitetit të Ministrave

I. Publikimi i rezultateve të ciklit të parë të monitorimit të zbatimit të Konventës Kuadër dhe masat e ndërmarra për rritjen e ndërgjegjësimit lidhur me Konventën Kuadër.

Paraqitja e hapave të ndërmarra për përmirësimin e pjesëmarrjes së shoqërisë civile në procesin e zbatimit të Konventës Kuadër në nivel kombëtar dhe lokal, si dhe impakti i tyre.

Dialogu me Komitetin Këshillues të Konventës Kuadër

II-Masat e ndërmarra në zbatim të rekomandimeve të Rezolutës së Komitetit të Ministrave për zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria

Neni 1

Neni 2

Neni 4

Neni 5

Neni 6

Neni 7

Neni 8

Neni 9

Neni 10

Neni 11

Neni 12

Neni 13

Neni 14

Neni 15

III. Përgjigje të pyetjeve të pyetësorit të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër “Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare”.

ANEKSE (TË DISPONUESHME SI DOKUMENETE TE VEÇANTA)

- Të dhëna statistikore mbi minoritetet në Shqipëri (informacioni INSTAT).
- Të dhëna arkivore mbi numrin e minoriteteve në Shqipëri.
- Strategjia “Për përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom”
- Vendimi i Këshillit të Ministrave për krijimin e Komitetit të Minoriteteve
- Vendimi për një ndryshim në VKM për krijimin e Komitetit të Minoriteteve
- Memorandumi i bashkëpunimit me njësitë e qeverisjes vendore
- Pyetësori i Komitetit Këshillues i Konventës Kuadër (pyetësor, i plotësuar nga OJF-të).

Mendime dhe Opinione të shoqatave të minoriteteve:

- Material i paraqitur nga Shoqata “Amaro Drom”.
- Material i paraqitur nga Shoqata ”Moraça-Rozafa”.
- Material i paraqitur nga Shoqata ”Arumunët e Shqipërisë

Informacione dhe materiale të shoqërisë civile

1. Materiale të Komitetit Shqiptar të Helsinkit (KSHH).
 - Eksperienca e KSHH-së në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve.
2. Materiale të Qendrës së Zhvillimit dhe Promovimit Njerëzor
 - Zhvillimi ekonomik në zonat e minoritetit – Rast studimor krahasues
 - Mbulimi në media i zgjedhjeve parlamentare të 2005 dhe minoritetet

Informacione dhe materiale të organizatave të ndryshme ndërkombëtare

1. Informacion nga PNUD
 - Aktivitetet e Programit i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (PNUD) në mbështetje të Minoriteteve në Shqipëri.
2. Informacion nga UNICEF (anglisht)-
 - Matrica mbi mbështetjen e projekteve të minoriteteve në Shqipëri dhe kundër trafikimit 2005-2006
3. Materiale të Fondacionit Soros
 - Përmbledhje ekzekutive mbi raportin për zbatimin e strategjisë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom në Shqipëri”.

- *Lista e projekteve të ndryshme për minoritetet gjatë periudhës 2000-2004.*

PARATHËNIE

Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare (më poshtë referuar si Konventa Kuadër) është nënshkruar nga Republika e Shqipërisë (më poshtë referuar si Shqipëria) më 29.06.1995 dhe ka hyrë në fuqi më 01.01.2000.

Bazuar në nenin 25 të Konventës Kuadër më 26 korrik 2001, Shqipëria ka paraqitur pranë Këshillit të Evropës, Raportin e parë mbi zbatimin e dispozitave të Konventës Kuadër, i cili pasqyron drejtimit themelore të politikës dhe strategjisë së shtetit shqiptar, lidhur me respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve në Shqipëri.

Masat e ndërmarra nga Shqipëria në zbatim të Konventës Kuadër dhe niveli i zbatimit të tyre u shqyrtuan nga Komiteti Këshillues i Konventës Kuadër (më poshtë referuar si Komiteti Këshillues) mbi bazën e Raportit të Parë zyrtar të paraqitur nga autoritetet shqiptare, si dhe mbi informacionet e mbledhura gjatë vizitës së këtij Komiteti në Shqipëri, në maj të vitit 2002¹.

Konstatimet e vërejtura nga Komiteti Këshillues u pasqyruan në hartimin e një Opinioni të miratuar nga Komiteti Këshillues në 12 shtator 2002, i cili më pas u publikua nga autoritetet shqiptare.

Në shkurt 2003 Republika e Shqipërisë ka paraqitur Komentet lidhur me opinionin e Komitetit Këshillues, të cilat ishin rezultat i dialogut dhe konsultimeve midis përfaqësuesve të shoqërisë civile, shoqatave të minoriteteve, si dhe strukturave, të cilat trajtojnë problemet e minoriteteve në Shqipëri.

Pas shqyrtimit të Opinioni të Komitetit Këshillues dhe Komenteve të Qeverisë Shqiptare, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës miratoi Rezolutën ResCMN (2005)² mbi zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria. (më poshtë referuar si Komiteti i Ministrave).

Opinionit² dhe Rezoluta vunë në dukje se Shqipëria në shumë aspekte ka bërë përpjekje të admirueshme për të përket zbatimit të Konventës Kuadër, duke nënvizuar edhe disa fusha, në drejtim të të cilave mund të bëhen përmirësime të mëtejshme.

Në shtator 2005, në kuadrin e procesit të zbatimit të rekomandimeve të ciklit të parë të monitorimit të Konventës Kuadër për Shqipërinë, Ministria e Punëve të Jashtme në bashkëpunim me Këshillin e Evropës, organizuan Takimin për vlerësimin e zbatimit të Konventës Kuadër “Për mbrojtjen e Minoriteteve

¹ Nga datat 9 Prill deri 3 Maj 2002, Komiteti Këshillues i “Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare” të Këshillit të Evropës, ka vizituar Shqipërinë në kuadër të ekzaminimit të këtij raporti, si dhe për të marrë informacion të mëtejshëm mbi zbatimin e kësaj Konvente.

² Opinioni i Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e e Minoriteteve Kombëtare, Shënime të Përgjithshme, faqe 1 paragrafi 2.
Rezoluta ResCMN(2005)² mbi zbatimin e Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare, nga Shqipëria, pika 1 paragrafi 1 i Konkluzioneve

Kombëtare” nga Shqipëria. Ky takim mbylli edhe ciklin e parë të monitorimit për Shqipërinë.

Në përputhje me Rezolutën (97)10 të Komitetit të Ministrave, Raporti i Dytë mbi zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria, duhej të dorëzohej më 1 Janar 2006.

Me qëllim shmangien e mbivendosjes së kompetencave të strukturave që mbulojnë çështjet e minoriteteve në Shqipëri, Qeveria e re³, ndër morri një proces riorganizimi të këtyre strukturave, i cili ndikoi në vonesën e fillimit të punës për hartimin dhe paraqitjen e Raportit të Dytë nga Shqipëria.

Autoritetet shqiptare nëpërmjet një letre⁴ të Zëvendësministres së Punëve të Jashtme drejtuar Presidentit të Komitetit Këshillues kanë informuar mbi arsyet e kësaj vonese dhe kanë kërkuar shtyrjen e afatit të dorëzimit të këtij raporti, duke konfirmuar angazhimin serioz të Qeverisë Shqiptare për dorëzimin në një kohë sa më të shpejtë të Raportit.

Komiteti Këshillues, në përgjigje të kërkesës së palës shqiptare ka vlerësuar përpjekjet e bëra nga autoritetet shqiptare në përmbushjen e detyrimeve që burojnë nga Konventa Kuadër, duke shprehur gjithashtu, mirëkuptimin për vonesën në dorëzimin e Raportit të Dytë nga Shqipëria.

Në këtë kontekst dëshirojmë të përmendim se, vonesa në paraqitjen e raportit të dytë të Shqipërisë, krahas arsyeve të parashtruara në letrën e sipërpërmendur është kushtëzuar dhe nga shtyrja disa herë e miratimit të Rezolutës së Komitetit të Ministrave për Shqipërinë, e cila u miratua më 11.5.2005.⁵

Raporti i dytë zyrtar i Shqipërisë është hartuar në përputhje me udhëzimet për hartimin e raporteve në kuadrin e cilkit të dytë të monitorimeve të miratuara nga Komiteti i Ministrave⁶.

Raporti është hartuar nga Ministria e Punëve të Jashtme në bashkëpunim me Komitetin Shtetëror të Minoriteteve dhe institucionet qendrore dhe vendore që mbulojnë çështjet e minoriteteve.

Raporti përmban informacione mbi gjendjen e respektimit të të drejtave të minoriteteve në Shqipëri që nga periudha pas paraqitjes së raportit të parë deri në korrik 2006 dhe çdo zhvillim pas kësaj date nuk është përfshirë në përmbajtjen e këtij Raporti.

Raporti përmban komente për nene të caktuara të Konventës, duke u përqëndruar në përkrahimin e masave të ndërmarra nga Shqipëria për zbatimin

³ Qeveria e dalë nga zgjedhjet e përgjithshme parlamentare të 3 korrikut 2005

⁴ Letra e datës 14 Prill 2006 e Zëvendësministres së Punëve të Jashtme, Znj. Edith Harxhi drejtuar Presidentit të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër Z. Asbjørn Eide

⁵ Sipas udhëzimeve të Komitetit të Ministrave raportet në kuadrin e ciklit të dytë të raportimeve duhet të përqëndrohen kryesisht në masat e marra nga autoritetet shqiptare në zbatim të Rezolutës ResCMN(2005)2 mbi zbatimin e Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare nga Shqipëria.

⁶ Udhëzimet e miratuara më 15 Janar 2003 nga Komiteti i Ministrave.

e rekomandimeve të Komitetit të Ministrave dhe Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër.⁷

Gjithashtu, për hartimin e këtij raporti janë konsultuar dhe organizatat e përfaqësuese të minoriteteve dhe shoqërisë civile, të cilat janë aktive në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve.

Informacione të nevojshme janë marrë nga studimet e kryera nga këto organizata dhe nga raporte të organizatave të ndryshme ndërkombëtare të specializuara në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut.

Opinionet analizat dhe sugjerimet e tyre janë përfshirë në përmbajtjen dhe anekset bashkëlidhur këtij raporti.

POLITIKA E SHETIT SHQIPTAR NDAJ RESPEKTIMIT TË TË DREJTAVE TË MINORITETEVE.

(1)Me ndryshimet demokratike, mbrojtja dhe respektimi i të drejtave të minoriteteve kombëtare ka zënë gjithmonë një vend të rëndësishëm në politikën e Qeverisë Shqiptare.

Shqipëria ka patur dhe vazhdon të ketë një angazhim të përhershëm, përsa i përket përmirësimit të vazhdueshëm të standarteve, lidhur me mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, pjesë përbërëse e të cilave janë dhe të drejtat e minoriteteve.

Shprehje e qartë e angazhimit të Shqipërisë është ratifikimi apo aderimi në pothuaj të gjitha konventat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe, në mënyrë të veçantë, ratifikimi pa asnjë rezervë i Konventës Kuadër “Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare”.

Konventa Kuadër, e cila pas ratifikimit, në bazë të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë është bërë pjesë e legjislacionit të brendshëm shqiptar, përbën bazën mbi të cilën mbështetet hartimi dhe zbatimi i politikave për minoritetet në Shqipëri.

Legjislacioni shqiptar, duke filluar me Kushtetutën e Shqipërisë dhe aktet e tjera ligjore, garanton zbatimin në praktikë të të drejtave të minoriteteve, duke reflektuar frymën e Konventës Kuadër.

Kushtetuta e Shqipërisë e vitit 1998, e hartuar sipas standarteve më të përparuara evropiane, i ka cilësuar minoritetet si pjesë të pandarë të shoqërisë shqiptare, duke u njohur atyre të gjitha të drejtat, sikurse dhe shtetasit e tjerë shqiptarë, duke u garantuar kushtet për të ruajtur dhe zhvilluar identitetin e tyre kombëtar, kulturor e fetar.

Padyshim që aktualisht shoqëria shqiptare përballet me vështirësi dhe sfida serioze që janë pjesë e procesit të zhvillimit dhe përpjekjeve të Shqipërisë për t'u bërë partnere dinjitoze në bashkësinë e shoqërive të zhvilluara të strukturave evropiane dhe euroatlantike, por ajo që vlen të theksohet është

⁷ Raporti nuk përmban të dhëna të përgjithshme mbi minoritetet dhe prezantim të Kuadrit ligjor për respektimin e të drejtave të minoriteteve në Shqipëri, duke qënë se një informacion i tillë është paraqitur në Raportin e parë zyrtar.

fakti i konstatuar dhe i njohur nga të gjithë aktorët në vend edhe nga organizmat ndërkombëtare se përsa i përket frymës së tolerancës, bashkëjetesës paqësore, bashkëpunimit dhe mirëkuptimit të shqiptarëve me personat që u përkasin minoriteteve që jetojnë në territorin e saj Shqipëria mund të shërbejë si model për gjithë rajonin.

Kjo arritje e shoqërisë shqiptare është konsoliduar gjatë viteve dhe në mënyrë të veçantë gjatë periudhës së transformimeve demokratike.

(2)Gjatë periudhës kohore, të cilës ky Raport i referohet, prioritet i politikave të qeverisë ka qënë integrimi i Shqipërisë në strukturat euro-atlantike, duke mbështetur fuqimisht plotësimin e standarteve europiane, nëpërmjet proceseve transformuese politike, ekonomike e sociale përafrimin e legjislacionit shqiptar me atë komunitar si dhe respektimin real të të drejtave të njeriut dhe minoriteteve.

Pjesë integrale e procesit të integrimit në strukturat europiane, ka qënë dhe është përmirësimi i nivelit të respektimit të të drejtave të minoriteteve, çështje kjo që ka qënë një nga pikat kryesore të rekomandimeve të përbashkëta të grupit konsultativ Task-Forcë BE-Shqipëri dhe negociatave për nënshkrimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit.

Këto negociata u hapën zyrtarisht për Shqipërinë, më 31 janar 2003 dhe nënshkrimi i kësaj Marrëveshjeje u finalizua më 12 qershor 2006.

Nënshkrimi i Marrëveshjes shënon një hap të ri përpara drejt procesit të integrimit europian të Shqipërisë dhe njëkohësisht përbën një sfidë për të gjithë aktorët e shoqërisë shqiptare, jo vetëm për strukturat shtetërore, por edhe për përfaqësuesit e shoqërisë civile, që bashkarisht të punohet për plotësimin e angazhimeve që rrjedhin prej kësaj marrëveshjeje, pjesë e të cilave është dhe mbrojtja dhe respektimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.

Me vendimin nr.463, datë 5.7.2006, Këshilli i Ministrave ka miratuar Planin Kombëtar për zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit, pjesë e rëndësishme e së cilit është dhe ndërmarrja e reformave ligjore dhe institucionale, për garantimin dhe realizimin në nivele gjithnjë e më të larta të të drejtave dhe lirive themelore të individit dhe në veçanti të të drejtave të minoriteteve.

Ky dokument përcakton dhe prioritetet afatshkurtra dhe afatmesme të politikës së Qeverisë Shqiptare, lidhur me respektimin e të drejtave të minoriteteve.

Siç parashikohet në këtë dokument, në përputhje me instrumentat ndërkombëtare, në fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe detyrimeve që rrjedhin nga procesi i integrimit europian, Qeveria Shqiptare do të angazhohet për të zbatuar dhe arritur standartet më të larta të respektimit dhe realizimit të të drejtave të të gjitha minoriteteve që jetojnë në Shqipëri. Të gjitha hapat dhe nismat që do të ndërmerren do të synojnë zbatimin dhe përputhshmërinë e plotë me Konventën Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe Konventën e Këshillit të Europës “Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare”, të ratifikuara nga Shqipëria.

Për realizimin e këtyre objektivave, në Planin Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit parashikohen masat, aktivitetet dhe Institucionet përgjegjëse për realizimin e këtyre prioriteteve afatshkurtra dhe afatmesme në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve.

Me prioritet në këtë kontekst do të konsiderohet zbatimi i plotë i Strategjisë Kombëtare "Për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom", duke synuar përmirësimin e kushteve të jetesës, arsimimit dhe punësimit të këtij minoriteti, nëpërmjet programeve të ndihmës ekonomike, shërbimeve publike e private të përkujdesit shoqëror.

Për adresimin e prioriteteve afatshkurtra në këtë dokument parashikohet ndërmarrja e aktiviteteve të mëposhtme zbatues:

Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta

1. Realizimi i tryezave të përbashkëta në 12 qarqet e vendit në lidhje me zbatimin e Strategjisë.
2. Funksionimi i Grupit ndërministror për organizimin, koordinimin, monitorimin dhe vlerësimin e implementimit të Strategjisë Kombëtare për Romët.
3. Botimi dhe shpërndarja e Strategjisë në të gjitha qarqet e vendit.
4. Forcimi i kapaciteteve të Sektorit të Monitorimit të zbatimit të Strategjisë për Romët.
5. Realizimi i projektit për nxjerrjen e indikatorve të monitorimit të strategjisë si dhe realizimi i trajnimeve të ndryshme të sektorit dhe grupit ndërministror përgjegjës për implementimin e Strategjisë me një program soft wear për hedhjen e të dhënave për të monitoruar progresin e realizimit të strategjisë.
6. Përmirësimi i kushteve të jetesës sipas prioriteteve të minoritetit Rom.

Komiteti Shtetëror i Minoriteteve

1. Organizimi i Konferencës Kombëtare për pjesëmarrjen e minoriteteve në jetën publike.
2. Organizimi i një tavoline të rrumbullakët mbi zbatimin e Strategjisë Kombëtare për Romët.
3. Organizimi i Takimit Folklorik dhe Ditëve të Kulturës së Minoriteteve.
4. Takim Ndërkombëtar me institucionet homologe të rajonit për minoritetet në lidhje me "Praktikat e zbatimit të normave ndërkombëtare në fushën e minoriteteve".

Aktivitetet zbatuese afatmesme

Për adresimin e prioriteteve afatmesme do të ndërmerren aktivitetet e mëposhtme zbatuese.

Komiteti Shtetëror i Minoriteteve

1. Organizimi i Konferencës Kombëtare për arsimimin në gjuhën e minoriteteve.
2. Organizimi i Takimit Folklorik dhe Ditëve të Kulturës së Minoriteteve.
3. Takim Ndërkombëtar me institucionet homologe të vendeve të rajonit për minoritetet në lidhje me "Legjislacioni për minoritetet në Rajonin e Ballkanit".
4. Organizimi i Konferencës Kombëtare për ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit kulturor të minoriteteve;
5. Takim Ndërkombëtar me institucionet homologe të rajonit për minoritetet "Politikat rajonale pozitive për minoritetet".
6. Organizimi i Konferencës Kombëtare për rritjen e aksesit në median elektronike dhe të shkruar të minoriteteve.
7. Takim Ndërkombëtar me institucionet homologe të rajonit për minoritetet "Minoritetet dhe integrimi euro-atlantik".

VËSHTRIM I PËRGJITHSHËM MBI PROGRESIN E SHËNUAR NË ZBATIM TË REKOMANDIMEVE TË REZOLUTËS SË KOMITETIT TË MINISTRAVE

(1) Duke e konsideruar shprehjen identitetit kombëtar fetar e kulturor të minoriteteve, si një element pasurues të shoqërisë shqiptare, i cili duhet ruajtur dhe zhvilluar, Qeveria Shqiptare, nëpërmjet politikave të ndërmarra në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve synon krijimin e një mjedisi të tillë, ku çdo individ të ndihet jo vetëm i pranuar dhe i barabartë, por edhe vërtet i mirëpritur.

Ky orientim reflektohet dhe në programin e qeverisë, në të cilin mbrojtja e minoriteteve përbën një nga drejtimet më të rëndësishme të politikave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Ndër objektivat primare të parashikuara në fushën e respektimit të të drejtave të njeriut është përmirësimi i mëtejshëm të nivelit të mbrojtjes së të drejtave të minoriteteve, në përputhje me standartet më të përparuara evropiane dhe konform angazhimeve që ka marrë Shqipëria në kuadër të anëtarësimit në dokumentat më të rëndësishme ndërkombëtare në këtë fushë.

Në funksion të realizimit të këtij programi, qeveria shqiptare ka ndërmarrë një politikë gjithnjë e më aktive lidhur me respektimin e të drejtave të minoriteteve, duke i kushtuar një rëndësi të veçantë realizimit në praktikë të të këtyre të drejtave.

Gjithashtu, një nga prioritetet e qeverisë është dhe lufta kundër korrupsionit dhe forcimi i shtetit ligjor si një kusht i rëndësishëm që krijon garanci për respektimin e të drejtave të minoriteteve dhe influencon në shmangien e diskriminimit në praktikë, sidomos për grupet dhe shtresat më të pambrojtura dhe të varfëra të shoqërisë (romët).

Sipas programit të qeverisë të paraqitur në Kuvendin e Shqipërisë në datën 8 Shtator 2005, përsa i përket objektivave lidhur me konsolidimin e sistemit demokratik dhe garantimit të të drejtave themelore të njeriut – në çështjen të drejtat themelore konkretisht parashikohet:⁸

“Mazhoranca e re dhe Qeveria e saj angazhohen për të zbatuar dhe arritur standartet më të larta të respektimit dhe realizimit të të drejtave të të gjitha minoriteteve, në përputhje me Konventën Europiane të të drejtave të njeriut dhe Konventën Kuader “Për mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare”.

Me prioritet do të konsiderohen sipas një programi të veçantë, shkollimi, strehimi e punësimi për minoritetin rom dhe komunitetin egjiptian.

Ndër masat e marra që reflektojnë frymën e politikës dhe të sensibilitetit të Qeverisë ndaj çështjes së minoriteve është edhe fakti se në përbërje të kabinetit të ri qeveritar është krijuar dhe funksionon posti i Ministrit të Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta, në krye të të cilit është një pjesëtar i minoritetit grek.

(2)Siç pasqyrohet në Opinionin e Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër dhe Rezolutën e Komitetit të Ministrave, Shqipëria në shumë aspekte ka bërë përpjekje të admirueshme në mbrojtje të minoriteteve kombëtare.

(3)Gjithashtu, në raportin e tretë për Shqipërinë të Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës ECRI, të miratuar në 17 dhjetor 2004 dhe të bërë publik nga autoritetet shqiptare më 14 dhjetor 2005, ndër të tjera konstatohet progres i konsiderueshëm në shumë drejtime, që nga publikimi i raportit të dytë për Shqipërinë më 3 prill 2001, lidhur me masat e ndërmarra nga autoritetet shtetërore për të parandaluar dhe eliminuar diskriminimin dhe fenomenet e tjera negative.

(4)Progres në këtë fushë është evidentuar dhe nga Komiteti për Eleminimin e Diskriminimit Racial⁹, i cili në kuadrin e shqyrtimit dhe miratimit të vëzhgimeve përfundimtare për raportin e paraqitur nga Shqipëria mbi zbatimin e Konventës për Eleminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racial ka mirëpritur:

1. Ngritjen e shumë institucioneve me kompetenca në fushën e luftës kundër diskriminimit racial dhe të mbrojtjes së minoriteteve;

⁸ Pjesë nga programi i Qeverisë.

⁹ Pika B (5-9) e vëzhgimeve përfundimtare

2. Veprimet e ndërmarra nga autoritetet shqiptare kundër krimit të organizuar dhe korrupsionit, të cilat janë kryesisht të dëmshme për grupet më të prekshme sociale;
3. Masat e ndërmarra për garantimin e lirisë së besimit dhe përpjekjet e konsiderueshme të bëra për të nxitur të drejtat kulturore dhe arsimore të personave që i përkasin minoriteteve kombëtare;
4. Hartimin e Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit Rom”;
5. Përmirësimin e kuadrit ligjor për emrat tradicionale të rrugëve dhe treguesve të tjerë për publikun në gjuhët e minoriteteve.

(5) Siç u theksua dhe më lart, Shqipëria e konsideron respektimin e dispozitave të Konventës Kuadër “Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare”, jo vetëm si një detyrim që buron nga zbatimi i normave të legjislacionit të brendshëm, por edhe si një nga angazhimet më të rëndësishme të ndërmarra në kuadrin e procesit të Stabilizim-Asociimit në Bashkimin Evropian.

Në këtë kuadër ndryshime të rëndësishme ligjore janë bërë për reflektimin në legjislacionin shqiptar, të parimeve dhe standardeve ndërkombëtare të pranuar nga Shqipëria.

Përmirësimi i legjislacionit për minoritetet

(1) Duke vlerësuar rekomandimet e Komitetit Këshillues lidhur me plotësimin e kuadrit ligjor për minoritetet, në mars 2002 u ngrit një Grup Punë për rishikimin e legjislacionit për minoritetet. (këtu e më poshtë referuar si grupi i punës).

Qëllimi i aktivitetit të këtij grupi pune ishte evidentimi i mangësive në kuadrin ligjor për minoritetet, me synim plotësimin dhe përmirësimin e tij në të ardhmen, sidomos përsa i përket të drejtës së përdorimit të gjuhës amtare në marrëdhëniet e inividëve që i përkasin minoriteteve me autoritetet vendore.

Nga një vlerësim i përgjithshëm i kuadrit ligjor për minoritetet, të kryer nga Grupi i Punës rezultoi se niveli i zbatimit të Konventës Kuadër “Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare” në legjislacionin shqiptar është i kënaqshëm.

Ai gjithashtu, konstatoi se ndërsa ka një zhvillim të konsiderueshëm përsa i përket kudrit ligjor për minoritetet, vihet re se ka një boshllëk dhe nevojë për përmirësime në nivel nënligjor, të cilat do të mundësonin realizmin më të plotë në praktikë të një sërë parashikimesh ligjore.

Në këtë kuadër, Grupi i punës rekomandoi disa fusha, ku u konstatua se ishte e nevojshme përmirësimi dhe plotësimi i kuadrit ligjor dhe nënligjor për minoritetet.

Rekomandimet e grupit të punës janë përfshirë në Planin Kombëtar të Veprimit për Zbatimin e Përparësive të Partneritetit Evropian (VKM 634, datë 30.08.2004) dhe më pas nënshkrimin të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit në Planin e Veprimit për zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (VKM 463, datë 5.07.2006) dhe tashmë janë në procesin e zbatimit nga ana e organeve respektive.

Rekomandimet e grupit të punës dhe statusi i zbatimit të tyre do të pasqyrohen në mënyrë të detajuar në pjesën e dytë të Raportit mbi masat e marra në zbatim të Rekomandimeve të Rezolutës së Komitetit të Ministrave dhe në pjesën e tretë mbi përgjigjet e pyetjeve të Komitetit Këshillues.

(2) Shprehje e kujdesit të vazhdueshëm të Qeverisë ndaj kërkesave dhe shqetësimeve të minoriteteve ishte dhe ndryshimi i Ligjit nr.8950, datë 10.10.2002 "Për Gjëndjen e Civile". Fillimisht ligji u ndryshua, duke mos përfshirë kombësinë si një element përbërës të gjëndjes civile të personit. Si pasojë në të ardhmen kombësia nuk do të figuronte në asnjë dokument të lëshuar nga zyrat e gjëndjes civile.

Duke qënë se ndryshimi i ligjit solli shumë polemika mbi eventualitetin e zhdukjes së të dhënave për minoritetet kombëtare në Shqipëri, Kuvendi miratoi një amendament, në këtë ligj, (ligjin nr.9029, datë 13.3.2003 "Për disa shtesa në ligjin nr.8950, datë 10.10.2002 "Për gjëndjen civile"), i cili në nenin 4 të tij riautorizon përfshirjen e kombësisë/etnisë në Regjistrin Civil dhe dokumentat e lëshuara nga Zyrat e Gjëndjes Civile për identifikimin e brendshëm të personave.

Të dhënat statistikore mbi minoritetet në Shqipëri

Duke i konsideruar të dhënat statistikore mbi minoritetet, si përcaktuese në projektimin dhe monitorimin e politikave të drejtave të personave që u përkasin minoriteteve, Instituti i Statistikave (INSTAT)¹⁰, në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Jashtme (Zyra e Minoriteteve) në muajin *shkurt 2004*, ka publikuar rezultatet e vlerësimeve statistikore në nivel kombëtar mbi minoritetet në Shqipëri.

Këto vlerësime janë bazuar në të dhënat e anketës LSMS (Living Standard Measurement Survey), e cila u realizua gjatë vitit 2002 nga INSTAT, si pjesë e programit të Qeverisë për Strategjinë Kombëtare për Zhvillimin Ekonomik dhe Social, e asistuar nga Banka Botërore, si dhe të regjistrimeve të popullsisë dhe banesave të viteve të viteve 1945, 1950, 1960, 1969, 1979, 1989 dhe 2001.

INSTAT në procesin e përpunimit të të dhënave mbi minoritetet është konsultuar edhe me burime të tjera informacioni me karakter të ndryshëm si

¹⁰ INSTAT është institucioni qendror i specializuar, jo vetëm në mbledhjen, përpunimin, analizimin dhe publikimin e të dhënave zyrtare statistikore, por dhe për hartimin e kritereve metodologjike për kryerjen e regjistrimeve.

vëzhgime, studime, të dhëna administrative dhe vlerësime retrospektive mbi minoritetet në Shqipëri.

Në bazë të këtyre vlerësimeve, përqindja e minoriteteve kombëtare në popullsinë aktuale të Shqipërisë, (afërsisht prej 3.069.275 banorë), vlerësohet të jetë në nivelin 1.4%.

Materiali i plotë lidhur me vlerësimet aktuale të minoriteteve në Shqipëri, tabelat statistike dhe metodika e përdoruar nga INSTAT-i për përfitim të këtyre të dhënave, gjendet në anekset e këtij Raporti.

Strategjia kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”

Tregues i qartë i angazhimit serioz dhe konkret të Qeverisë, për problemet e shumta ekonomiko-sociale të minoritetit rom, ka qënë miratimi në shtator 2003, i Strategjisë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”.

Kjo strategji është afatgjatë dhe përfshin një periudhë zbatimi prej 15 vjetësh. Strategjia synon përmirësimin e të drejtave të minoritetit rom në fusha të ndryshme si: strehimi, punësimi, arsimimi, kultura, infrastruktura, pjesëmarrja në jetën politiko-shoqërore dhe shërbimet publike.

Në kuadrin e monitorimit të zbatimit të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”, është krijuar Sektori i Monitorimit të Zbatimit të kësaj strategjie pranë Shërbimit Social Shtetëror në Ministrinë e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta (me urdhrin Nr. 213/2, datë 22.06.2004 të Ministrit të Punës dhe Çështjeve Sociale).

Ky sektor ka si detyrë kryesore monitorimin e zbatimit të objektivave dhe masave prioritare, të përcaktuara në këtë strategji dhe forcimin e bashkëpunimit me shoqatat e minoritetit rom dhe OJF-ve të ndryshme që veprojnë në fushën e mbrojtjes së të drejtave të minoriteteve. Ajo gjithashtu, bashkëpunon me institucionet përgjegjëse, Ministrinë e Financave dhe donatorë të ndryshëm për sigurimin e fondeve të nevojshme për realizimin e objektivave të kësaj strategjie.

Gjatë periudhës së funksionimit të tij, ky sektor ka punuar në drejtim të vendosjes së një sistemi raportimi me institucionet përgjegjëse, lidhur me ecurinë e zbatimit të strategjisë kombëtare për romët, identifikimin e shoqatave romë, si dhe identifikimin e donatorëve që mundësojnë projekte në ato drejtime ku janë konstatuar edhe problemet më shqetësuese të minoritetit rom¹¹.

¹¹ Vlen të nënvizohet se progres gjithashtu, është shënuar në fushën e arsimit, kulturës, krijimit të lehtësirave në fushën e punësimit për minoritetin rom, integrimin e fëmijëve romë të rrugës në jetën normale etj

Për një analizim më të hollësishëm të arritjeve të deritanishme si dhe të çështjeve që kanë nevojë për konsideratë të mëtejshme në procesin e zbatimit të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e Kushteve të jetesës së minoritetit rome”, do të ndalemi në pjesën e tretë mbi përgjigjet e pyetjeve të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër.

Krijimi i Institucioneve të specializuara për çështjet e minoriteteve

Me qëllim nxitjen e pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve kombëtare në jetën publike të vendit, në Mars 2004, Këshilli i Ministrave vendosi krijimin e Komitetit Shtetëror të Minoriteteve (Vendim i Këshillit të Ministrave nr.127, dt. 11.3 2004).

Komiteti Shtetëror i Minoriteteve bashkëpunon me organet e qeverisjes qëndrore dhe vendore, me organizata e shoqatat që trajtojnë çështjet e minoriteteve, për përmirësimin e standarteve në respektimin e të drejtave të minoriteteve në Shqipëri. Ai propozon masa konkrete për zhvillimin ekonomik, shoqëror dhe arsimor të minoriteteve, duke kontribuar në këtë mënyrë për përmirësimin e gjendjes së personave që u përkasin minoriteteve, kudo ku ata jetojnë.

Gjithashtu, Komiteti bashkëpunon për çështje të ndryshme me organizmat dhe institucionet ndërkombëtare.

Për të siguruar një dialog konstruktiv dhe aktiv me përfaqësuesit e minoriteteve, Komiteti ka në përbërje, përveç stafit administrativ, dhe pesë anëtarë që përfaqësojnë minoritetet në Shqipëri. Aktualisht, Komiteti drejtohet nga një përfaqësuese e minoritetit grek.¹²

Duke vlerësuar rolin e Komitetit, si institucioni përfaqësues i minoriteteve në Shqipëri, si dhe me qëllim rritjen e efikasitetit të tij, gjatë vitit 2005 stafi i Komitetit u plotësua me caktimin e një nënkryetareje dhe ekspertëve e specialistëve të nivelit teknik (13 anëtarë).

Gjithashtu, në buxhetin e vitit 2007 është parashikuar të krijohet dhe një fond i veçantë nga Këshilli i Ministrave për Komitetitn Shtetëror të Minoriteteve, i cili do të ketë si objektiva:

1. financimin e projekteve për ruajtjen dhe zhvillimin e kulturës për ruajtjen e identitetit kombëtar të minoriteteve;
2. financimin e mjeteve të informimit në gjuhën e minoriteteve, marrjen e masave të nevojshme për përmirësimin e klimës së përfaqësimit në media të minoriteteve;

¹² Konkretisht Komiteti, përveç Kryetares ka në përbërje një anëtar nga minoriteti grek, një anëtar nga minoriteti maqedonas, një anëtar nga minoriteti serbo-malazez, një anëtar nga minoriteti etno-gjuhësor arumun dhe një anëtar nga minoritetit etno-gjuhësor rom.

3. ndihmesën financiarisht për organizimin në shkallë kombëtare të “Ditës së minoriteteve”.

Krijimi i Komitetit Shtetëror për Minoritetet dhe Strukturës Monitoruese për zbatimin e strategjisë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”, përbën një tregues konkret të angazhimit të Qeverisë Shqiptare për të mbështetur çdo iniciativë që kontribuon në ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit kombëtar e kulturor të minoriteteve në Shqipëri, duke përmbyshur njëkohësisht dhe një ndër rekomandimet e institucioneve ndërkombëtare monitoruese lidhur me forcimin e strukturave të specializura për minoritetet.

I-MASAT E NDËRMARRA PËR PUBLIKIMIN E REZULTATEVE TË CIKLIT TË PARË TË MONITORIMEVE DHE PËR RRIJTJEN E NDËRGJEGJËSIMIT LIDHUR ME KONVENTËN KUADËR.

-Pjesëmarrja e shoqërisë civile në procesin e zbatimit të Konventës Kuadër

-Paraqitja e masave për vazhdimin e dialogut në progres me Komitetin Këshillues të Konventës Kuadër, duke përfshirë informimin mbi masat e ndërmarra në përmbyshje të rekomandimeve të ciklit të parë të monitorimeve.

Pavarësisht nga hapat e ndërmarra për publikimin e rezultateve të ciklit të parë të monitorimit, të cilat do të pasqyrohen në vijim, autoritetet shqiptare janë të ndërgjegjshme që koha e shkurtër nga miratimi i rezolutës deri në fillimin e përgatitjeve për hartimin e raportit të dytë ka qënë e pamjaftueshme për të përmbyshur një proces të tillë, i cili kërkon një kohë të konsiderueshme.

Pavarësisht nga kjo, duke e konsideruar përmbyshjen e angazhimeve të Konventës Kuadër, si një proces të vazhdueshëm, në bashkëpunim me shoqërinë civile dhe donatorët do të intensifikohen përpjekjet në të ardhmen për rritjen e informimit dhe ndërgjegjësimin e opinionit publik lidhur me Konventën Kuadër dhe rezultatet e ciklit të parë të monitorimit për Shqipërinë.

Masat e ndërmarra për publikimin e rezultateve të ciklit të parë të monitorimeve. Ndërgjegjësimi i opinionit lidhur me Konventën Kuadër.

(1) Në tetor 2001 një seminar informues mbi Konventën Kuadër, është organizuar nga Ministria e Punëve të Jashtme në bashkëpunim me Këshillin e Evropës, ku pjesëmarrës ishin jo vetëm përfaqësues të minoriteteve, por dhe përfaqësues të OJF të ndryshme, organizatave ndërkombëtare dhe mediave.

(2) Opinioni i Komitetit Këshillues i Konventës Kuadër dhe Rezoluta e Komitetit të Ministrave pas përkthimit në gjuhën shqipe iu shpërndanë përfaqësuesve të shoqatave të minoriteteve, në takime të zhvilluara për këtë qëllim.

Në bazë të sugjerimeve të bëra nga Komiteti Këshillues, Opinioni i Komitetit Këshillues u përkthye në gjuhët e minoriteteve kombëtare (greqisht, serbisht dhe maqedonisht).

(3) Për dorëzimin e kopjeve të përkthyer në gjuhët amtare të tyre të "Opinionit" të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare, si dhe në kuadrin e rritjes së mëtejshme të frymës së dialogut dhe të transparencës midis qeverisë dhe shoqatave të minoriteteve, në shkurt 2003, u zhvillua një takim i Zëvendëskryeministrit dhe Ministrit të Punëve të Jashtme, me përfaqësuesit e shoqatave të minoriteteve.

(4) Në 18 Korrik 2003, u organizua një konsultë me ekspertë dhe studiues në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve, Akademisë së Shkencave dhe përfaqësues të autoriteteve shtetërore.

Qëllimi i kësaj konsulte ishte politika e shtetit shqiptar për minoritetet, si dhe diskutimi mbi rekomandimet e Opinioni të Komitetit Këshillues për Shqipërinë.

Gjithashtu, gjatë këtij takimi u diskutua dhe lidhur me disa çështje të ngritura nga përfaqësues të shoqatave të minoriteteve në Shqipëri.

Informacioni i plotë mbi këtë takim gjendet në pjesën e tretë të raportit, mbi përgjigjet e pyetjeve të Komitetit Këshillues.

(5) Në datat 27-28 shtator 2005, në kuadrin e mekanizmit monitorues të Konventës Kuadër "Për mbrojtjen e minoriteteve Kombëtare", Ministria e Punëve të Jashtme në bashkëpunim me KE-në, me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të shoqatave të minoriteteve kombëtare, ekspertëve ndërkombëtarë dhe përfaqësuesve të Institucioneve shtetërore dhe shoqërisë civile, zhvilloi "Takimin për vlerësimin e zbatimit të Konventës Kuadër "Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare" nga Shqipëria.

Ky takim i shërbeu analizimit të progresit të arritur lidhur me zbatimin e Konventës Kuadër "Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare" nga Shqipëria dhe diskutimit mbi masat e mëtejshme të nevojshme për t'u ndërmarrë në përputhje me sugjerimet e Opinioni të Komitetit Këshillues dhe Konkluzionet e Rezolutës së Komitetit të Ministrave të KE-së për zbatimin e kësaj Konvente nga Shqipëria.

(6) Me qëllim forcimin e mëtejshëm të dialogut dhe transparencës ndërmjet qeverisë dhe shoqatave të minoriteteve, si dhe për rritjen e informimit dhe transparencës lidhur me çështjet e respektimit të të drejtave të minoriteteve në Shqipëri, Rezoluta e Komitetit të Ministrave u përkthye në gjuhët e minoriteteve, serbisht, greqisht, maqedonisht dhe arumanisht.

(7) Në këtë kuadër, si dhe duke synuar përfshirjen e tyre në procesin e përgatitjes së Raportit të Dytë Zyrtar, në 28 qershor 2006, u zhvillua një takim i Zëvendësministres së Punëve të Jashtme me përfaqësues të shoqatave të minoriteteve dhe shoqërisë civile, aktive në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve.

Gjatë këtij takimi, pas dorëzimit të kopjeve të përkthyer të Rezolutës së Konventës Kuadër, përfaqësues të shoqatave të minoriteteve dhe shoqërisë civile u ftuan të paraqisnin kërkesat, pretendimet dhe vlerësimet e tyre mbi masat e ndërmarra nga autoritetet shqiptare në zbatim të rekomandimeve të përfshira në Rezolutën e Komitetit të Ministrave, si dhe pasqyrimin e aktiviteteteve dhe projekteve të tyre në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve¹³.

(8) Për rritjen e ndërgjegjësimit lidhur me Konventat dhe angazhimet e ndërmarra nga Shqipëria në fushën e respektimit të të drejtave të njeriut dhe minoriteteve, një link i veçantë për të drejtat e njeriut dhe minoriteteve është krijuar në faqen zyrtare të Ministrisë së Punëve të Jashtme, <http://www.mfa.gov.al/shqip/minoritetet.asp>.

Në këtë link janë përfshirë teksti në shqip dhe anglisht të Konventës Kuadër "Për Mbrotjtjen e Minoriteteve Kombëtare", Raporti i parë i paraqitur nga Shqipëria për zbatimin e Konventës Kuadër, Opinioni i Komitetit Këshillues, Rezoluta e Komitetit të Ministrave, përkthimet e opinionit dhe rezolutës në gjuhët e minoriteteve, si dhe Strategjia Kombëtare "Për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom".

Në këtë faqe mund të gjenden gjithashtu, informacione mbi nënshkrimin dhe aderimin e Republikës së Shqipërisë në dokumentat më të rëndësishëm ndërkombëtarë për të drejtat e njeriut dhe minoriteteve, si dhe raportimet e ndryshme lidhur me to.

Konkretisht:

Në kuadër të OKB-së, Republika e Shqipërisë është palë në 6(gjashte) nga instrumentat më të rëndësishme për të drejtat e njeriut si vijon:

- Pakti për të Drejtat Civile dhe Politike (CCPR), hyrë në fuqi më 4 janar 1992;
- Pakti për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (CESCR), hyrë në fuqi më 4 janar 1992;
- Konventa për Eleminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), hyrë në fuqi më 10 qershor 1994;
- Konventa për Eleminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racial (CERD), hyrë në fuqi më 10 qershor 1994;
- Konventa kundër Torturës dhe Trajttimeve a Dënimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore apo Degraduese (CAT), hyrë në fuqi në më 10 qershor 1994; dhe
- Konventa për të Drejtat e Fëmijës (CRC), hyrë në fuqi më 28 mars 1992.

Për zbatimin e këtyre instrumentave, Republika e Shqipërisë, duke filluar nga viti 2002 ka dorëzuar para komiteteve përkatës raportet fillestarë për të gjithë instrumentat e mësipërm ndërkombëtarë të ratifikuar.

¹³ Një informacion të detajuar mbi aktivitetet dhe projektet e shoqërisë civile në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve do të gjendet në anekset bashkëlidhur këtij Raporti.

Përveç raporteve të mësipërm, është dorëzuar dhe rinovuar periodikisht Dokumenti Bazë (Core Document), i cili paraqitet para dorëzimit të çdo raporti kombëtar.

Në përgjigje të paraqitjes së raporteve të sipërpërmendur, Komitetet përkatës kanë shqyrtuar deri më tani 5 (pesë) prej tyre, duke dërguar Vëzhgimet Përfundimtare dhe Rekomandimet, për raportet e mëposhtme:

- Raportin Kombëtar për zbatimin e Konventës për Eleminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (janar 2003);
- Raportin Kombëtar për zbatimin e Konventës për Eleminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racial (gusht 2003);
- Raportin Kombëtar për zbatimin e Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike (tetor 2004);
- Raportin Kombëtar për zbatimin e Konventës për të Drejtat e Fëmijës (janar 2005).
- Raportin Kombëtar për zbatimin e Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve a Dënimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore apo Degraduese (CAT, 10-12 maj 2005.)

Komitetet e ekspertëve të Konventave përkatëse, kanë vlerësuar seriozitetin me të cilën janë hartuar raportet nga Qeveria Shqiptare dhe nivelin e mbrojtjes së tyre para Komiteteve. Këta të fundit kanë vlerësuar pozitivisht hapat e ndërmarrë nga Qeveria Shqiptare për zbatimin e Konventave përkatëse të OKB-së për të drejtat e njeriut, veçanërisht në aspektin ligjor.

Raporti, i mbetur për zbatimin e Paktit për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulture, mendohet që do të shqyrtohet nga Komiteti përkatës gjatë vitit 2006¹⁴.

Si shtet palë në Konventën Evropiane për parandalimin e torturës dhe trajtimeve çnjerëzore e degraduese, autoritetet shqiptare kanë një bashkëpunim efektiv me Komitetin Evropian për parandalimin e torturës CPT. Kjo është manifestuar në marrëdhëniet transparente gjatë vizitës monitoruese që ky organizëm realizoi në Shqipëri në vitin 2003, si dhe në angazhimin për plotësimin e rekomandimeve të dhëna në raportin përkatës pas vizitës etj.

Gjithashtu, në tetor 2004 Komisioni Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës ECRI, ka realizuar vizitën e tij monitoruese në Shqipëri dhe në 17 dhjetor 2004 ka miratuar raportin e tij të tretë për Shqipërinë, i cili pas marrjes së miratimit nga autoritetet shqiptare, u bë publik, më 14 qershor 2005.

Gjatë vitit 2005 janë përgatitur dhe komentet përkatëse, ku pasqyrohen qëndrimet dhe komentet rreth këtij raporti, i cili gjithashtu është përfshirë në linkun e krijuar për të drejtat e njeriut.

¹⁴ Raporti është shqyrtuar nga Komiteti, më 15-16 Nëntor 2006

Së fundmi në këtë link është përfshirë dhe një informacion i detajuar mbi Organizatat e shoqërisë civile, aktive në fushën e të drejtave të njeriut, duke mundësuar dhe një akses direkt për publikun në faqet e këtyre OJF-ve.

(9) Duke synuar vendosjen e një komunikimi të rregullt ndërmjet strukturave administrative dhe përfaqësuesve të minoriteteve, si dhe për të rritur nivelin e ndërgjegjësimit dhe të informimit të publikut dhe të pjesëtarëve të minoriteteve për të drejtat që u njihen atyre, një memorandum bashkëpunimi është nënshkruar me organet e qeverisjes qendrore dhe vendore.¹⁵

Bazuar në këtë memorandum të gjitha organet e qeverisjes vendore në zonat ku banojnë minoritetet do të afishojnë në vend të dukshëm një rregullore mbi të drejtat që u njihen atyre nga Konventa Kuadër “Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare”.

Për nënshkrimin e Memorandumit është kryer një proces konsultativ dialogimi i Komitetit Shtetëror të Minoriteteve me autoritetet vendore për ndërgjegjësimin lidhur me nevojën e nënshkrimit të këtij memorandumimi.

(10) Raportet vjetore të Shqipërisë (2004-2005) në kuadrin e procesit të Stabilizim-Asociimit, të përgatitura për Komisionin Evropian, përmbajnë gjithashtu, informacione të rëndësishme lidhur me zbatimin nga Shqipëria të angazhimeve të ndërmarra për respektimin e të drejtave të minoriteteve, sidomos duke iu referuar masave të ndërmarra për zbatimin e Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom” dhe përmirësimit të legjislacionit për minoritetet. Këto raporte si dhe rekomandimet e Komisionit Evropian janë publikuar në faqet respektive të Ministrisë së Punëve të Jashtme dhe Ministrisë së Integritimit Evropian.

(11) Gjithashtu, Institucioni i Avokatit i Popullit në raportet vjetore për veprimtarinë e tij, të paraqitura në Kuvendin e Shqipërisë, gjatë periudhës 2001-2005, një vend të rëndësishëm i ka kushtuar dhe situatës së respektimit për të Drejtat e Njeriut në Shqipëri. Informacion më të detajuar lidhur me këto raporte mund të gjendet në:

<http://www.avokatipopullit.gov.al/English/Reports.htm>

http://www.avokatipopullit.gov.al/Raporte_Botime.htm

(12) Në datat 16-18 Mars 2006, në ambjentet e Marubi Film & Multimedia School, për herë të parë u zhvillua Festivali i Filmit për të Drejtat e Njeriut në Shqipëri¹⁶.

¹⁵ Memorandumimi u nënshkrua më 27.7.2006 nga njësitë e qeverisjes vendore ku banojnë minoritetet greke dhe serbo-malazeze. Për minoritetin maqedonas u nënshkrua më 15.11.2006. Informacion më të detajuar do të jepet në nenin përkatës të Konventës Kuadër.

¹⁶ Festivali i Filmit për të Drejtat e Njeriut ishte një nismë e Marubi Film & Multimedia School realizuar në bashkëpunim me International Human Rights Education Consortium, Komitetin Shqiptar të Helsinkit, Utica College, UNICEF, Grupin Shqiptar për të Drejtat e Njeriut, Ambasadën Amerikane në Shqipëri dhe Institutin Shqiptar të Medias.

Qëllimi kryesor i këtij aktivitetit ishte rritja e ndërgjegjësimit të publikut dhe institucioneve shtetërore për një respektim më të mirë të të drejtave të njeriut në përgjithësi dhe të grupeve të dobëta në veçanti.

Gjatë zhvillimit të Festivalit u shfaqen disa filma, ndërmjet të cilëve edhe filma me metrazh të shkurtër që trajtonin tema për të drejtat e të miturve, shfrytëzimin e tyre në punë, të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, të drejtat e minoriteteve, dënimin me vdekje, etj.

Festivali i Filmit për të Drejtat e Njeriut i zhvilluar në Mars 2006, ishte edicioni i parë dhe fillimi i një tradite e cila do të vazhdojë edhe në vitet e ardhshme.

Aktivite të organizuara në kuadrin e batimit të Strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”.¹⁷

Në 3 shkurt 2003, një tryezë e rrumbullakët është organizuar nga Ministria e Punëve të Jashtme, në bashkëpunim me OSBE/ODIHR , me qëllim krijimin e një rrjeti për rritjen e përfaqësimit të minoritetit rom në procesin e hartimit të Strategjisë Kombëtare. Gjatë këtij takimi, është nënshkruar dhe një marëveshje mirëkuptimi ndërmjet grupit të punës për hartimin e Strategjisë dhe minoritetit rom, për pjesëmarrjen e përfaqësuesve të minoritetit rom në mbledhjet e grupit të punës, për të mundësuar marrjen e informacionit dhe evidentimin e problemeve që shqetësojnë këtë minoritet.

Gjithashtu, në kuadrin e zbatimit të Strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom” një sërë tryezash dhe seminaresh janë zhvilluar me pjesëmarrjen e përfaqësues të minoritetit rom, shoqërisë civile, organizatave ndërkombëtare dhe Institucioneve qëndrore dhe vendore. Një material të detajuar mbi këto tryeza do të gjendet në pjesën e tretë të Raportit, ku do të trajtohen pyetjet e Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër.

Aktivite të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve.¹⁸

Në shumë seminare, tryeza të rrumbullakta dhe takime pune, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka trajtuar problemet më të rëndësishme të minoriteteve, duke sugjeruar masa konkrete lidhur me përmirësimin e treguesve të përfaqësimit të minoriteteve në administratën qëndrore dhe vendore, në organet e policisë së shtetit, ushtrisë etj.

Lidhjet dhe bashkëpunimi nuk ka munguar as me përfaqësuesit e lartë të institucioneve ndërkombëtare dhe përfaqësive diplomatike në Tiranë.

Kontakte të vazhdueshme janë mbajtur me përfaqësues të pushtetit vendor në komuna e bashki, ku ka të zgjedhur minoritarë apo në fshatra të banuara nga minoritetet në vendin tonë.

¹⁷ Sipas informacionit të Ministrisë së Punës Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta.

¹⁸ Sipas informacionit të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve

Gjithashtu, anëtarët e Komitetit Shtetëror të Minoriteteve kanë marrë pjesë në aktivitete dhe seminare të organizuar brenda dhe jashtë vendit¹⁹.

Komponent i rëndësishëm i punës së Komitetit Shtetëror të Minoriteteve, si dhe një ndër objektivat e tij për të ardhmen është dhe shkëmbimi i përvojës lidhur me çështjet e respektimit të të drejtave të minoriteteve në vende të ndryshme të rajonit.

Megjithë periudhën e shkurtër që nga krijimi i Komitetit, një përvojë e mirë është krijuar në shkëmbimin e përvojës me institucione homologe të vendeve të tjera²⁰, nëpërmjet zhvillimit të vizitave të përbashkëta.

Gjatë këtyre vizitave, një vend të rëndësishëm i është kushtuar takimeve me përfaqësues të minoriteteve, në zonat ku ata banojnë²¹, si dhe diskutimit rreth çështjeve me interes të përbashkët. Një përvojë e tillë ka nënvizuar nevojën e bashkëpunimit dhe shkëmbimit të eksperiencës në lidhje me zgjidhjen e problemeve që shqetësojnë minoritetet, siç janë rregjistrimi i popullsisë, shkollimi në gjuhën amtare, pjesëmarrjes dhe përfaqësimit në parlament etj.

Pjesëmarrja e shoqërisë civile në procesin e zbatimit të Konventës Kuadër

(1) Në Shqipëri ka një rrjet të gjerë dhe të zhvilluar OJF-sh, të cilat zhvillojnë aktivitetin e tyre në nivel kombëtar dhe lokal, duke u përqëndruar kryesisht në fushën e respektimit të të drejtave të njeriut.

Gjatë periudhës 2001-2006, shoqëria civile në bashkëpunim me donatorët e ndryshëm ka qënë veçanërisht aktive në:

- ✓ monitorimin e vazhdueshëm të situatës së respektimit të drejtave të njeriut dhe minoriteteve;
- ✓ ndërgjegjësimin e opinionit publik për të drejtat e minoriteteve;
- ✓ trajnimin e administratës publike, organeve qendrore dhe vendore;
- ✓ rritjen e kapaciteteve të organizatave të minoriteteve;
- ✓ në aktivitetet për rritjen e pjesëmarrjes së minoriteteve në jetën publike;
- ✓ aktivitetet për parandalimin e trafikimit të grave dhe fëmijëve;
- ✓ trajnimin e medias;
- ✓ hartimin e legjislacionit dhe akteve nënligjore;
- ✓ publikimet informuese.

Qeveria shqiptare, duke vlerësuar rolin e shoqërisë civile në përmirësimin e vazhdueshëm të situatës së respektimit të të drejtave të njeriut, synon mbajtjen dhe zhvillimin e marrëdhënieve konstruktive me organizatat e shoqërisë civile aktive në këtë fushë..

¹⁹ Seminari i organizuar në Kiev (Ukraine) me temë: “Integrimi i minoriteteve kombëtare dhe perspektivat e tyre”. Në forumin në fjalë u diskutuan çështje që i përkasin integritet ekonomik të personave që u përkasin minoriteteve dhe perspektiva në këtë fushë për të ardhmen.

²⁰ Vizita e zotit Antal Heizer, Drejtor i Zyrës së Minoriteteve së Republikës së Hungarisë në Shqipëri dhe Zëvendës Ministrin e Diasporës së Republikës së Serbisë, Z. Aleksandar Cotriq dhe Këshilltarin e Ministrisë, Z. Miodrag Jakshiq.

²¹ Takimi me minoritetin serbo-malazez në Shkodër.

Dëshmi e kësaj fryme është, dhe nënshkrimi më 15 tetor 2002 i një memorandumit mirëkuptimi ndërmjet Ministrisë së Punëve të Jashtme dhe organizatave jofitimprurëse të angazhuara në studimin e marrëdhënieve ndërkombëtare.

Memorandumi synon nxitjen e bashkëpunimit, rritjen e shkallës së transparencës dhe kontributit të shoqërisë civile në përpjekjet e gjithanshme, drejt procesit të integritit të Shqipërisë në strukturat evropiane dhe euro-atlantike, si dhe ruajtjen dhe respektimin në mënyrë të drejtpeshuar të raporteve të partneritetit dhe oponencës ndërmjet tyre.

Konkretisht nëpërmjet këtij memorandumit palët bien dakort :

- të shkëmbejnë eksperiencën e tyre në veprimtarinë studimore për çështjet themelore dhe prioritare të politikës së jashtme dhe të atyre me rëndësi ndërkombëtare;
- të bashkëpunojnë në analizën e problemeve të ndryshme, që kanë të bëjnë me sigurinë kombëtare dhe ndikimin që ato kanë në politikën e brendshme dhe të jashtme të Republikës së Shqipërisë;
- të fokusohen në veprimtari studimore mbi ndryshimet ekonomike, politike dhe sociale brënda vendit dhe në planin ndërkombëtar, për të analizuar ndërlidhjet, ndërvarjet midis tyre, shkaqet, pasojat, si dhe për të bërë prognozatat për zhvillimet e ardhshme;
- të bashkëpunojnë në zhvillimin e bashkëpunimit rajonal, duke analizuar dhe identifikuar problemet e deritanishme, me qëllim parandalimin e tyre në të ardhmen, si dhe për të gjetur mënyrat e thellimit të këtij bashkëpunimi, me qëllim krijimin e një klime paqësore dhe bashkëpunimi në rajon;
- të bashkëpunojnë në analizën e efikasitetit të politikës së jashtme dhe diplomacisë sonë;
- të bashkëpunojnë në fushën e botimeve për çështje të marrëdhënieve ndërkombëtare, të së drejtës ndërkombëtare, të diplomacisë, si dhe të ekonomisë globale, si dhe për promovimin e këtyre botimeve si brënda dhe jashtë vendit;
- të bashkëpunojnë në konkurset që do të organizohen për rekrutimin e diplomatëve të rinj në shërbimin diplomatik;
- të bashkëpunojnë për organizimin e aktiviteteve kualifikuese dhe trajnuese të stafëve respektive;
- të organizojnë së bashku, për çështjet e sipërpërmendura, debate profesionale, takime konsultative dhe tryeza të rrumbullakta në mënyrë të vazhdueshme, si dhe veprimtari e aktivitete shkencore me interes dypalësh;

- të bashkëpunojnë në informimin e publikut, medias, rretheve akademike dhe atyre profesionale për çështje të rëndësishme të politikës ndërkombëtare, duke thelluar transparencën, si dhe duke nxitur dialogun ndërmjet tyre;
- të bashkëpunojnë në aktivitetet që organizojnë, me objekt çështjet e politikës së jashtme, duke marrë pjesë aktive në to.

Palët shprehen të gatshme për të ftuar ekspertë të tyre, si anëtarë të grupeve ndërinstitucionale të punës, për çështje të ndryshme të politikës, marrëdhënieve ndërkombëtare dhe integritit euro-atlantik.

Në këtë kuadër, organizatat jo-fitimprurëse janë ftuar vazhdimisht nga grupi ndërministerial i koordinuar nga Ministria e Punëve të Jashtme, për të ndihmuar dhe kontribuar në përgatitjen e raporteve që paraqiten para Organeve që janë parashikuar nga Traktatet e Kombeve të Bashkuara, për të drejtat e njeriut.

Një aspekt i rëndësishëm, në kuadrin e rritjes së bashkëpunimit dhe dialogut me shoqërinë civile në procesin e zbatimit dhe rritjes së ndërgjegjësimit mbi Konventën Kuadër ka qënë dhe pjesëmarrja aktive e Institucioneve qëndrore dhe vendore në aktivitete dhe projekte të shoqërisë civile.

Përmendim si shumë të sukseshëm në këtë drejtim, projektin e Komitetit Shqiptar të Helsinkit “Monitorimi i respektimit të të drejtave të minoriteteve”, në bashkinë e Korçës”, ku këshilli bashkiak i Korçës, nëpërmjet një vendimi të tij (23 maj 2006), vendosi pjesëmarrjen aktive në zbatimin e këtij projekti, duke ngritur madje dhe një grup pune të përbërë prej 5 anëtarësh të këshillit, të cilët mbikqyrën procesin e plotësimit të pyetësorëve të përgatitur për zbatimin e projektit.

Një përvojë shumë pozitive ofroi gjithashtu dhe programi “Përmirësimi i Marrëdhënieve Ndëretnike në Europën Jug lindore²²,” i zbatuar thuhet tërësisht në nivel vendor. Informacion më i detajuar lidhur me këtë projekt gjendet në komentet lidhur me nenin 6 të Konventës Kuadër.

(2) Sipas ligjit “Për Avokatin e Popullit”, në kryerjen e funksioneve të veta, ky i fundit bashkëpunon ngushtë me organizatat jofitimprurëse, duke marrë periodikisht, mendimet e tyre për gjendjen e të drejtave dhe lirive të njeriut. Në këtë kuptim ai ka ofruar bashkëpunim OJF-ve më të angazhuara në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut, duke pasqyruar funksionet e këtij Institucioni dhe strategjinë e tij të bashkëpunimit.

(3) Shqipëria ka marrë pjesë aktivisht në zbatimin e shumë projekteve në kuadrin e nismave rajonale në kuadrin e Tryezes së Parë të Demokracisë dhe të Drejtave të Njeriut, të Paktit të Stabilitetit për Europën Juglindore dhe grupit të minoriteteve të Nismës së Evropës Qendrore (NEQ).

²² Program i Fondacionit King Boudouin, Fondacionit të shoqërisë së hapur civile (OSFA), Fondacionit Charles Stewart Mott (CFMF) dhe Qendrës për Nxitjen e Zhvillimit Njerëzor (HDPC).

Në përpunimin e tyre kanë kontribuar edhe një numër OJF, që janë pjesë aktive e këtyre nismave.²³

Pjesëmarrja aktive e Republikës së Shqipërisë në këto projekte është dëshmi e përpjekjeve gjithnjë e në rritje të Shqipërisë për promovimin dhe rritjen e ndërgjegjësimit, lidhur me respektimin e diversitetit kulturor në Shqipëri.

(4) Duke vlerësuar si mangësi mospërfshirjen e përfaqësuesve të pjesëtarëve të minoriteteve në procesin e hartimit të Raportit të Parë dhe në kuadrin e zbatimit të rekomandimeve të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër, në hartimin e raportit të dytë, përfaqësues të shoqatave të minoriteteve dhe shoqërisë civile janë ftuar të marrin pjesë aktivisht gjatë gjithë këtij procesi.

Për këtë qëllim, siç u theksua dhe më lart është zhvilluar dhe një takim i Zëvendësministres së Punëve të Jashtme me përfaqësues të shoqatave të minoriteteve dhe shoqërisë civile aktive në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve.

Gjatë këtij takimi nga ana e Ministrisë së Punëve të Jashtme është kërkuar bashkëpunimi me përfaqësues të shoqërisë civile dhe shoqatave të minoriteteve në përgatitjen e Raportit të dytë zyrtar që Republika e Shqipërisë dhe përveç pyetësorit të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër për t'u plotësuar nga OJF-të u shpërnda dhe një material, i cili kërkonte qëndrimin e shoqatave lidhur me:

- problematikën specifike për minoritetet kombëtare dhe etno-gjuhësore;
- statistikën mbi minoritetet;
- vlerësime mbi gjendjen e respektimit të të drejtave të tyre, në mënyrë të veçantë informacione faktike mbi ushtrimin e të drejtës së përdorimit të gjuhës amtare në marrëdhënie me autoritetet vendore, në toponimet topografike, edukimi në gjuhën amtare, të dhëna mbi përfaqësimin e tyre në organet e pushtetit qendror dhe vendor, polici, financime të ndryshme në zonat ku ato banojnë, lëvizjen e lirë në vendet e origjinës;
- publikime të ndryshme për minoritetet nga OJF-të;
- aktivitete, projekte mbi respektimin e të drejtave të minoriteteve
- vlerësime mbi politikën shtetërore për respektimin e të drejtave të minoriteteve, problematika e minoriteteve në Shqipëri dhe fushat ku nevojitet angazhim më i madh nga instancat shtetërore;
- vlerësim mbi zbatimin e Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”.

Gjithashtu, drafti i raportit iu dërgua për mendim të gjithë këtyre organizatave.

Në këtë kuadër, autoritetet shqiptare shprehin vlerësimin e tyre për rolin dhe kontributin e të gjithë organizatave jo fitimprurëse dhe ndërkombëtare, të cilët kanë bashkëpunuar në procesin e hartimit të këtij raporti, duke i konsideruar ato si bashkëpunëtorë të denjë në promovimin e vlerave të një shoqërie demokratike.

²³ Link Diversity, Non-discriminating Review, Central Europe Initiative (CEI).

Duke shpresuar në vazhdimin e këtij bashkëpunimi në të gjithë procesin e monitorimit të zbatimit të Konventës Kuadër nga Shqipëria, një falenderim i posaçëm në këtë kontekst u dedikohet organizatave si vijon, të cilat deri në momentin e përfundimit të procesit të hartimit të Raportit dërguan mendimet dhe sugjerimet e tyre lidhur me draftin e raportit.

KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT
GRUPI SHQIPTAR PËR TË DREJTAVE TË NJERIUT
QENDRA SHQIPTARE PËR TË DREJTAT E NJERIUT
QENDRA E ZHVILLIMIT DHE PROMOVIMIT NJERËZOR
SHOQATA “AMARO DROM”
SHOQATA “ARUMUNËT E SHQIPËRISË”
SHOQATA “MORAÇA ROZAFÄ”
UNIONI I MAQEDONASVE TË SHQIPËRISË
FONDACIONIT SOROS
USAID
PNUD
UNICEF

Një material të detajuar mbi projektet, studimet e bëra nga këto organizata do t'i gjeni në anekset bashkëlidhur këtij Raporti.

Publikime të ndryshme në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve

Publikimi i INSTAT –it në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Jashtme mbi të dhënat statistikore mbi minoritetet.

Studim mbi kuadrin ligjor dhe strukturat për minoritetet në kuadrin e Nismës për Evropën Qëndrore.

Botimi i Strategjisë Kombëtare “Për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom”, në bashkëpunim me OSBE-në.

Publikime të Shoqërisë civile:

1. Publikimi i Qendrës Shqiptare për të Drejtat e Njeriut, i cili përmbledh Konventën, Opinionin dhe Rezolutën e komitetit Këshillues të Konventës Kuadër.
2. Publikime të Komitetit Shqiptar të Helsinkit.
“Minoritetet në Shqipëri” (versioni shqip dhe anglisht).
“Çështja e Minoriteteve në Evropë (tekste dhe analiza, versioni shqip).
Framework Convention on national minorities (versioni anglisht).
Broshura Konventa Kuadër “Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare, Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, dhe legjislacioni shqiptar për të drejtat e minoriteteve (versioni shqip, maqedonisht, greqisht).
Fletëpalosje për minoritetet.

3. Grupi shqiptar për të drejtat e njeriut “Analizë mbi problemin e regjistrimit të popullsisë rome dhe egjiptiane në Shqipëri”.

Studimi mbi minoritetet në Shqipëri, mbështetur nga Komiteti Suedez i Helsinkit

Media dhe Minoritetet, mbështetur nga CIDA-Ambasada Kanadeze

Materiale të Fondacionit Soros

Përmbledhje ekzekutive mbi raportin për zbatimin e strategjisë kombëtare

“Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom në Shqipëri”.

Monitorimi i Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”.

Në këtë kuadër përmendim dhe vetë punën që bëhet nga shoqatat e minoriteteve, në publikimin e botimeve periodike të tyre. Informacioni i detajuar mbi to gjendet në komentet lidhur me nenin 9 të Konventës.

Masat e ndërmarra për forcimin e dialogut me Komitetin Këshillues.

Qeveria Shqiptare vlerëson punën e Komitetit Këshillues në procesin e monitorimit dhe zbatimit të Konventës Kuadër dhe shpreh konsideratën e saj për vëmendjen dhe përkujdesjen sistematike të Komitetit Këshillues ndaj problemeve më shqetësuese të minoriteteve kombëtare që jetojnë në Republikën e Shqipërisë.

Në kuadrin e monitorimit të ciklit të parë të raportimit për Shqipërinë, autoritetet shqiptare kanë treguar një frymë dialogu konstruktiv me Komitetin Këshillues, duke bashkëpunuar në hartimin e Opinionit të Komitetit Këshillues, si dhe në dhënien e informacioneve të mëtejshme, nëpërmjet pyetësorëve të paraqitur nga Komiteti Këshillues.

Gjithashtu, me ftesën e Qeverisë shqiptare, nga datat 9 Prill deri 3 Maj 2002, Komiteti Këshillues ka vizituar Shqipërinë, në kuadër të ekzaminimit të këtij raporti, si dhe për të marrë informacion të mëtejshëm mbi zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria dhe ka vlerësuar frymën e bashkëpunimit të autoriteteve shqiptare gjatë kësaj vizite.

Duke vlerësuar, si një ndër mjetet më efektive për promovimin e dialogut me Komitetin Këshillues, bashkëpunimin në kuadrin e procesit të zbatimit të rekomandimeve të ciklit të parë, për Shqipërinë, në datat 27-28 shtator 2005 u zhvillua Takimi për vlerësimin e zbatimit të Konventës Kuadër “Për mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare” nga Shqipëria, me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të shoqatave të minoriteteve kombëtare, përfaqësuesve të Institucioneve shtetërore dhe shoqërisë civile, ku të ftuar ishin dhe anëtarë të Komitetit Këshillues.

Ky takim i shërbeu analizimit të progresit të arritur lidhur me zbatimin e Konventës Kuadër “Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare” nga Shqipëria dhe diskutimit mbi masat e mëtejshme të nevojshme për t`u ndërmarrë në përputhje me sugjerimet e Opinionit të Komitetit Këshillues dhe Konkluzionet e Rezolutës së Komitetit të Ministrave të KE-së.

Gjithashtu, autoritetet shqiptare kanë informuar vazhdimisht Komitetin Këshillues të Konventës Kuadër, mbi ecurinë e procesit të hartimit dhe dorëzimit të Raportit të Dytë Zyrtar, duke përfshirë dhe aktivitetet e ndërmarra lidhur me konsultimin e shoqërisë civile dhe përfaqësuesve të minoriteteve në këtë proces.

II-MASAT E NDËRMARRA NË ZBATIM TË REKOMANDIMEVE TË REZOLUTËS SË KOMITETIT TË MINISTRAVE PËR ZBATIMIN E KONVENTËS KUADËR “PËR MBROJTJEN E MINORITETEVE KOMBËTARE” NGA SHQIPËRIA. (KOMENTE PËR NENE TË VEÇANTA TË KONVENTËS KUADËR).

Neni 1

Mbrojtja e minoriteteve kombëtare dhe e të drejtave dhe lirive të personave që iu përkasin këtyre minoriteteve janë pjesë përbërëse e mbrojtjes ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe si të tilla, përfshihen në kuadrin e bashkëpunimit ndërkombëtar.

Qeveria shqiptare, në mënyrë të vazhdueshme ka shprehur angazhimin për nënshkrimin dhe ratifikimin e akteve të ndryshme ndërkombëtare në fushën e respektimit të të drejtave të njeriut dhe garantimit të të drejtave të minoriteteve.

Gjatë periudhës së dytë të monitorimit, në kuadrin e Këshillit të Evropës:

1. Shqipëria, më 26.05.2003, ka nënshkruar Protokollin 12 të Konventës Evropiane “Për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut”, subjekt i të cilit është ndalimi i diskriminimit në përgjithësi.

Ky protokoll është ratifikuar më 26.11.2004 dhe ka hyrë në fuqi për Shqipërinë në datën 1.04.2005.

2. Në 14.11.2002 Shqipëria ka ratifikuar Kartën Evropiane Sociale të Rishikuar, e nënshkruar që nga 21.9.1998. Kjo kartë ka hyrë në fuqi më 1 Janar 2003.
3. Konventa mbi Shtetësinë e nënshkruar që nga 7.5.1999 është ratifikuar më 11.2.2004 dhe ka hyrë në fuqi 1 Qershor 2004.
4. Shqipëria ka nënshkruar, Konventën Evropiane “Për Pjesëmarrjen e të Huajve në Jetën Publike në nivel Lokal më 9.6.2004. Ajo është ratifikuar më 19.7.2005 dhe ka hyrë në fuqi 1 nëntor 2005.
5. Shqipëria ka nënshkruar Protokollin shtesë të Konventës mbi krimin kibernetik, lidhur me penalizimin e akteve të natyrës raciste dhe ksenofobe nëpërmjet sistemeve kompjuterike” më 26.5.2003. Ai është ratifikuar më 26.11.2004 dhe ka hyrë në fuqi më 1.3.2006.

Gjithashtu, në kuadrin e OKB-së, është parashikuar të realizohet ratifikimi i Protokollit të parë dhe të dytë shtesë të Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike.

Neni 2

Dispozitat e kësaj Konvente Kuadër do të zbatohen me vullnet të mirë, në frymën e mirëkuptimit dhe tolerancës dhe në përputhje me parimet e fqinjësisë së mirë dhe marrëdhënieve miqësore dhe bashkëpunimit midis shteteve.

(1) Duke qenë njëkohësisht edhe një nga kërkesat kryesore të Proçesit të Stabilizim-Asociimit me BE, Qeveria shqiptare vlerëson marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë, bashkëpunimin dhe integrimin rajonal si një nga shtyllat themelore të politikave të saj në zbatim të objektivit strategjik të saj për integrimin në strukturat euro-atlantike.

Në themel të këtij vizioni qëndron ndërtimi i marrëdhënieve rajonale, në funksion të politikave të përbashkëta të mirëkuptimit dhe bashkëpunimit dhe të hartimit të strategjive të zhvillimit rajonal në fushat prioritare si: tregëtia, transporti, energjia, lufta kundër krimit të organizuar e trafikëve ilegale, mjedisi, mediat, të drejtat e njeriut dhe minoriteteve.

Në këtë aspekt, siç është evidentuar dhe në Raportin e Parë²⁴, Shqipëria ka nënshkruar një sërë marrëveshesh shumëpalëshe, si dhe traktate të miqësisë, bashkëpunimit, fqinjësisë së mirë dhe sigurisë apo marrëveshje e protokolle bashkëpunimi dypalësh me vendet fqinje në fushën e arsimit, shkencës, bashkëpunimit ekonomik, tregtisë ndërkufitare etj, të cilat indirekt ose drejtpërsëdrejti, i shërbejnë përmirësimit të respektimit të të drejtave të minoriteteteve.

(2) Rol të rëndësishëm për forcimin e bashkëpunimit dhe integritit rajonal, luajnë marrëdhëniet shumëpalëshe, që konkretizohen në aktivitetin e nismave dhe të organizatave rajonale, të cilat përbëjnë instrumente të rëndësishme që realizojnë në praktikë këtë integrim.

Në këtë kuadër, Shqipëria është pjesëtare aktive në të gjitha nismat që veprojnë në rajonin e Europës Juglindore si:

- Pakti i Stabilitetit
- Nisma e Europës Qëndrore (CEI)
- Organizata e Bashkëpunimit të Detit të Zi (BEDZ)
- Nisma Adriatiko-Joniane (AII)

²⁴ Komentet lidhur me nenin 18 të Konventës Kuadër (faqet 61-63 të Raportit të parë të paraqitur nga Shqipëria).

- Proçesi i Bashkëpunimit të Europës Juglindore (SEECP) etj.

Neni 4

- 1 Palët angazhohen t'iu garantojnë personave që i përkasin minoriteteve kombëtare të drejtën e barazisë përpara ligjit dhe të mbrojtjes së barabartë nga ligji. Lidhur me këtë, ndalohet çdo diskriminim bazuar në përkatësinë në një minoritet kombëtar.**
- 2 Palët angazhohen që të miratojnë, kurdoherë që është e nevojshme, masa të përshtatshme, me qëllim që të nxisin, në të gjitha fushat e jetës ekonomike, shoqërore, politike dhe kulturore, barazi të plotë dhe efektive midis personave që i përkasin një minoriteti kombëtar dhe atyre që i përkasin shumicës. Lidhur me këtë, ata do të marrin parasysh në mënyrën e duhur kushtet e veçanta të personave që u përkasin minoriteteve kombëtare.**
- 3 Masat e miratuara në përputhje me paragrafin 2 nuk do të konsiderohen se janë një akt diskriminimi.**

(1) Shoqëria shqiptare ka një balancë pozitive përse i përket çështjes së respektimit të të drejtave të minoriteteve, duke u renditur ndër shtetet, të cilat janë angazhuar në përmbushje e standarteve ndërkombëtare të respektimit të të drejtave të minoriteteve. Një fakt i tillë është evidentuar dhe në një sërë raportesh dhe studimesh të bëra nga organizata ndërkombëtare dhe OJF të angazhuara në çështjet e respektimit të të drejtave të njeriut në Shqipëri²⁵.

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë garanton parimin e përgjithshëm të barazisë²⁶ të të gjithëve para ligjit (neni 18, paragrafi 1) dhe ndalon diskriminimin e padrejtë për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindja politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore.

Gjithashtu, ajo krijon mundësinë për zbatimin e diskriminimit pozitiv²⁷ për marrjen e masave specifike favorizuese, duke u dhënë mundësi të veçanta trajtimi apo përkrahje individëve apo kategorive të caktuara individësh apo grupesh, kur për këtë ekziston një përlligje e arsyeshme dhe objektive.

(2) Përveç garancive kushtetuese, respektimi dhe mbrojtja e të drejtave të minoriteteve garantohet dhe nga legjislacioni në fuqi²⁸, i cili po përmirësohet dhe plotësohet vazhdimisht, në përputhje me angazhimet e ndërmarra nga Shqipëria në kuadrin e Proçesit të Stabilizim-Asociimit me BE-në.

Në këtë kuadër theksojmë se ndër prioritetet afatshkurtra, të parashikuar në Planin kombëtar "Për zbatimin Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit" është përfshirë dhe rekomandimi i Grupit të Punës për Rishikimin e Legjislacionit për Minoritetet, për konsiderimin si rrethanë rënduese në Kodin Penal të motivit diskriminues si motiv për kryerjen e krimit.

²⁵ Studimi "Minoritetet në Shqipëri", Komiteti Shqiptar i Helsinkit.

Raporti i Qendrës për Zhvillimin Njerëzor.

²⁶ Siç evidentohet dhe në Raportin e tretë të ECRI-t për Shqipërinë

²⁷ Neni 18, paragrafi 3 i Kushtetutës.

²⁸ Një informacion i detajuar lidhur me garancitë kushtetuese dhe ligjore për zbatimin e parashikimeve të këtij neni gjendet në komentet përkatëse të Raportit të Parë të paraqitur nga Shqipëria.

Për realizimin e kësaj mase tashmë Ministria e Drejtësisë ka hartuar projekt ligjin “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 7895, datë 27.01.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar”, në dispozitat e të cilit përfshihet dhe parashikimi si rrethanë rënduese, motivi diskriminues si motiv për kryerjen e krimit. Konkretisht, është propozuar që në nenin 50 të Kodit Penal të titulluar “Rrethana rënduese”, të shtohet pas pikës (i), pika (j) me përmbajtje si vijon:

- *“Kryerja e veprës i shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me racën, gjininë, fenë, kombësinë, gjuhën, bindjet fetare ose sociale, bindjet politike”.*

Ky projektligji është miratuar nga Komisioni Parlamentar për Çështje Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut (më datë 28.06.2006) dhe pritet të kalojë për miratim së shpejti nga Kuvendi i Shqipërisë²⁹.

(3)Parimi i mosdiskriminimit parashikohet dhe në dispozitat e ligjit nr. 8432, datë 14.12.1998 “Për azilin” . Si legjislacioni i brendshëm ashtu edhe praktika e përditëshme konfirmojnë se shtetasit e huaj të ardhur në mënyrë ilegale në Shqipëri nuk penalizohen dhe nuk trajtohen si kriminelë.

Autoritetet shqiptare kanë treguar kujdes të veçantë për trajtimin e shtetasve të huaj që hyjnë në mënyrë ilegale në Shqipëri, atyre që kërkojnë azil etj. Problemet që lindin nga ky fenomen janë përballuar në bashkëpunim të ngushtë me organizma të ndryshme ndërkombëtare si UNHCR, IOM, etj, të cilat kanë financuar projekte të ndryshme.

Të gjithë aplikantët për azil asistohen në të gjitha shkallët e procedurave, pa asnjë lloj pagese, nga përfaqësues ligjorë të Klinikës Ligjore për Refugjatët, e cila mbështetet financiarisht nga UNHCR.

Për akomodimin e azilkërkuesve është ngritur dhe funksionon një Qendër Pritjeje me kapacitet për 200 persona, e krijuar me mbështetjen e UNHCR, e cila duke filluar nga muaji Tetor 2004 drejtohet dhe administrohet nga autoritetet shqiptare me një staf prej 15 personash.

Sistemi i përzgjedhjes realizohet në pikat kufitare nga një grup, i cili përbëhet nga përfaqësues të Drejtorisë për Refugjatët, UNHCR dhe IOM. Në funksion të realizimit të këtij misioni është miratuar edhe Udhëzimi nr.2008, datë 12.10.04 “Për procedurën që zbatohet nga policia e shtetit për lehtësimin e përzgjedhjes së të huajve”. Ky Udhëzim është shpërndarë në të gjitha Komisaritet e Policisë dhe pikat kufitare.

Programet CARDS, vazhdimisht kanë asistuar me një fond të konsiderueshëm, kryesisht në zhvillimin e kapaciteteve të brendshme për të zbatuar politikat e migracionit sipas standarteve ndërkombëtare. Ky program synon të realizojë tre qëllime:

- zhvillimi dhe konsolidimi i procedurës së përzgjedhjes në kufi;
- trainimi dhe ndihma teknike për të mbështetur realizimin e këtij procesi

²⁹ Informacioni i plotë lidhur me të gjitha rekomandimet e grupit të punës për minoritetet do të gjendet në pjesën e tretë të këtij Raporti, në pyetjen specifike lidhur me përmirësimin e legjislacionit për minoritetet.

- nxitja dhe zhvillimi i ndërgjegjes kombëtare për çështjet migratore brenda vendit dhe në rajon të sinkronizuara në një linjë me aktivitetet e tjera të ndërmarra nga programi Rajonal CARDS.

Për të garantuar procedura të rregullta dhe trajtim dinjitoz të migrantëve dhe azilkërkuesve që nga momenti i hyrjes në kufi si dhe për të parandaluar dhe eliminuar elementët jonjerëzore, diskriminues apo racistë, është vlerësuar si një element i rëndësishëm trajnimi i zyrtarëve të strukturave të përfshira në këtë proces. Zhvillimi dhe forcimi i sistemit të azilit në Shqipëri është gjithashtu pjesë e detyrimeve në Procesin e Stabilizim Asociimit. Në këtë kuadër janë trajnuar Oficerë policie, Studentë në Fakultetin e Drejtësisë, Gjykatës dhe Prokurorë, stafet e punonjësve etj. Ky proces trajnimi do të vazhdojë edhe në të ardhmen.

Për të përmirësuar kushtet e trajtimit të kësaj kategorie, po krijohen ambjente të posaçme akomodimi në të gjitha pikat kufitare. Gradualisht këto ambjente po krijohen edhe në Drejtoritë e Policisë së Qarqeve.

(4) Me qëllim promovimin e mundësive të barabarta për pjesëmarrjen në jetën publike të vendit, si dhe për të eliminuar diskriminimin direkt dhe indirekt, bazuar në gjininë, më datë 1.7.2004, u miratua ligji i ri nr.9198 “Për barazinë gjinore në shoqëri”. Gjithashtu, me hyrjen në fuqi të këtij ligji, u krijua Komiteti për Barazi Gjinore³⁰, i cili ka si mision të tij, hartimin e politikave afatmesme dhe afatgjata për barazinë gjinore.

(5) Duke iu referuar rekomandimeve të Komitetit Këshillues³¹ për përmbledhjen e gjithë legjislacioni përkatës në lidhje me anti-diskriminimin, vlen të përmendim se kohët e fundit nga një grup ekspertësh të pavarur dhe Grupi Shqiptar për të Drejtat e Njeriut, është përgatitur dhe një draft i ligjit anti-diskriminim, i cili është ende në fazë diskutimi.

(6) Në kuadrin e përpjekjeve për marrjen e masave të përshtatshme për nxitjen e barazisë së plotë dhe të efektshme midis personave që u përkasin minoriteteve dhe atyre që u përkasin pjesës tjetër të popullsisë, vlen të përmendim hartimin dhe zbatimin e Strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”, ndër objektivat kryesore të së cilës është dhe eliminimi i çdo lloj forme diskriminimi ndaj këtij minoriteti³², duke synuar përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom dhe zbutjen e diferencave me pjesën tjetër të popullsisë

(7) Mbrojtje nga aktet e diskriminimit ndaj personave që u përkasin minoriteteve ofron gjithashtu, ligji nr.8553, datë 25.11.1999 “Për policinë e Shtetit”³³ dhe ligji nr.8291, datë 25.2.1998 “Kodi i Etikës së Policisë”, të cilët

³⁰ Aktualisht Drejtoria e Politikave për Shanset e Barabarta-Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta

³¹ Pika 26 e Opinionit të Komitetit Këshillues.

³² Siç është përmendur dhe më lart informacion të detajuar mbi progresin e arritur në procesin e zbatimit të Strategjisë do të gjendet në pjesën e tretë të këtij Raporti

parashikojnë përgjegjësinë e forcave të policisë për veprime të kundërligjshme, si dhe procedurat e ankimit për raste të diskriminimit në polici.

Aktualisht, Ligji “Për Policinë e Shtetit”, është në proces rishikimi. Ministria e Brendshme në bashkëpunim me përfaqësues të Zyrës Juridike të OSBE-së, dhe përfaqësues të Misionit PAMECA të Komisionit Evropian dhe programit ICITAP, ka përfunduar projekt-Ligjin “Për Policinë e Shtetit.

Në këtë projekt-ligj, janë parashikuar kërkesa e parametra për pranimet në strukturat e policisë sipas standarteve të vendeve të Bashkimit Evropian, të cilat i japin zgjidhje problemit të pjesëmarrjes më të gjerë të personave që u përkasin minoriteteve në organet e rendit publik.

(8)Strukturat e Ministrisë së Brendshme dhe të Policisë së Shtetit janë të angazhuara maksimalisht në respektimin e të drejtave të njeriut dhe minoriteteve duke marrë masat përkatëse për këtë qëllim.

Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit dhe strukturat vartëse të saj vlerësojnë dhe zgjidhin me vëmendje çdo kërkesë, kallzim apo ankim që lidhet me zbatimin në praktikë të lirive dhe të drejtave të njeriut dhe të minoriteteve, në të gjithë vendin.

Në këtë kontekst konstatohet se nuk janë evidente rastet e diskriminimit apo të torturës për shkak të identitetit etnik, kulturor, gjuhësor, fetar.

Tregues pozitiv i mungesës në Shqipëri të qëndrimeve, opinioneve dhe shfaqjeve me natyrë raciale, diskriminuese dhe ksenofobe është dhe fakti se vitet e fundit ka patur një numër shumë të vogël procedimesh penale për veprat penale me natyrë raciale (nenet 253, 265 dhe 266 të Kodit Penal).

Gjithashtu rëndësi i është kushtuar trajnimit të strukturave policore për njohjen dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, duke i dhënë prioritet atyre të minoriteteve kombëtare.

Kështu, një rritje cilësore dhe sasiore kanë njohur programet e trajnimit në nivel lokal e kombëtar për punonjësit e policisë gjyqësore, prokurorisë, gjykatës, për njohjen, garantimin dhe respektimin e të drejtave themelore të njeriut dhe eliminimin ose parandalimin e fenomeneve të diskriminimit dhe intolerancës. Këto programe janë realizuar në bashkëpunim me OJF të ndryshme dhe me mbështetjen e organizmave ndërkombëtarë që ofrojnë asistencë si ICITAP, PAMECA, INTERFORCE dhe nën drejtimin metodik të Shkollës së Magjistraturës.

Në Akademinë e Policisë ka një program të veçantë për njohjen e akteve ligjore e nënligjore, ashtu dhe të gjitha konventave që kanë të bëjnë me njohjen, garantimin dhe respektimin e të drejtave themelore të njeriut, i cili zhvillohet çdo vit mësimor.

Duke synuar edukimin e strukturave të policisë vendore, të cilat operojnë në terren janë zhvilluar kurse trajnimi dhe në Drejtoritë e Policisë së Qarqeve.

Në kuadër të njohjes së personelit të sistemit të burgjeve e veçanërisht të policisë se burgjeve me të drejtat e njeriut, Shkolla e Policisë së Burgjeve ka përfshirë në kurrikulën e vet të trainimit lëndën “Të Drejtat e Njeriut”, e cila jep njohuri për aktet ndërkombëtare dhe legjislacionin shqiptar që garantojnë të drejtat e njeriut në veçanti për të dënuarit me burgim. Ajo gjithashtu, ofron trainime dy-javore fillestare për punonjësit e rinj, por edhe trainime vazhduese kualifikimi për punonjësit e tjerë. Veç kësaj në institucionet e vuajtjes së dënimit zhvillohen edhe cikle periodike trainimi çdo muaj me punonjësit e policisë sipas një programi të miratuar.

Në bashkëpunim me OJF lokale janë realizuar trainime me administratën dhe juristët e sistemit të burgjeve për të siguruar një kuptim të mirë të së drejtës së kërkesës dhe ankimit dhe krijimin e një praktike të unifikuar duke përgatitur një Format Ankesë, e cila do të përdoret në të gjitha institucionet e sistemit të burgjeve.

Gjithashtu, Ministria e Brendshme ka bërë dhe një sërë publikimesh në këtë fushë, si pjesë të legjislacionit për Policinë e Shtetit, Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut etj.

Në këtë kuadër përmendim dhe projektin tre-vjeçar të Qendrës Shqiptare për të Drejtat e Njeriut (2000-2003) “Policia dhe të Drejtat e Njeriut”, i cili synonte rritjen e ndërgjegjësimit të strukturave të Policisë së Shtetit mbi të drejtat e njeriut.

Ky projekt është organizuar në bashkëpunim të ngushtë me Ministrinë e Brendshme, e cila e ka mbështetur vazhdimisht këtë projekt, duke marrë pjesë aktivisht në zbatimin e tij dhe duke kontribuar nëpërmjet studimeve të specializuara të ekspertëve të këtij Institucioni.

(9) Në kuadër të trajnimeve mbi të drejtat dhe liritë themelore të njeriut si dhe etikën e gjyqtarëve dhe prokurorëve, përmendim dhe zhvillimin e trajnimeve të ndryshme me gjyqtarë dhe prokurorë.

Gjatë gjithë kësaj periudhe e deri tani, janë zhvilluar seminare, leksione, kurse të shkurtra trajnimi, workshope, kurse institucionale dhe kurse rajonale, të cilat kanë trajtuar në detaje tematikën e të Drejtave të Njeriut. Në këto kurse kanë marrë pjesë gjyqtarë, prokurorë dhe oficerë të policisë gjyqësore.

Tematika e trajtuar ka qënë e shumëllojshme dhe pjesëmarrësit kanë marrë njohuri dhe janë trajnuar për aspekte të ndryshme të të drejtave të njeriut, duke trajtuar në detaje nene të ndryshme të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, duke zbërthyer dhe spjeguar detyrimet që rrjedhin për Shqipërinë dhe se si duhet t'i zbatojnë gjyqtarët dhe prokurorët parimet e Konventës gjatë ushtrimit të detyrës së tyre në gjykata dhe prokurori.

(10) Garanci tjetër për mbrojtjen e të drejtave të pjesëtarëve të minoriteteve është edhe institucioni i Avokatit të Popullit, i cili është duke luajtur një rol gjithmonë e më në rritje në mbrojtjen dhe respektimin të drejtave të njeriut.

Gjatë vitit 2005, pranë Avokatit të Popullit janë depozituar 4.361 ankesa, ndër të cilat 1286 në fushën e kompetencës së tij. Nga këto, vlen të përmendim se 582 ankesa (45%) kanë marrë zgjidhje në favor të aplikantëve.

Duke iu referuar konkretisht rasteve të evidentuara lidhur me diskriminimin e personave që u përkasin minoriteteve në Shqipëri, pranë Institucionit të Avokatit të Popullit, nga viti 2001 deri në Maj 2006 janë depozituar 14 ankesa, 13 prej të cilave janë konsideruar të pabazuara.

Nga këto 7 ankesa janë të depozituara nga Unioni i Romëve të Shqipërisë “Amaro Drom”, 2 ankesa nga Fondacioni i Romëve “Lloko Drom”, një ankesë e shoqatës së Romëve në Integrim, një ankesë nga Qendra e Studimeve Etnike (shoqatë e minoritetit maqedonas), një ankesë nga shoqata e “egjiptianëve” në Shqipëri “Nefreta”, një ankesë nga Organizata për Mbrojtjen e të Drejtave të Maqedonasve, kurse një ankesë nga Bashkimi Demokratik grek “Omonia”.

Objekt i ankesave kanë qënë pretendime për keqtrajtim nga organet e policisë së rendit, paraqitje akuzash për mjekim të pakujdesshëm nga personeli spitalor etj për shkak të të qënurit minoritet të ankuesve.

Nga kërkesat e shqyrtuara vetëm për njërin prej tyre i është dërguar rekomandim Prokurorisë për të filluar ndjekjen penale ndaj dy mjekëve gjinekologë të spitalit të qytetit të Fierit për mjekim të pakujdesshëm, i cili ka sjellë vdekjen gjatë lindjes së një gruaje dhe fëmijës së saj të minoritetit rom.

Bazuar në rekomandimin e Avokatit të Popullit, Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Fier ka rregjistruar procedimin penal ndaj dy mjekëve.

Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, Prokuroria ka kërkuar deklarimin fajtor dhe dënimin e tyre me gjobë, por Gjykata e Rrethit Gjyqësor Fier me vendim i ka deklaruar të pafajshëm dy mjekët.

Megjithatë ka patur edhe ankesa të tjera nga persona që i përkasin minoriteteve, por ato kanë qënë ankesa me pretendime të cilat nuk kishin lidhje me shkeljen e të drejtave të tyre si përfaqësues të minoriteteve.

Gjithashtu, pranë Avokatit të Popullit janë paraqitur dhe ankesa me problematike në fusha të ndryshme, si kufizime në ujë dhe drita, probleme të shërbimeve sociale, apo çështje korrupsioni, por duke qënë se këto janë probleme me të cilat ndeshet e gjithë popullsia shqiptare nuk mund të konsiderohen probleme vetëm të personave që u përkasin minoriteteve.

Ankesa me këtë problematikë ka patur pranë këtij institucioni, por subjektet përkatëse nuk janë paraqitur si pjesëtarë që u përkasin minoriteteve. Problematika e ankesave të ardhura nga individë që u përkasin minoriteteve në Shqipëri nuk ka qënë e lidhur me diskriminimin apo shkelje në bazë të përkatësisë së tyre etnike. Ankesat janë shqyrtuar nga Institucioni i Avokatit të Popullit dhe individëve u është kthyer përgjigje në përfundim të shqyrtimit të tyre.

(11) Një rol të rëndësishëm për sa i përket reduktimit të rasteve të diskriminimit lidhur me minoritetet në Shqipëri, zënë dhe masat e ndërmarra së fundmi nga qeveria aktuale shqiptare për parandalimin dhe ndëshkimin e korrupsionit dhe forcimin e shtetit ligjor, duke i konsideruar prioritete të politikës së saj.

Korrupsioni është një fenomen që prek të gjitha shtresat e shoqërisë shqiptare dhe lufta për parandalimin dhe minimizimin e tij do të krijojë garanci dhe do të ndikojë në mënyrë të drejtëdrejtë edhe në respektimin e të drejtave të minoriteteve dhe shmangien e diskriminimit në praktikë. Parandalimi i këtij fenomeni do të ndikojë në përmirësimin e jetës së gjithë shoqërisë shqiptare dhe në veçanti të grupeve dhe shtresave më të pambrojtura dhe të varfëra të shoqërisë, pavarësisht nëse u përkasin shumicës së popullsisë apo minoriteteve.

Në këtë kuadër, duke vlerësuar si shumë të rëndësishëm, procesin e ndërgjegjësimit qytetar me të drejtat e njeriut dhe me njohjen e "diskriminimit" si fenomen, një rendësi e veçantë do t'i kushtohet në të ardhmen marrjes së masave të mëtejshme për nxitjen e barazisë të të gjithë shtetasve dhe për eliminimin e çdo lloj forme paragjykimi apo diskriminimi ndaj minoriteteve, nëpërmjet :

1. rritjes së programeve informative, lidhur mundësitë që kuadri ligjor dhe sistemi i drejtësisë u ofron minoriteteve për mbrojtjen e të drejtave të tyre të ligjshme;
2. trajnimin e punonjësve të policisë, gjyqtarëve dhe prokurorëve dhe punonjësve të administratës publike me të drejtat e njeriut, si dhe
3. monitorimit të rasteve të diskriminimit ndaj minoriteteve në mediane publike dhe private, veçanërisht përsa i përket minoritetit rom.

Me qëllim reduktimin e rasteve të diskriminimit të fshehtë ndaj këtij minoriteti rëndësi e veçantë do t'i kushtohet zbatimit të Strategjisë Kombëtare për këtë minoritet.

Masa specifike të ndërmarra për nxitjen e pjesëmarrjes së minoriteteve në procesin zgjedhor.

Kuadri ligjor dhe zbatimi në praktikë i kësaj të drejte

(1)Legjislacioni shqiptar garanton zhvillimin normal të zgjedhjeve dhe pjesëmarrjen e minoriteteve në procesin zgjedhor.

Shqipëria, duke e konsideruar integrimin në familjen evropiane si sfidën më të madhe para së cilës ndodhet e gjithë shoqëria shqiptare, kërkon që në çdo hap të saj të mbështetet në parimet bazë që ndodhen në themelet e BE-së.

Konkretisht kjo politikë e kujdesshme, e cila është konform të gjitha standardeve ndërkombëtare është ndjekur edhe në hartimin, miratimin dhe amendimin e Kodit të ri Zgjedhor.³⁴

³⁴ Në vitin 2004 OSBE/ODIHR-i dhe Komisioni i Venecias i Këshillit të Evropës nxorën "Rekomandimet e Përbashkëta" për përmirësimin e kuadrit ligjor për zgjedhjet në Shqipëri, me qëllim përmirësimin e angazhimeve në kuadër të OSBE-së dhe standardeve të tjera ndërkombëtare. Si rrjedhim, Kodi Zgjedhor i qershorit të vitit 2003 u ndryshua në tetor 2004, janar 2005 dhe prill 2005.

Amendamentet, disa prej të cilave pasqyruan Rekomadimet e Përbashkëta, sollën një sërë ndryshimesh, veçanërisht në lidhje me administratën e zgjedhjeve, hartimin e listave të zgjedhësve, kriteret për ndarjen e zonave zgjedhore, procesin e numërimit dhe trajtimin e ankimeve dhe apelineve.

(3) Kufijtë e rinj të zonave zgjedhore u përcaktuan nëpërmjet një ligji të veçantë (Mars 2005), si rezultat i një marrëveshjeje politike të dy partive më të mëdha. Kriteret e përcaktuar për ndarjen e zonave zgjedhore paraqesin në mënyrë të qartë vullnetin për një ndarje administrative sa më natyrale, e cila nuk ndikon në asnjë mënyrë në procesin politik zgjedhor.

Duke i konsideruar minoritetet, si pjesë e pandarë e shoqërisë shqiptare, kujdes në rritje i është kushtuar zbatimit të Kodit zgjedhor pa asnjë lloj diskriminimi për personat që u përkasin minoriteteve, të cilët gëzojnë të drejtën për të votuar.

(4) Përsa i përket zbatimit në praktikë të kësaj të drejte, siç rezulton edhe nga Raporti i OSBE-së/ ODIHR-it mbi vëzhgimin e zgjedhjeve për pushtetin vendor të vitit 2003 në Shqipëri dhe zgjedhjet parlamentare të vitit 2005, gjatë këtyre zgjedhjeve nuk janë konstatuar raste të diskriminimit³⁵, lidhur me pjesëmarrjen e personave të minoriteteve në procesin zgjedhor apo vështirësi që pengojnë pjesëmarrjen e tyre në këtë proces.

(5) Zhvillim pozitiv në rritjen e pjesëmarrjes aktive të personave që u përkasin minoriteteve në çështjet publike, duke përfshirë dhe pjesëmarrjen në procesin elektorale, shënoi dhe krijimi së fundmi i dy partive të reja, të cilat përfaqësojnë dhe mbrojnë interesat e minoriteteve në Shqipëri, “Lëvizja për të Drejtat dhe Liritë e Njeriut” (LDLNJ), e krijuar pas ndarjes nga PBDNJ-ja dhe Partisë Politike të Minoritetit Maqedonas “Aleanca Maqedonase për Integrim Evropian”. Konkretisht, duke iu referuar fushatës së zgjedhjeve të përgjithshme parlamentare të vitit 2005, platforma e këtyre partive, por dhe e të tjerave përfshinte thirrje për zbatim të të drejtave të minoriteteve në Shqipëri.

Gjatë fushatave zgjedhore, të partive më të mëdha politike kanë gjetur pasqyrim, problemet sociale me të cilat përballen minoritetet në Shqipëri, sidomos ato të minoritetit rom.

Përdorimi i gjuhës së minoriteteve në fushatat zgjedhore- Nxitja dhe sensibilizimi i personave që u përkasin minoriteteve për pjesëmarrjen aktive në procesin elektorale

Duke vlerësuar si prioritet të rëndësishëm pjesëmarrjen e të gjithë shtetasve shqiptarë në proceset politike që zhvillohen në Shqipëri, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (më poshtë referuar si KQZ), në cilësinë e institucionit kushtetues të pavarur, që organizon, mbikëqyr dhe administron procesin zgjedhor, është

³⁵ Misioni Ndërkombëtar i Vëzhgimit të Zgjedhjeve për zgjedhjet e pushtetit vendor më 12 Tetor 2003, faqe 7.

angazhuar për të motivuar dhe nxitur personat që u përkasin minoriteteve përsa i përket pjesëmarrjes aktive në këtë proces.

(1) Në këtë kuadër për herë të parë në zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të vitit 2005, KQZ, zhvilloi edhe një fushatë intensive edukuese dhe sensibilizuese edhe për zgjedhësit që u përkasin minoriteteve kombëtare.

Pavarësisht se përdorimi i gjuhës së minoriteteve gjatë fushatës zgjedhore, në ato zona ku banojnë, nuk u përfshi në ndryshimet e bëra në Kodit Zgjedhor, KQZ mori masat e duhura për realizimin e këtij angazhimi.

(2) Përsa i përket zgjedhjeve të fundit për Kuvendin e Shqipërisë të vitit 2005, me vendim nr.6, datë 07.02.2005 u hartua dhe u zbatua një strategji për marrëdhëniet me publikun”.

Me qëllim për të garantuar ushtrimin e lirë të së drejtës për të marrë pjesë në mënyrë aktive apo pasive në proceset politike nga ana e minoriteteve, për të përmbushur detyrimet ligjore, si dhe standartet ndërkombëtare, ky institucion i dha edukimit zgjedhor të minoriteteve kombëtare një vend të posaçëm në këtë strategji.

Për realizimin e këtij objekti, KQZ ka bashkëpunuar me Ministrinë e Punëve të Jashtme dhe INSTAT për marrjen e informacioneve të nevojshme mbi minoritetet në Shqipëri, vendndodhjen, të dhëna statistikore mbi numrin e tyre, si dhe gjuhën që flasin.

Gjithashtu, është bashkëpunuar ngushtë me Këshillin Kombëtar të Radio-Televizioneve (KKRT) për evidentimin e shpërndarjes së operatorëve radiotelevizivë që operojnë në zonat ku jetojnë minoritetet.

Për të siguruar një efikasitet maksimale të kësaj fushate, KQZ ka mbajtur gjithashtu kontakte të vazhdueshme me shoqata të ndryshme të cilat veprojnë në fushën e minoriteteve.

Mbi bazën e informacionit të marrë nga institucionet e mësipërme, u përcaktuan edhe rrugët që do të ndiqeshin për realizimin e kësaj fushate.

Disa elemente të saj u zhvilluan në gjuhën përkatëse të minoriteteve dhe konkretisht përmendim:

1. spot informativ radiofonik në gjuhën greke, maqedonase dhe serbo-malazeze;
2. fletëpalsoje të cilat shpjegonin mënyrën e votimit;
3. poster për mediat e shkruara.

(3) KQZ me Vendimin nr.39, datë 07.04.2005 “Për miratimin e projektit “Vota ime 2005 – Fushata e edukimit të zgjedhësve për Zgjedhjet Kuvendore 2005”, vendosi që me shpenzimet e buxhetit të shtetit të realizohet edukimi zgjedhor për minoritetet kombëtare nëpërmjet njoftimeve në gazeta dhe spoteve

radiofonike në lokalitetet ku janë të përqendruara minoritetet kombëtare greke, maqedonase dhe serbo-malazeze.

Me kontributin e rëndësishëm të IFES³⁶ Albania dhe USAID u arrit që të përgatitet në gjuhën e minoriteteve versioni i njoftimit të gazetave si dhe ai i spotit radiofonik. Këto versione u përgatitën edhe në bashkëpunim me përfaqësues të minoriteteve respektive.

Konkretisht informimi i minoritetit grek në shtypin e shkruar dhe elektronik është realizuar:

1. në gazetën Laiko Vima, sipas kontratës që kishte me KQZ, është botuar 8 herë poster informativ në gjuhën greke për një total 100.000 lek të paguara nga buxheti i zgjedhjeve.
2. në radion Argjiropolis, sipas kontratës që kishte me KQZ, është transmetuar 420 herë spoti informativ në gjuhën greke për një total 100.000 lek nga buxheti i zgjedhjeve.

Pasyrimi në media i pjesëmarrjes së minoriteteve në proceset elektorale

Në përgjithësi, media i ka kushtuar vëmendje pjesëmarrjes së minoriteteve në zgjedhjet vendore të vitit 2003 dhe atyre të përgjithshme të korrikut 2005.

Në rritjen e aksesit të minoriteteve në media, pasqyrimin e problematikës së tyre, një rol të rëndësishëm ka luajtur edhe shoqëria civile dhe donatorët e ndryshëm, të cilët kanë mbështetur në mënyrë aktive programet në fushën e minoriteteve.

Në kuadrin e programit “Të drejtat e minoriteteve në praktikë në Europën Juglindore” (tetor 2004- tetor 2006), një grup ekspertësh nga Qendra për Nxitjen e Zhvillimit Njerëzor dhe OJF-ve të tjera monitoruan aktivitetet e dy kanaleve të televizioneve lokale, dy gazetave kombëtare dhe dy gazetave lokale, nga Maji 2005 deri në ditën e zgjedhjeve, 3 Korrik 2005.

Me anë të këtij projekti synohet sigurimi i nje pjesëmarrje të barabartë të minoriteteve në zhvillimin e politikave si pjesë e pandarë e përpjekjeve për integrimin në strukturat euro-atlantike.

Rezultatet më specifike të pritshme janë kuadër ligjor e rregullator i përmiresuar dhe i zbatuar në praktike, kapacitete më cilësore në institucionet në nivel komune e bashkie, kapacitete më të konsoliduara në shoqërinë civile në fushën e të drejtave të minoriteteve, praktika më të mira bashkëpunimi mes OJF-ve dhe pushtetit në nivele të ndryshme, debat më intesiv publik dhe ndërgjegjësim më i madh lidhur me çështjet e minoriteteve në Shqipëri.

³⁶ Fondacioni Ndërkombëtar për Sistemet e Zgjedhjeve

Në përfundim të këtij monitorimi, ky grup hartoi dhe një raport mbi pasqyrimin në media të çështjeve të minoriteteve, gjatë zgjedhjeve parlamentare 2005. “Media coverage of 2005 Parliamentary elections and minorities”.

Siç konstatohet dhe në këtë Raport, progres është shënuar gjatë këtyre zgjedhjeve, në mënyrën e ngritjes dhe të trajtimit të problemeve që shqetësojnë minoritetet nga gazetarët në median lokale, si dhe në mënyrën e diskutimit nga politikanët të këtyre çështjeve, gjë që dëshmon për një njohje të problematikës së minoriteteve dhe ndërgjegjësimit lidhur respektimin e të drejtave të tyre nga të dyja palët.

Gjithashtu, me pjesëmarrjen e gazetarëve nga media kombëtare dhe lokale, përfaqësuesve të pushtetit qendror dhe vendor dhe të OJF-ve që mbulojnë çështjet e minoriteteve, u krijua dhe forumi “Zgjedhjet, Media dhe minoritetet”, i cili në fokus të tij kishte diskutimin mbi monitorimin dhe pasyrimin nga media të problematikës së minoriteteve gjatë zgjedhjeve parlamentare 2005.

Vëzhgimet e plota të këtij Raporti do të gjenden në aneksin “Mbulimi në media i zgjedhjeve parlamentare dhe minoritetet”, bashkëlidhur këtij Raporti.

Problematika dhe vështirësitë e hasura.

(1) Megjithë, progresin e evidentuar më sipër, përsa i përket pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve në procesin elektoral, sigurisht mbetet ende shumë për të bërë në këtë drejtim, veçanërisht, përsa i përket pjesëmarrjes së minoritetit rom në këtë proces.

Edukimi i ulët, varfëria dhe shumë faktorë të tjerë e kanë tërhequr vëmendjen e këtij komuniteti, duke e bërë indiferent dhe të mos marrë pjesë në më të shumtën e rasteve në procesin e zgjedhor.

Nga ana tjetër, duke qënë se shumë persona që i përkasin këtij minoriteti nuk kanë dokumentet e duhura të identifikimit dhe si rrjedhim nuk rezultojnë në listat e votimit hasin pengesa të konsiderueshme në pjesëmarrjen e tyre në zgjedhje, duke i përjashtuar automatikisht këta persona nga vendimmarrja

(2) Vështirësi teknike objektive u konstatuan gjithashtu, gjatë zbatimit të projektit “Fushata e edukimit të zgjedhësve për Zgjedhjet Kuvendore 2005” lidhur me:

1. mungesën e financimeve për programe të veçanta të edukimit zgjedhor të minoriteteve.
2. mungesën e kohës në dispozicion për të aplikuar programe të zgjeruara edukimi në tërësi.

Duhet theksuar se për shkak të mjeteve në dispozicion si gazeta dhe operatorë radiotelevizivë, kjo fushatë ishte efektive në ato zona ku banon minoriteti grek, pjesërisht në Komunën e Liqenasit-Korçë e banuar nga minoriteti maqedonas, ku u publikuan postera, fletëpalosje në gjuhën maqedonase. Kjo fushatë nuk u

realizua në zonat e banuara nga minoriteti serbo-malazez, të cilat nuk ofronin mundësi për transmetimin e spoteve apo publikimin e posterave të përgatitur në gjuhët serbo-malazeze, për shkak të mungesës së mjeteve të komunikimit masiv për këtë minoritet.

Në këto rrethana për zgjedhjet e ardhshme është vendosur si një prioritet specifik përdorimi i metodave të përshtatshme për edukimin zgjedhor të minoriteteve.

Megjithatë, përvoja e fituar nga realizimi për herë të parë në Shqipëri i kësaj praktike, që parashikonte një mundësi më tepër për personat që u përkasin minoriteteve për të marrë informacionin zgjedhor në gjuhën e tyre, u arrit të evidentohen kushtet konkrete që nevojiten për të realizuar një platformë të suksesshme për edukimin zgjedhor të minoriteteve dhe në mbështetje të konkluzioneve respektive do të punohet për hartimin e strategjive për zgjedhjet e ardhshme.

Në këtë kontekst vlen të theksojmë se në kuadrin e rishikimit të Kodit Zgjedhor, për zhvillimin e zgjedhjeve të ardhshme vendore në Shqipëri, po punohet për nxitjen e Komisionit të Posaçëm Parlamentar për Reformën Zgjedhore, që përdorimi i gjuhës së minoriteteve, si dhe shpërndarja e broshurave dhe fletëpalosjeve në gjuhën e tyre, në zonat ku ato banojnë gjatë fushatave zgjedhore të sanksionohet edhe në Kodin Zgjedhor.

Neni 5

Palët angazhohen të nxisin kushtet e nevojshme për personat që iu përkasin minoriteteve kombëtare për të ruajtur dhe zhvilluar kulturën e tyre, si dhe për të ruajtur elementet themelore të këtij identiteti, konkretisht besimin fetar, gjuhën, traditat dhe trashëgiminë kulturore.

Pa cënuar masat e marra për realizimin e politikës së tyre të integritetit të përgjithshëm, Palët nuk do të ndërmarrin politika apo praktika që synojnë asimilimin e personave që iu përkasin minoriteteve kombëtare kundër vullnetit të tyre dhe do të mbrojnë këta persona nga çdo akt që synon një asimilim të tillë.

Qeveria shqiptare mbetet e angazhuar në marrjen e masave për të ruajtur dhe zhvilluar më tej identitetin kombëtar, kulturor, traditat dhe trashëgiminë e personave që u përkasin minoriteteve. Ky diversitet përbën një pjesë të rëndësishme të trashëgimisë kulturore të përbashkët dhe zhvillimit të tolerancës në shoqërinë shqiptare, si dhe një shembull për bashkëjetesën në rajonin tonë.

Në zbatim të këtij orientimi, në fushën e kulturës nga ana e Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve (më poshtë refuruar si MTKRS) janë organizuar një sërë veprimtarish folklorike kombëtare, në të cilat janë ftuar dhe kanë marrë pjesë individë grupe apo ansamble të minoriteteve, të cilët kanë interpretuar repertorin e tyre.

Kështu mund të përmendim që prej 5 vjetësh MTKRS ndihmon financiarisht dhe në drejtimin organizativ, projektin Festivali Folklorik Ndërkombëtar “Përmeti Multikulturor”, si një veprimtari kulturore artistike që përfshin folklorin e minoriteteve.

Festivali Folklorik Ndërkombëtar “Përmeti Multikulturor” është një veprimtari kulturore artistike e përvitshme, e cila përfshin folklorin e minoriteteve që bashkëjetojnë në vendin tonë. Për organizimin e këtij festivali është zgjedhur qyteti i Përmetit, si një qytet që ka një diversitet kulturor, ku bashkëjetojnë e ballafaqohen kulturat e minoriteteve të ndryshme.

Në të gjitha veprimtaritë e përvitshme kombëtare të trashëgimisë shpirtërore që zhvillon Qendra Kombëtare e Veprimtarive Folklorike janë ftuar të marrin pjesë grupe të ndryshme nga minoritetet ku përmendim:

1. Festivalin Folklorik Kombëtar të Gjirokastrës;
2. Festivalin Folklorik Tipologjik Kombëtar i Rapsodëve, që zhvillohet në Lezhë;
3. Festivalin Folklorik Tipologjik i Sazeve Popullore, që zhvillohet në Korçë;
4. Festivalin e Këngës Popullore Qytetare, që zhvillohet në Elbasan.

Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve gjithashtu ka ndërmjetësuar për pjesëmarrjen e minoriteteve edhe në projekte të tjera të ndihmuara financiarisht prej saj, si në Festivalin “Oda Dibrane” që zhvillohet në Peshkopi, Festivalin e Veglave Popullore, që zhvillohet në Gjirokastrë, Festivalin “Sofra Dardane”, që zhvillohet në Tropojë, etj.

Gjithashtu po shikohet mundësia e vendosjes së disa kostumeve popullore nga minoritetet në Pavionin Etnografik të Muzeut Historik Kombëtar në Tiranë.

Në kuadrin e strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom” po punohet për promovimin e vlerave kulturore të minoritetit rom, në të gjitha veprimtaritë kombëtare të trashëgimisë shpirtërore.

Në kuadrin e projekteve në fushën e kulturës për vitin 2006 përmendim:

Përfshirja e traditës së minoriteteve kombëtare në veprimtaritë kombëtare të trashëgimisë shpirtërore

MTKRS nëpërmjet Qendrës Kombëtare të Veprimtarive Folklorike, ka propozuar që kultura dhe tradita e minoriteteve kombëtare të përfshihet në veprimtaritë e mëposhtme:

1. Paketa e projekteve kombëtare vjetore të trashëgimisë. Kjo paketë përfshin tre aktivitete të përvitshme:
 - Festivalin Folklorik Tipologjik Kombëtar të Sazeve në Korçë.

- Festivalin Folklorik Tipologjik Kombëtar të Këngës Popullore Mbarëqytetare, në Elbasan.
- Festivalin Folklorik Tipologjik Kombëtar të Valles Popullore, në Lushnjë.

Organizimi i këtyre festivaleve është në formë cikli, brenda një viti, të cilët organizohen në bashkëpunim me Qendrën Kombëtare të Veprimtarive Folklorike, Institutin e Kulturës Popullore pranë Akademisë së Shkencave si dhe me Bashkitë respektive.

2. Paketa e projekteve të turizmit kulturor. Në këtë paketë të përvitshme aktiviteteve të cilat financohen dhe organizohen në bashkëpunim me MTKRS është propozuar që të përfshihet edhe tradita muzikore e minoriteteve kombëtare në:
 - Festivalin Ndërkombëtar të CIOFF-it, (Komiteti Ndërkombëtar i Organizimit të Festivaleve Folklorike) në Përmet.
 - Festivalin e Veglave popullore, Gjirokastrë.
 - Festivalin Folklorik “Oda Dibrane”, Peshkopi.
 - Festivali Folklorik “Sofra Dardane”, Tropojë.
3. Përfshirja e traditës muzikore të minoriteteve në kolanën muzikore “Trashëgimia shpirtërore në CD”.

Kolana e MTKRS, “Trashëgimia shpirtërore në CD”, është e para, e cila i afrohet publikut shqiptar në këtë formë. Me anë të saj synohet të popullarizohen vlerat e trashëgimisë shpirtërore shqiptare, të cilat për rëndësinë dhe origjinalitetin e tyre njihen si të tilla në mbarë botën. Kjo kolanë do të përfshijë perlat e muzikës popullore shqiptare, si dhe meloditë, këngët dhe vallet e minoriteteve.

Ky projekt do të bëjë të mundur paraqitjen dhe propogandimin e kësaj pasurie kulturore në mozaikun botëror të trashëgimisë kulturore.

4. Në kuadër të kujdesit për të rinjtë që u përkasin minoriteteve në Shqipërin tonë.

MTKRS, (Drejtorja e Rinisë) do të përqëndrojë punën e saj në drejtim të:

- krijimit dhe trajtimit të mundësive të përfaqësimit dhe integritit të rinisë të minoriteteve;
- gjetjen e alternativave të punësimit rinor;
- krijimit të kushteve për promovimin e aktiviteteve të organizatave rinore të minoriteteve;

- pjesmarrja e gjerë e tyre në debate, tryeza të rrumbullakta dhe diskutime për sensibilizimin e opinionit publik mbi aspektet pozitive të kulturës dhe traditave të minoriteteve;

5. Shtimi i veprimtarive sportive të komuniteteve të minoriteteve kombëtare.

MTKRS në bashkëpunim edhe me pushtetin vendor do të mundësojnë shtimin e veprimtarive sportive të minoriteteve dhe tërheqjen e rinisë së tyre në veprimtaritë sportive kombëtare dhe lokale.

Një zhvillim të dukshëm, gjatë kësaj periudhe ka marrë edhe veprimtaria kulturore e artistike e shoqatave të minoriteteve. Të gjitha minoritetet në Shqipëri janë organizuar në shoqata dhe organizata të cilat nëpërmjet veprimtarive artistike dhe botimeve të ndryshme kontribuojnë aktivisht në njohjen e historisë, traditave dhe kulturës së këtyre minoriteteve.

Një vend të rëndësishëm në promovimin e vlerave kulturore dhe traditave të minoriteteve në Shqipëri ka luajtur gjithashtu dhe shoqëria civile, e cila në bashkëpunim me vetë shoqatat e minoriteteve dhe me mbështetjen e organizatave të ndryshme ndërkombëtare ka zbatuar një sërë projektesh në këtë fushë.

Një material i detajuar mbi projektet lidhur me minoritetet gjendet në anekset bashkëlidhur këtij Raporti.

Përsa i përket masave të ndërmarra për ruajtjen dhe zhvillimin e elementeve të tjerë të identitetit të minoriteteve, si besimit fetar dhe gjuhës së tyre do të ndalemi në komentet për nenet përkatës të Raportit, respektivisht për nenet 7 dhe 10 të Konventës.

Neni 6

Palët do të inkurajojnë frymën e tolerancës dhe dialogut ndërkulturor dhe do të marrin masa efektive për të nxitur respektin e ndërsjelltë, mirëkuptimin dhe bashkëpunimin midis të gjithë personave që jetojnë në territorin e tyre, pa dallim për sa i përket identitetit etnik, kulturor, gjuhësor apo fetar të këtyre personave, veçanërisht në fushën e arsimit, kulturës dhe të medias.

Palët angazhohen që të marrin masa të përshtatshme për të mbrojtur personat që mund t'u nënshtrohen kërcënimeve apo akteve të diskriminimit, armiqësisë apo dhunës, si pasojë e identitetit të tyre etnik, kulturor, gjuhësor apo fetar.

Krahas masave të ndërmarra për hartimin e një kuadri të përshtatshëm ligjor për parandalimin e diskriminimit dhe intolerancës, Qeveria shqiptare në bashkëpunim me aktorë të ndryshëm të shoqërisë civile dhe organizatave ndërkombëtare, ka ndërmarrë një sërë masash, të cilat synojnë krijimin e një shoqërie të karakterizuar nga respekti reciprok ndërmjet të gjithë shtetasve, si dhe nxitjen e frymës së mirëkuptimit, bashkëpunimit dhe krijimin e mundësive

të barabarta për të gjithë për pjesëmarrje aktive në jetën publike ekonomiko-shoqërore të vendit.

(1) Përfshirja në procesin mësimor të programeve për të drejtat e njeriut.

Në kuadrin e reformës së arsimit të këtyre viteve, si dhe duke vlerësuar rendësinë e edukimit të të rinjve me të drejtat e njeriut, programet mësimore të shkollave shqiptare kanë bërë progres të ndjeshëm.

Nxënësit fillojnë të edukohen me të drejtat e njeriut duke filluar që nga arsimimi parashkollor. Mësimi i të drejtave të njeriut është gjithashtu, pjesë e programit të detyrueshëm mësimor të të gjithë shkollave të ciklit të ulët dhe të mesëm.

Këto tekste edukimi japin informacion të përgjithshëm mbi traditën kulturore të minoriteteve në Shqipëri, duke synuar edukimin e ndjenjës së pranimit dhe vleresimit të kulturave të ndryshme, si dhe vlerësimit të kontributit që minoritetet kanë dhënë për shoqërinë shqiptare.

Në këtë kuadër, Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, me Udhëzimin Nr. 16, datë 29. 08. 2003, të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës drejtuar të gjitha shkollave dhe institucioneve arsimore ka kërkuar që në të gjitha temat mësimore, ku trajtohen qëndrime të shteteve fqinje dhe të rajonit në lidhje me vendin tonë, mësuesit të përcjellin tek nxënësit mesazhin e mirëkuptimit, harmonisë, tolerancës dhe bashkëpunimit në marrëdhëniet ndërmjet kombeve dhe vendeve të rajonit.

Gjithashtu, janë dhënë edhe udhëzime për tema dhe lëndë të veçanta. Reformimi i plotë i këtyre teksteve po bëhet paralelisht me futjen e strukturës së re të arsimit të detyruar 9–vjeçar³⁷.

Në bazë të një marrëveshjeje të përbashkët të Ministrise së Arsimit dhe Shkencës me Qendrën Shqiptare për të Drejtat e Njeriut (QShDNj) dhe në bashkëpunim të ngushtë me Institutin e Studimeve Pedagogjike (ISP) dhe mbështetjen e TROCAIR, Irlandë, në janar të vitit 2000 ka filluar nga puna projekti “Edukimi me të Drejtat e Njeriut në fakultetet e Mësuesisë”. Qëllimi kryesor i këtij projekti është integrimi i të drejtave të njeriut në lëndët zyrtare, si një lëndë formimi universitar.

Objektivat kryesorë të projektit ishin:

- Hartimi i kurrikulës për të drejtat e njeriut si lëndë në fakultetet pedagogjike.
- Fuqizimi kapaciteteve njerëzore (trajnuese etj.) dhe krijimi i kapaciteteve dokumentuese (ngritja e mini-librarive dhe pasurimi periodik i tyre me materiale për edukimin e të drejtave të njeriut).
- Trajnimi i pedagogëve rreth metodologjisë dhe teknikave të mësimdhënies.

Në këtë projekt janë përfshirë 5 fakultete pedagogjike në Korçë, Elbasan, Shkodër, Vlorë dhe Gjirokastrë.

³⁷ Më konkretisht hapat e ndërmarra në kuadrin e rishikimit të kurrikulave arsimore për minoritetet do të trajtohen në komentet lidhur me nenin 12 të Konventës.

Një faktor dhe njëkohësisht një element i rëndësishëm i këtij projekti është edhe ngritja e Qendrave Burimore në 5 Universitetet e sipërpërmendura. Pranë, çdo Qendër Burimore ekzistojnë biblioteka për të drejtat e njeriut për zhvillimin e lëndës së të drejtave të njeriut. Këto qendra gjithashtu ofrojnë shërbime kompjuterike dhe lidhje elektronike ndërmjet fakulteteve të mësuesisë. Në këtë kuadër mund të përmenden edhe publikimet e ndryshme në manuale, raporte vlerësimi, broshura dhe fletëpalosje mbi të drejtat e njeriut.

Disa nga drejtimit kryesore të këtij projekti ishin:

- ✓ Trajnime të mësuesve dhe të drejtuesve të shkollave, nëpërmjet seminareve përkatëse, për njohjen më mirë të kuadrit të të drejtave të njeriut dhe të realizimit të këtyre të drejtave në veprimtarinë shkollore ;
- ✓ Aftësimin, nëpërmjet kursesh të caktuara, i një grupi trainuesish për organizimin e veprimtarive cilësore për respektimin e të drejtave të njeriut;
- ✓ Ngritja e një sistemi shkollash-pilot apo model në 24 rrethe të vendit për realizimin më efikas të edukimit në frymën e njohjes dhe të respektimit të të drejtave të njeriut; ato përfshijnë ndër të tjera, trajnimin më special të mësuesve, ngritjen e këndeve dhe të kabineteve për mesimin e të drejtave të njeriut, përgatitjen dhe veprimtarinë e mësuesve të posaçëm apo të formatorëve të të drejtave të njeriut, etj.;
- ✓ Veprimtari për integrimin e të mësuarit të drejtave të njeriut brenda procesit mësimor-edukativ në shkolla të mesme, me synim përfshirjen e aspekteve të të drejtave të njeriut në disa lëndë, hartimin e kurrikulave të caktuara, etj.
- ✓ Organizimi i shkollave verore të fëmijëve, për njohjen dhe respektimin e të drejtave të njeriut, nëpërmjet veprimtarive argëtuese e çlodhëse (konkurse, koncerte, ekskursione, ekspozita me vizatime dhe punime dore, etj); në to janë përfshirë 17.189 fëmijë, rreth gjysma e të cilëve kanë qënë fëmijë nga Kosova;
- ✓ Veprimtari përgatitore për përfshirjen e kurseve të leksioneve e të seminareve për të drejtat e njeriut me studentët në degët universitare, që përgatisin mësues;
- ✓ Botime në ndihmë të mësuesve dhe të nxënësve për të gjitha ciklet e shkollimit:
- ✓ Manuale, libri i nxënësit për klasat 1-8, broshura “Të drejtat e mia” për fëmijët dhe adoleshentët, module për studentët e degëve të mësuesisë, etj.

REZULTATET PËRMBLEDHËSE TË PROJEKTIT

Gjatë periudhës Janar 2000 - Shkurt 2003

Treguesit e arritur	Gjatë vitit 2000	Gjatë vitit 2001	Gjatë vitit 2002	Totali
Studentë të trajnuar	100	100	100	300
Pedagogë të trajnuar	25	25	25	75
Specialistë të trajnuar	10	10	15	30
Qendra burimore	5	-	-	5

BOTIME

Modulet për Edukimin e të Drejtave të njeriut për studentë dhe pedagogë të Fakulteteve Pedagogjike (niveli fillor dhe tetëvjeçar).

Bazuar në rezultatet e vlerësimit të nevojave, të dekanëve, mësuesve dhe studentëve, dhe me asistencën e ekspertëve të huaj, Qendra hartoi 2-kurrikula për kursin e të drejtave të njeriut, lëndë kjo që zhvillohet në fakultetet që diplomojnë mësues (cikli fillor dhe tetëvjeçar) dhe është e trajtuar në 8-module, të cilat janë:

Moduli 1 "Të drejtat e njeriut, koncepte dhe historiku"

Moduli 2 "Klasifikimi i të drejtave të njeriut"

Moduli 3 "Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, institucionet kombëtare dhe ndërkombëtare për të drejtave të njeriut"

Moduli 4 "Konventa për të Drejtat e Fëmijës"

Moduli 5 "Mekanizmat e mbrojtjes së të drejtave të njeriut"

Moduli 6 "Tekstet për të drejtat e njeriut si elemente kroskurrikulare në shkollën 8-vjeçare"

Moduli 7 "Metodologjia e të drejtave të njeriut në shkollë."

Moduli 8 "Veprimtari praktike për nxënësit dhe studentët (për cikli fillor dhe për ciklin tetëvjeçar)"

Në vitin 2001 Qendra Shqiptare e të Drejtave të Njeriut (QSHDNJ) botoi librin mësimor "Të drejtat e njeriut", në ndihmë të studentëve dhe pedagogëve për zhvillimin e njohurive në këtë fushë.

Gjatë vitit të tretë (2002) të zbatimit të projektit, u botuan 5-broshura; këto broshura paraqesin forma integrimi të të drejtave të njeriut në lëndë të ndryshme (për nivelin tetëvjeçar) dhe janë:

- "Gjuha shqipe, leximi letrar dhe të drejtat e njeriut"
- "Historia, gjeografia dhe të drejtat e njeriut"
- "Biologjia, kimia dhe të drejtat e njeriut"
- "Matematika, fizika dhe të drejtat e njeriut"
- "Edukimi qytetar, gjuha e huaj dhe të drejtat e njeriut".

Gjithashtu, në Qershor 2006, si rezultat i përpjekjeve serioze për të sjellë kërkime origjinale që lidhen me shërbimin e madh që përmbajtja e kurrikulave të ndryshme ofron për edukimin me të drejtat e njeriut në shkollë, grupi i bashkëpunëtorëve të QSHDNJ-së me specialistë të ISP-së, universiteteve,

drejtorive arsimore dhe shkollave 8 vjeçare, ka publikuar botimin "Të drejtat e njeriut në procesin e edukimit".

Përmes këtij botimi, nëpërmjet informacioneve, analizave, trajtimeve teorike dhe praktike të kurrikualve të gjuhës shqipe, letërisë, matematikës, fizikës, biologjisë historisë gjeografisë, evidentohen lidhjet objektive që kanë të drejtat e njeriut me shkencat natyrore dhe shoqërore, duke parashtruar një panoramë të gjerë rreth mundësive që krijojnë këto lëndë për edukimin e nxënësve me të drejtat e njeriut.

Ndër elementët më të rëndësishëm të këtij botimi përmendim veprimtaritë praktike, të cilat lidhen drejtpërdrejtë me punën konkrete të mësuesve, duke u dhënë modele të gatshme, të cilat në praktikën mësimore mund të pasurohen dhe përmirësohen.

(2) Siç është theksuar dhe më sipër, një kontribut të rëndësishëm në sensibilizimin dhe edukimin e opinionit publik për të drejtat e njeriut dhe minoriteteve, kanë pasur projektet, e organizuara në rrethe të ndryshme të vendit nga shoqëria civile në bashkëpunim me organizata të ndryshme ndërkombëtare dhe autoritetet qendrore dhe vendore.

Një rol të rëndësishëm në këtë fushë ka luajtur edhe Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë, "SOROS", i cili ka mbështetur në mënyrë aktive programet në fushën e minoriteteve.

Kështu me mbështetjen e këtij Fondacioni vetëm gjatë vitit 2002 janë mbështetur 23 projekte në fushën e minoriteteve.³⁸

Përmendim këtu zbatimin aktualisht të projektit "Roli i shoqërisë civile në mbrojtjen dhe sensibilizimin e publikut për të drejtat e minoriteteve kombëtare", të mbështetur nga ky fondacion dhe realizuar nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit(KShH).

Ndër objektivat kryesorë të këtij projekti veçojmë:

1. Informimi më i mirë i publikut në përgjithësi dhe minoriteteve në veçanti rreth Konventës-Kuadër për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare.
2. Nxitja e qeverisë shqiptare për përmbushjen e detyrimeve që rrjedhin nga Konventa-Kuadër për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare.
3. Nxitja e organeve të qeverisjes vendore (ku janë të përqëndruar minoritetet) për të rritur aksesin e popullsisë minoritare tek këto organe.
4. Nxitja e minoriteteve për denoncimin e rasteve të diskriminimit.
5. Vëzhgimi i organeve përgjegjëse shtetërore në marrjen e masave për rivendosjen e të drejtave të shkelura në vend.

³⁸ Sipas informacionit të marrë nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit (KShH).

6. Nxitja e qeverisë shqiptare dhe aktorëve të tjerë për zbatimin me sukses të strategjisë për përmirësimin e situatës së romëve.

Gjithashtu, në kuadër të Paktit të Stabilitetit për Europën Juglindore dhe mbështetur financiarisht nga Këshilli i Evropës është realizuar nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit, projekti “Diversiteti dhe Bashkëekzistenca e Minoriteteve dhe Komuniteteve të tjera në Shqipëri-Faktor i Rëndësishëm për Stabilitetin në Rajon”.

Qëllimi kryesor i këtij projekti ishte nxitja e respektimit më të mirë të të drejtave të minoriteteve dhe forcimi i bashkëjetesës dhe respektimit të diversiteteve në Shqipëri.

Në zbatim të këtij projekti u ndërморën misione vëzhgimi në zonat e banuara nga minoritetet për të kontaktuar nga afër gjendjen e minoriteteve dhe shkallën e respektimit të të drejtave të tyre.

Drejtimit kryesorë ku u fokusua grupi i vëzhgimit të këtij projekti ishin bashkëjetesa e minoritetit me pjesën tjetër të popullsisë së këtyre zonave; respektimi i së drejtës për arsimim në gjuhën amtare; kushtet e jetesës; gjendja e shërbimit shëndetësor; përfaqësimi në administratën publike dhe organet e qeverisjes vendore; pjesëmarrja aktive në jetën kulturore, shoqërore dhe ekonomike; aksesimi në media; ruajtja dhe forcimi i identitetit etnik; lidhjet me shtetin amë etj

Objektivat konkrete të projektit ishin:

- Vlerësimi i gjendjes së minoriteteve në Shqipëri nëpërmjet vizitave në vendet ku banojnë dhe takime me autoritetet vendore.
- Rritja e sensibilizimit të publikut për të drejtat e minoriteteve nëpërmjet publikimit të përfundimeve, ballafaqimit të përfundimeve të vëzhgimeve me kërkesat e Konventës Kuadër, reagimeve publike dhe letrave drejtuar autoriteteve kompetente.
- Nxitja e bashkëpunimit ndërmjet përfaqësuesve të minoriteteve, duke diskutuar problemet e konstatuara në tryeza të përbashkëta me përfaqësues të minoriteteve dhe të organeve të qeverisjes vendore si dhe e zgjidhjeve të këtyre problemeve.
- Ndërtimi i kapaciteteve lokale dhe nxitja e nismave lokale për zbatimin më të mirë të standardeve të vendosura nga legjislacioni kombëtar dhe ndërkombëtar.

Si rezultat i zbatimit të këtij projekti janë hartuar raporte të ndryshme për gjendjen e të drejtave të minoriteteve në Shqipëri dhe rekomandime konkrete për zgjidhjen e problemeve të tyre³⁹.

(3)Një model unik për përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike ka ofruar gjithashtu, programi “Përmirësimi i Marrëdhënieve Ndëretnike në Europën Juglindore,” program i Fondacionit King Boudouin, Fondacionit të shoqërisë së

³⁹ Minoritetet në Shqipëri, Raport për gjendjen e minoritetit rom në Shqipëri krahasuar me Konventën-Kuadër “Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare”, etj

hapur civile(OSFA), Fondacionit Charles Sterwart Mott (CFMF) dhe Qendrës për Nxitjen e Zhvillimit Njerëzor (HDPC).

Ky program i zbatuar thuajse tërësisht nga organizata vendore u përqëndrua në nxitjen e një shkalle më të lartë të mirëkuptimit, tolerancës dhe bashkëpunimit ndërmjet grupeve të ndryshme etnike dhe maxhorancës, duke përfshirë në zbatimin e tij dhe vetë vendimmarrësit.

Ky program përveç pjesëtarëve të minoriteteve përfshiu dhe tri fetë kryesore në Shqipëri, katolike, myslimane dhe ortodokse, duke e shtrirë aktivitetin e tij në zona me popullsi mikse fetare.

Qasja e përdorur nga programi i jep vlerat e një programi unik, për vetë faktin se objektivat e tij u përqëndruan më shumë në përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike, se sa në zbatimin e të drejtave të minoriteteve, duke nxitur iniciativa gjithnjë që kanë përfshirë më shumë se një grup etnik.

Aktivitetet e programit janë fokusuar në fusha të ndryshme, si zhvillimi i shoqërisë civile, arsimit, media, arti dhe kultura, duke synuar nxitjen e frymës së tolerancës dhe dialogut ndërkulturor, me anë të zbatimit të projekteve që përfshijnë individë që i përkasin minoriteteve dhe shumicës së popullsisë dhe jo duke punuar veçmas me secilin grup.

Zbatimi i projekteve të ndryshme të këtij programi tregoi që përfshirja e vetë minoriteteve në zgjidhjen e shqetësimeve të tyre përbën domosdoshmëri për të pasur një ndërhyrje të suksesshme.

Gjatë periudhës tre vjeçare të zbatimit të programit (2001-2004), janë financuar 49 projekte, ndër 35% e të cilave janë zbatuar në bashkëpunim me autoritetet vendore apo institucionet e tjera lokale, si drejtoritë arsimore, shkollat, universitetet, strukturat e rendit etj.

Ndryshe nga praktika e deritanishme e identifikimit dhe bërjes publike, vetëm të rasteve negative të shkeljes së të drejtave të minoriteteve, një aspekt i rendësishëm i këtij Programi, ishte evidentimi dhe pasqyrimi i shembujve pozitivë konkretë, të marrëdhënieve të tolerances dhe mirëkuptimit ndërmjet grupeve të ndryshme etnike dhe pjesës tjetër të popullsisë, duke dhënë një ndihmesë të madhe në evidentimin e frymës bashkëpunuese dhe harmonisë mes gjithë minoriteteve dhe maxhorancës në Shqipëri

Në kuadër të programit “ Përmirësimi i marrëdhënieve etnike në Europën Jug lindore”, janë mbështetur dhe shumë projekte të organizatave rome.

Këto projekte, që përfshijnë organizimin e veprimtarive kulturore e sportive, në të cilat marrin pjesë së bashku, si fëmijët shqiptarë, ashtu edhe ata romë, kanë kontribuar, gjithashtu, në promovimin e respektit, e ndjenjave të miqësisë dhe bashkëpunimit midis tyre.

Praktikat e reja të bashkëpunimit, të cilat zhvilloi ky program në komunitetet me përbërje mikse shërbejnë për edukimin e kulturës së tolerancës, duke kontribuar ndjeshëm për të promovuar rëndësinë e pjesëmarrjes së barabartë dhe përfshirjen efektive të minoriteteve në proceset transformuese të vendit.

(4) Vitalitetin e shoqërisë civile e forcon edhe puna efektive e shoqatave dhe OJF-të, nga minoriteti, të cilat, me projektet, marrëdhëniet e afërta me komunitetin i shërbejnë forcimit të kohezionit të shoqërisë, nxitjes së tolerances dhe dialogut ndërkulturor, problemeve specifike të vetë komunitetit.⁴⁰

Tashmë në zonat e banuara nga minoriteti grek janë krijuar, disa grupe dhe shoqata të tilla minoritarësh, si ajo e mësuesve minoritarë, shoqata “Afirmojmë Identitetin Tonë”, shoqata e studentëve, e gazetarëve etj⁴¹.

Gjithashtu, shkollat në zonat e banuara nga minoritetet me aktivitetet artistike dhe sportive që organizojnë i shërbejnë gjallërimit të jetës kulturore në këto zona dhe nxitjes së tolerances dhe dialogut ndërkulturor.

Për shembull, shkolla e Livadhjasë, me 250 nxënës, me aktivitetet e saja të përbashkëta me shkolla të zonave të tjera jominoritare, p.sh, të Konispolit që ka nxënës çamë, nëpërmjet këtyre formave realizon hapa të mëtejshëm për forcimin e lidhjeve dhe të bashkëjetesës midis popullsisë minoritare dhe jominoritare, duke e edukuar dhe duke e kultivuar këtë frymë tradicionale tek brezi i ri.

(5) Një kontribut të rëndësishëm në luftën kundër intolerancës dhe nxitjes së frymës mirëkuptimi ndërmjet grupeve të ndryshme etnike në Shqipëri ka dhe media e shkruar dhe elektronike.

Gjithnjë e më shumë, gjatë kësaj periudhe në median e shkruar dhe elektronike kanë qënë prezente reportazhe mbi jetën, kulturën dhe traditat e minoriteteve në Shqipëri.

Shpesh herë janë organizuar dhe debate e forume për çështje të ndryshme sensitive për minoritetet, me pjesëmarrje të përfaqësues të shoqatave të minoriteteve, autoriteteve shtetërore dhe shoqërisë civile.

Në trajtimin e çështjeve që kanë të bëjnë me minoritetet, përgjithësisht konstatohet se media ka mbajtur një qëndrim të balancuar dhe të paanshëm, duke kontribuar pozitivisht në ndërgjegjësimin e opinionit publik dhe autoriteteve shtetërore, lidhur me problemet që shqetësojnë minoritetet.

Por, megjithatë në këtë drejtim ka patur edhe ndonjë rast kur media, duke marrë shkas nga ngjarje të caktuara sporadike, ka ndikuar negativisht në klimën e marrëdhënieve ndëretnike në vend.

Kështu, veçanërisht, kjo është konstatuar, gjatë fushatave zgjedhore, në disa zona, ku përfaqësues të partive politike, me qëndrimet e tyre kanë ndikuar në nxitjen e pasioneve momentale nacionaliste apo në keqinterpretimin dhe propagandimin në mjetet e informimit publik të ngjarjeve të tilla si, vjedhja e objekteve në disa kisha apo fshirja e tabelave në zonat e banuara nga

⁴⁰ Raporti i Komitetit Shqiptar të Helsinkit, Minoritetet në Shqipëri

⁴¹ Shoqata e Gazetarëve Profesionistë Jonianë, me gazetarë të të dyja kombësive shqiptare dhe grekë minoritare.

minoritetet.⁴², ngjarje të cilat nga vetë banorët e zonave të banuara nga minoritarët janë konsideruar si akte keqbërësish dhe jo të qëllimta për nxitjen e ndasive.

Sidoqoftë, këto qëndrime nuk përbëjnë ndonjë fenomen shqetësues dhe fryma e përgjithshme e medias për krijimin e një mjedisi tolerant dhe bashkëjetese paqësore me minoritetet mbete për t`u vlerësuar.

Neni 7

Palët do të sigurojnë respektimin e të drejtës së çdo personi që i përket një minoriteti kombëtar për lirinë e grumbullimeve paqësore, lirinë e organizimit, lirinë e shprehjes dhe lirinë e mendimit, ndërgjegjes dhe besimit fetar.

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë garanton respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, lirinë e tubimeve paqësore, si dhe pjesmarrjen në to, si dhe të drejtën për t`u organizuar kolektivisht.

(1) Siç është evidentuar dhe në Raportin e parë, interesat politike, ekonomike e sociale të minoriteteve, përgjithësisht mbrohen nga të gjitha partitë politike shqiptare, në të cilat aderojnë një numër i konsiderueshëm individësh, që u përkasin minoriteteve në Shqipëri.

Ligji Nr.8580, datë 17.02.2000, "Për Partitë Politike" lë hapësirë edhe për krijimin e partive politike mbi baza etnike me kusht që partia të mos përfshihet në urrejtje racore, fetare, krahinore, apo etnike.

Deri më tani ka qënë vetëm Partia për Bashkimin e të Drejtave të Njeriut, e cila ka përfaqësuar interesat e minoriteteve në Shqipëri⁴³.

(1) Kohët e fundit janë krijuar dhe dy forca të reja politike, të cilat kanë kërkuar mbështetjen politike të popullsisë së minoriteteve, Lëvizja për të Drejtat dhe Liritë e Njeriut (LDLNJ), e krijuar pas ndarjes nga PBDNJ-ja, dhe Partia Politike e Minoritetit Maqedonas "Aleanca Maqedonase për Integrim Evropian" (qershor 2005).

Partia Politike e Minoritetit Maqedonas "Aleanca Maqedonase për Integrim Evropian", u krijua nga "Unioni i Maqedonasve" në Shqipëri, i përbërë nga bashkimi i Shoqatave "Mir", "Med", "Gora" dhe i Organizatës shoqërore politike për mbrojtjen e maqedonasve në Shqipëri "Druzhvo Prespa".

(2) Një impakt të ri, gjatë kësaj periudhe ka marrë krijimi dhe forcimi i kapaciteteve të organizatave e shoqatave, që mbulojnë çështjet e minoriteteve në nivel vendor, si dhe bashkëpunimi në rrjet midis tyre.

Këto organizata, duke qënë njohëse të mira të gjendjes, nevojave dhe mentalitetit të komuniteteve, në zonat ku ato ushtrojnë aktivitetin e tyre janë

⁴² Raporti përfundimtar i Programit "Përmirësimi i marrëdhënieve etnike në Europën Jug lindore", Qendra e Zhvillimit dhe Promovimit Njerëzor (HDPC), faqe 10, paragrafi 1.

⁴³ Përveç partive të tjera të përmendura në paragrafin e parë të këtij neni

përfshirë gjerësisht në zbatimin e projekteve të ndryshme në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve.

Në këtë kuadër përmendim krijimin e rrjetit të OJF-ve Rrome, që veprojnë në Shqipëri.

Gjithashtu, në kuadrin e programit të sipërpërmendur, "Përmirësimi i marrëdhënieve etnike në Europën Juglindore", 93% e projekteve u zbatuan nga organizatat e vogla dhe të reja vendore, mjaft aktive në zonat ku banojnë minoritetet.

Gjatë zbatimit të këtij Programi, bashkëpunimi në rrjet i këtyre organizatave, doli si nevojë për të bashkërenduar përpjekjet ndërmjet gjithë aktorëve me të njëjtën fushë ekspertize dhe interesi.

Ky bashkëpunim kontribuoi në vendosjen e lidhjeve dhe nxitjen e bashkëpunimit në marrëdhëniet ndëretnike, nxiti rrahjen e mendimeve mbi zhvillimet specifike lokale dhe zgjeroi impaktin pozitiv të programit në këto zhvillime.

Rrjeti, i cili funksionoi shumë mirë u organizua në tre nivele, vendor, rajonal dhe kombëtar, duke kontribuar në shkëmbimin e eksperiencës dhe në krijimin e mundësive për një dialog civil të vazhdueshëm për çështje që shqetësojnë minoritetet. Falë këtij bashkëpunimi gjithpërfshirës, numri i përgjithshëm i organizatave, institucioneve dhe individëve, që morrën pjesë rregullisht në mbledhjet e përbashkëta arriti në 210 në të gjithë vendin⁴⁴.

Gjatë vitit të fundit të programit filloi ngritja e rrjetit "Harmoni", me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të medias nga i gjithë vendi, të cilët u angazhuan të paraqesin një pamje realiste, si dhe të japin kontributin e tyre për problemet e marrëdhënieve ndëretnike në Shqipëri.

Neni 8

Palët angazhohen të pranojnë se çdo person që i përket një minoriteti kombëtar ka të drejtën të manifestojë fenë apo besimin e vet dhe të krijojë institucione, organizata dhe shoqata fetare.

Shqipëria nuk identifikohet si vend i një besimi të veçantë, por si vend i tre besimeve të ndryshme, të cilat jetojnë në harmoni me njëra-tjetrën.

Mirëkuptimi dhe toleranca ndaj pjesëtarëve të minoriteteve, ka qënë përcaktuese në bashkëjetesën shembullore ndërmjet tyre dhe komuniteteve fetare.

Liria e ndërgjegjes dhe e fesë në Shqipëri, ashtu si për të gjithë shtetasit shqiptarë, edhe për pjesëtarët e minoriteteve, është e garantuar në nenin 24 të Kushtetutës. Sipas saj, "*secili është i lirë të zgjedhë apo të ndryshojë fenë ose bindjet, si dhe t'i shfaqë ato individualisht ose kolektivisht, në publik ose në jetën private, nëpërmjet kultit, arsimimit, praktikave ose kryerjes së riteve. Të gjithë janë të lirë të marrin pjesë në bashkësitë fetare ose në praktikat e saj, si dhe të bëjnë publike bindjet dhe besimin e tyre*"

⁴⁴ Raporti përfundimtar i Programit "Përmirësimi i marrëdhënieve etnike në Europën Jug lindore, Qendra e Zhvillimit dhe Promovimit Njerëzor HDPC.

Mbi këtë bazë në Shqipëri, krahas katër komuniteteve fetare kryesore, vepron edhe rreth shumë shoqata të krishterë Protestante, Evangjeliste, Adventiste, Bahai, Mormone, si dhe shoqata bamirëse fetare islamike.

Në të gjitha kishat minoritare shërbesat dhe ritet fetare zhvillohen në gjuhën e tyre amtare.

Deri më tani funksionimi dhe marrëdhëniet e shtetit me institucionet fetare, nuk rregullohen me një ligj të veçantë.

Për trajtimin e këtyre problemeve me vendimin nr. 73 datë 25.4.2006 është ngritur një grup ndërinstytucional pune për hartimin e një projekt marrëveshje ndërmjet Këshillit të Ministrave dhe bashkësive fetare. Në mbledhjet e grupit të punës janë ftuar të marrin pjesë dhe juristë të komuniteteve fetare dhe është parashikuar të zhvillohen konsultime me specialistë të institucioneve dhe organizatave te ndryshme, përfaqësues të bashkësive fetare dhe organizmave ndërkombëtarë.

Kjo projekt marrëveshje sanksionon gjithashtu, përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve në zonat e banuara prej tyre në shërbesat dhe ceremonitë fetare.

Neni 9

- 1. Palët angazhohen të njohin se e drejta e lirisë së shprehjes së çdo personi që i përket një minoriteti kombëtar përfshin lirinë për të pasur mendime dhe për të marrë dhe shpërndarë informacion e ide në gjuhën e pakicës, pa ndërhyrjen e autoriteteve publike dhe pavarësisht nga kufijtë. Palët do të sigurojnë, brenda kuadrit të sistemeve të tyre ligjore, që personat që u përkasin një minoriteti kombëtar të mos diskriminohen lidhur me raportet e tyre me median.**
- 2. Paragrafi 1 nuk i ndalon Palët që të kërkojnë, pa diskriminim dhe mbi bazën e kritereve objektive, që ndër marrjet e radiopërhapjes televizionit apo kinemasë t'i nënshtrohen rregjimit të liçencave.**
- 3. Palet nuk do të pengojnë krijimin dhe përdorimin e medias së shkruar nga personat që iu përkasin minoriteteve kombëtare. Në kuadrin ligjor të sistemit të radiopërhapjes dhe televizionit, ato do të kujdesen, për aq sa është e mundur dhe duke pasur parasysh dispozitat e paragrafit 1, që personave që u përkasin minoriteteve kombëtare t'u jepen mundësi për të pasur dhe përdorur median e tyre.**
- 4. Në kuadrin e sistemit të tyre ligjor, Palët do të miratojnë masa të përshtatshme për të lehtësuar kontaktet me shtypin dhe mediat për personat që u përkasin minoriteteve kombëtare dhe për të nxitur tolerancën dhe lejuar pluralizmin kulturor.**

Aksesi në median elektronike për minoritetet është i lidhur ngushtë me respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.

(1)Me qëllim ruajtjen dhe forcimin e identitetit kulturor të minoriteteve kombëtare dhe në mënyrë që ato të jenë në kontakt të vazhdueshëm me zhvillimet politike, shoqërore, ekonomike e kulturore brenda dhe jashtë vendit, legjislacioni shqiptar parashikon akses të plotë në gjuhën e tyre amtare, si në median e shkruar, ashtu edhe në atë elektronike.

Në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë një mbrojtje e veçantë⁴⁵ i kushtohet mjeteve të komunikimit, siç është shtypi, radio dhe televizioni.

Përsa i përket medias së shkruar, ligji "Për Shtypin", përmban vetëm një nen sipas të cilit "Shtypi është i lirë. Liria e shtypit mbrohet me ligj".

Ndërsa, në ligjin nr. 8410, datë 30.09.1998 "Për radiotelevizionin publik dhe privat në Republikën e Shqipërisë", përcaktohet se "veprimtaria radotelevizive respekton paanshmërisht të drejtën për informacion, bindjet politike dhe besimet fetare, personalitetin, dinjtetin, jetën private të njeriut, si dhe të drejtat dhe liritë themelore të tij".

Siç e kemi përmendur edhe më sipër, në kuadrin e përmirësimit të legjislacionit për minoritetet në Planin Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit me qëllim lehtësimin e aksesit në media të minoriteteve, është parashikuar edhe realizimi i masës ligjore të mëposhtme:

- Amendimi i ligjit nr. 8410, datë 30.09.1998 "Për radiotelevizionin publik dhe privat në Republikën e Shqipërisë", ligjit nr.7756, datë 11.10.1993 dhe ligjit nr.8239, datë 03.09.1997 "Për shtypin", duke parashikuar dispozita pozitive për të lehtësuar aksesin në media për minoritetet, si dhe procedura dhe rregulla të detajuara për programet për minoritetet, në radio dhe televizionet që licencohen.

(2)Në Shqipëri media e shkruar dhe ajo elektronike kanë njohur zhvillim. Në këtë kuadër është rritur edhe mbulimi i problemeve të minoriteteve nga media.

Media shqiptare, në përgjithësi ka mbajtur qëndrim korrekt në drejtim të promovimit të mosdiskriminimit dhe tolerancës ndaj minoriteteve.

Ndër problemet kryesore që ndeshen minoritetet në fushën e përdorimit të medias në gjuhën e tyre është mungesa e mjeteve financiare.

Gjithashtu një problem tjetër është mungesa e kualifikimit profesional të stafit që punon në to.

Në rritjen e aksesit të minoriteteve në media, pasqyrimin e problematikës së tyre, një rol të rëndësishëm luan edhe shoqëria civile.

Përsa i përket trajnimit për median, një rol të veçantë ka pasur Instituti Shqiptar i Medias, i cili ka realizuar trajnime të personave për median e shkruar dhe për radion, të cilat do të pasqyrohen në vazhdim.

⁴⁵ Neni 22 i Kushtetutës

Programet televizive dhe radiofonike për minoritetet ose në gjuhën e minoriteteve sigurohen kryesisht nëpërmjet degëve lokale të Radiotelevizionit Publik Shqiptar, të cilat janë në Gjirokastrë, Korçë dhe Shkodër. Radio apo televizioni transmetojnë një program ditor, me një minutazh të caktuar në gjuhën e minoritetit përkatës.

Degët e Radio Televizionit Shqiptar Shkodër, nuk funksionojnë rregullisht dhe rrjedhimisht nuk transmetojnë programe në gjuhën e minoriteteve.

Këshilli Kombëtar i Radio-Televizioneve KKRT, i cili është institucioni i ngarkuar me ligj për rregullimin dhe mbikëqyrjen e veprimtarisë radiotelevizive në Republikën e Shqipërisë, ka licensuar një sërë operatorësh radiotelevizivë që transmetojnë në gjuhën e minoriteteve kombëtare si: “TV ALPO”, me qendër në Gjirokastrë, i cili trasmeton programe në gjuhën minoritetit grek.

“Radio Argjiropolis” dhe “TV CHANNEL 7”, në Gjirokastrë, të cilat transmetojnë informacione edhe në gjuhën greke, si dhe “Radio Prespa”, e cila transmeton në gjuhën maqedonase.

Konkretisht lidhur me hapësirat që kanë minoritetet në strukturat programore aktualisht për minoritetin grek, Radio Gjirokastra transmeton çdo ditë 45 minuta emisione informative në gjuhën greke si dhe emisione të tjera me karakter kulturor. Gjithashtu televizioni lokal në Gjirokastrë transmeton 30 minuta në javë, emisione në gjuhën greke. Në të pasqyrohen aspekte nga jeta dhe zhvillimet në zonën e minoritetit.

Në vitin 2005⁴⁶ është licensuar edhe hapja e një radioje dhe e Radio-televizionit privat “ARMONIA” dhe radioja “Armonia Fm”, në gjuhën greke, të cilat mbulojnë zonën e Dropullit në Gjirokastrë.

Në qytetin e Sarandës ekziston një radio lokale “Radio Saranda” e cila transmeton dy emisione në gjuhën greke çdo të dielë dhe të enjte nga ora 18.15-19.00, të cilat përgatitëten me gazetarë me origjinë nga minoriteti. Programi titullohet “Minoriteti etnik grek sot”, dhe përmban lajme, muzike dhe hapësira kulturore dhe sociale. Ajo transmeton intervista nga kultura, tradita e minoritetit etj. Pjesë e rëndësishme e këtij minutazhi janë këngët popullore greke.

Përsa i përket medias së shkruar, ajo ka njohur zhvillim dhe përhapje më të gjerë se ajo elektronike.

Më poshtë paraqiten disa të dhëna mbi median e shkruar të minoritetit grek:

- Gazeta “Llajko Vima”, organ javor.
- Gazeta javore “Zëri i Omonias” .
- Prej muajit tetor 2005 ka filluar të dalë në qarkullim gazeta “Tahidhromos tis Ipiru” – “Korrieri i Epirit” botim i Shoqërisë “OMIROS SH.P.K”
- Gazeta “Romiosini” – (Helenizmi)

⁴⁶ Media dhe Minoritetet, botim i Komitetit Shqiptar i Helsinkit, Tiranë 2006, i papublikuar

- Gazeta “Vizion 2000”, mujore, në tre gjuhë (shqip - greqisht – anglisht).
- Në tregun e mediave të shkruara janë hedhur prej disa vitesh gazetat “Bularati” dhe “Poliçani”.

Në Sarandë, që në vitin 1998 është themeluar Shoqata e Gazetarëve Profesionistë Jonianë, me gazetarë të të dyja kombësive (shqiptare dhe greke), e cila i ka shërbyer forcimit të frymës së bashkëpunimit në fushën e medias. Kjo shoqatë ka organizuar edhe trajnime, seminare dhe tryeza të rrumbullakëta për kualifikimin dhe sensibilizimin e gazetarëve ndaj çështjeve të minoritetit dhe rritjes së nivelit dhe cilësisë së mbulimit e pasqyrimin të problematikës së minoritetit në media .

Siç u evidentua dhe më sipër, një ndër problemet lidhur me median e minoriteteve është mungesa e kualifikimit profesional të stafit që punon në to. Nga një vëzhgim vlerësues të kryer në 2005, nga Instituti Shqiptar i Medias, mungesa e trajnimeve lidhur me menaxhimin e medias së minoriteteve u rendit në krye të prioriteteve.⁴⁷

Për të adresuar këtë problem, në Maj 2006, një kurs trajnimi mbi menaxhimin e gazetave lokale të minoriteteve u organizua në Gjirokastrë, me pjesëmarrjen e 12 editorëve, drejtorëve dhe menaxherëve të gazetave minoritare greke, në Gjirokastrë dhe Sarandë.

Minoriteti maqedonas ka median e shkruar të përfaqësuar vetëm nga gazeta “Prespa” në gjuhën maqedonase, që ka vështirësi financiare për të mbijetuar.

Në Qendrën radio-televizive të Korçës transmetohet 5 herë në javë emisioni ditor në gjuhën maqedonase, me një kohëzgjatje prej 60 minutash. Pjesën kryesore të këtij e përbëjnë programet muzikore ose probleme specifike të këtij minoriteti (40 minuta), ndërsa pjesën tjetër (20 minuta) e zënë jepen lajmet.

Ky program financohet nga shteti shqiptar. Sinjali dëgjohe në të gjithë zonën e minoritetit. Vetë përfaqësues të minoritetit angazhohen për përgatitjen e përmbajtjes së materialeve të radios ose japin mendime dhe intervista.

Radio lokale “Prespa”, në qendrën e komunës së Liqenasit vazhdon të transmetojë në gjuhën e këtij minoriteti⁴⁸.

Sipas përfaqësuesve të këtij minoriteti⁴⁹, në zonën e Prespës ndiqen në masë të gjerë stacionet televizive maqedonase. Megjithatë minoriteti ka interes më të madh për zhvillimet e shoqërisë shqiptare, për pasqyrimin e së cilave mbetet ende shumë për t`u bërë.

Aktualisht në Shqipëri nuk ka media të shkruar dhe elektronike për minoritetin serbo-malazez. Për të mundësuar licensimin e një media posaçërisht për këtë

⁴⁷ Ky trajnim u organizua nga Instituti Shqiptar i Medias, me mbështetjen e Komitetit Suedez të Helsinkit.. Instituti Shqiptar i Medias, është krijuar si një organizatë e pavarur në 1995. Ndër qëllimet e tij kryesore ky Institut ka dhënie e asistencës në median shqiptare, nëpërmjet rritjes së nivelit të saj të profesionalizmit.

⁴⁸

⁴⁹ Media dhe Minoritetet, botim i Komitetit Shqiptar i Helsinkit, Tiranë 2006, i papublikar

minoritet po punohet për të përcaktuar instrumentet dhe minutazhin e nevojshëm.

Megjithatë, çdo aktivitet publik është pasqyruar rregullisht nga mediat lokale e sidomos koncertet, aktivitetet kulturore dhe takimet zyrtare. Valët e stacioneve televizive malazeze dhe serbe arrijnë të transmetohen me shumë qartësi edhe në Shkodër, dhe shërbejnë për informimin e këtij minoriteti me zhvillimet që kryhen në shtetin amë.

Në Korrik 2006, një grup reporterësh dhe përfaqësuesish të minoritetit serbo-malazez, u bashkuan për prodhimin e dy programeve rreth 20 minuta në gjuhën e tyre.

Qëllimi kryesor i këtyre programeve ishte inkurajimi i medias për mbulimin e problemeve të minoritetit dhe të ofronte një zë të ndryshëm për këtë minoritet në fushën e medias.

Programi i parë iu kushtua prezantimit të minoritetit serbo-malazez dhe përpjekjeve të këtij minoriteti për t'u organizuar për mbrojtjen e të drejtave të tyre, bashkëpunimit me organizatat e tjera, si dhe edukimit të të rinjve.

Programi i dytë, u përqëndrua në kulturën, gjuhën, zakonet, muzikën, traditat dhe jetën e përditshme të këtij minoriteti.

Këto programme radiofonike do të transmetohen nga Radio Shkodra dhe Radio Tirana.⁵⁰

Minoriteti etno-gjuhësor arumun⁵¹ boton prej 10 vjetësh gazetën mujore "Fratia", ("Vëllazëria") në dy gjuhë (gjuha shqipe dhe arumune), e cila përballohet financiarisht nga Shoqata e Arumunëve dhe nëpërmjet disa sponsorizimeve, duke aplikuar në projekte të ndryshme.

Kjo shoqatë vitin e kaluar me ndihmën e një fondacioni të huaj danez, përgatiti dhe transmetoi në Radio Tirana 4 emisione tematike për kulturën dhe traditat e arumunëve, emisione në gjuhën arumune.

Gjithashtu, janë botuar materiale të ndryshme si: për historinë e arumunëve, krijime letrare në gjuhën arumune dhe botimi që prej 10 vjetësh i gazetës "Fratia" (Vëllazëria), gazetë mujore në dy gjuhë (shqip dhe arumanisht). Përmendim dy vëllime për historinë e arumunëve, mbi 5 vëllime me poezi në gjuhën arumune nga autorë arumunë të Shqipërisë, librin "Tragjedia e Voskopojës", një monografi e letralizuar me mbi 200 faqe në dy gjuhë (shqip dhe arumanisht), librin "Nëpër labirintet e historisë së arumunëve" etj.

Me mbështetjen e Institutit Shqiptar të Medias, janë organizuar 4 emisione në Radio Tirana me një minutazh 25-30 minuta çdo të martë në gjuhën Arumune. Gjithashtu është realizuar në Televizionin "Koha" emisioni "Një ditë me Vllehët", me një minutazh prej 30 minutash⁵².

Nisur nga problematika që shfaq minoriteti rom⁵³, roli i medias vlerësohet si një faktor vendimtar për sensibilizimin e këtij minoriteti.

⁵⁰ Prodhimi i këtyre programeve u mundësua nga Instituti Shqiptar i Medias me mbështetjen e Komitetit Suedezi të Helsinkit.

⁵¹ Sipas informacionit të paraqitur nga Shoqata "Arumunët e Shqipërisë".

⁵² Media dhe Minoritetet, material i Komitetit Shqiptar i Helsinkit.

⁵³ Media dhe Minoritetet, material i Komitetit Shqiptar i Helsinkit

Minoriteti rom përgjithësisht ai e ka të zhvilluar lëvizjen e informacionit nëpërmjet botimit të buletineve periodike, fletëpalosjeve, etj.

Këto materiale janë të botuara në gjuhën shqipe, Rome dhe angleze. Me anë të publikimeve të tyre, problemet e minoritetit rom kanë gjetur jehonë në nivel lokal, kombëtar, ndërkombëtar.

Megjithë pasqyrimin që media i bën herë pas here problematikës së minoritetit Rom dhe veprimtarive të tij kulturore, artistike, ose veprimtarive që zhvillohen për probleme që shqetësojnë këtë minoritet, më tepër përkushtim kërkohet në median e shkruar për të trajtuar problemet dhe për të sensibilizuar përfaqësuesit e shtetit dhe politikëbërësit.

Instituti Shqiptar i Medias ka realizuar një trajnim të disa përfaqësuesve të minoritetit Rom për përgatitjen dhe realizimin e emisioneve radiofonike, dhe më pas në bashkëpunim me Radio Tirana (pjesë e Radiotelevizionit Publik Shqiptar) kanë realizuar 3 emisione për minoritetin Rom, nga vetë personat e trajnuar në gjuhën rome.

Gjithashtu, minoriteti rom, në bashkëpunim me Institutin Shqiptar të Medias planifikojnë të bashkëpunojnë me gazeta të pavarura për të pasqyruar shkrime për minoritetin rom në gjuhën rome.

Në këtë kuadër, me mbështetjen e këtij Instituti janë organizuar disa trajnime me grupe reporterësh⁵⁴, nga tetë gazetarë, të medias lokale dhe qëndrore. Këta reporterë realizuan një suplement, i cili u publikua në gazetën e përditshme "Panorama" dhe një suplement i cili u publikua në gazetën e përditshme "Korrieri."

Suplementët fokusoheshin në çështjen e raportimit lidhur me problemet e ekonomike, mungesën e statistikave, kushtetet e vështira të jetesës dhe strategjinë qeveritare për minoritetin rom, si dhe mbulimit të këtyre çështjeve nga media qëndrore dhe ajo e minoritetit. Gjithashtu, ata ofronin dhe histori e profile të personave të suksesshëm që i përkasin minoritetit rom, si dhe pasqyronin përpjekjet e brendshme të këtij minoriteti për përmirësimin e kushteve të jetesës dhe statusit të tyre shoqëror.

Për sensibilizimin⁵⁵ jo vetëm të minoritetit rom por edhe të një pjese të mirë të shoqërisë civile media pranë shoqatës së minoritetit rom Unioni Amaro-Drom ka luajtur një rol mjaft të rëndësishëm. Nëpërmjet medias dhe publikimeve kjo shoqatë ka nxjerrë në pah vlerat e programit në dobi të minoritetit rom. Këto publikime janë shpërndarë në të gjitha komunitetet rome.

AmaroDrom nëpërmjet medias rome në bashkëpunim me mediat e shkruara dhe ato vizive në Shqipëri ka pasqyruar disa nga problemet më të mprehta për

⁵⁴ Ky projekt është mbështetur nga Komiteti Suedez i Helsinkit dhe u organizua nga Instituti Shqiptar i Medias.

⁵⁵ Sipas informacioneve të shoqatës së minoritetit rom Unioni "Amaro Drom".

minoritetin rom. Ka qënë një lloj lobimi apo presioni publik për t' i tërhequr vëmendjen shoqërisë civile dhe institucioneve përgjegjëse për problemet e romeve. Televizionet e ndryshme lokale apo radiot lokale në Shqipëri kanë përgatitur emisione për gjendjen dhe situatën e romëve në Shqipëri.

Në gazetën "Albania" dhe "Gazeta Shqiptare" janë botuar dy shkrime të Departamentit të Informacionit pranë Unionit Amaro-Drom, si "Martesa në Moshë të Re në Komunitetin rom" dhe problemi i "Trafikimit të komunitetit rom në Shqipëri".

Media rome ka të arkivuara në formën e një libri që quhet "**Shtypi Press**" të gjithë titujt kryesor të materialeve që Amaro-Drom ka botuar gjatë këtyre viteve. Këto shkrime sensibilizojnë opinionin publik se vetë minoriteti rom tashmë është i ndërgjegjshëm dhe aktiv për të reduktuar problemet që ka ky minoritet në Shqipëri.

Gjithashtu, ky libër përmaban informacione që i referohen problemeve të minoritetit rom, duke filluar nga revistat, buletinet e deri tek ngjarjet e dites që dalin në gazetën kombëtare në Shqipëri.

• **Buletine**

Buletinet janë ndarë në kapituj të veçantë, ku secili kapitull pasqyron aktivitete, probleme, shkëmbime eksperiencash, tryeza, trajnime, seminare konferenca që janë zbatuar këto vitet e fundit në komunitetet rome.

Ne buletine janë pasqyruar probleme të mprehta që kanë të bëjnë me komunitetet rome në Shqipëri si:

- "Problemi i regjistrimit të fëmijëve rom në shkollë" për vitin 2004-2005. Fokusi ka qënë tek përpjekjet e Amaro-Drom për të regjistruar fëmijët në shkollë në të gjitha komunitetet ku vepron kjo organizatë.
- "Problemi i banoreve të Lanës" në disa prej mediave vizive dhe asaj të shkruar.
- Problemi i Regjistrimit të Femijeve rom në Gjendjen Civile të Rrethit të Korçës

Ky problem here pas here është botuar nëpër gazetën lokale për të ngritur zërin tek institucionet përkatëse.

Neni 10

1. ***Palët angazhohen të njohin që çdo person që i përket një minoriteti kombëtar ka të drejtë të përdorë lirisht dhe pa pengesa gjuhën e vet të minoritetit, në mënyrë personale dhe publike, me gojë dhe me shkrim.***
2. ***Në zona ku personat që u përkasin minoriteteve kombëtare banojnë tradicionalisht ose në numër thelbësor, në qoftë se këta persona parashtrojnë kërkesë dhe kur ajo i përgjigjet një nevojë reale, Palët do të përpiqen që të sigurojnë, për aq sa është e mundur, kushtet që të mundësojnë përdorimin e gjuhës së***

pakices në marrëdhëniet midis këtyre personave dhe organeve administrative.

- 3. *Palët angazhohen të garantojnë të drejtën e çdo personi që i përket një minoriteti kombëtare për t'u informuar menjëherë, në një gjuhë që ai/ajo e kupton, mbi arsyet e arrestimit të tij/saj, si dhe për natyrën dhe shkakun e çdo akuze kundër tij/saj, si dhe për të mbrojtur veten e tij/saj në këtë gjuhë, dhe nëse është e nevojshme, me ndihmën pa pagesë të një përkthyesi.***

(1) Shteti shqiptar e konsideron të drejtën e përdorimit të gjuhës së minoriteteve në zonat e banuara prej tyre, si një aspekt shumë të rëndësishëm të mbrojtjes dhe promovimit të vlerave të tyre etniko- kulturore.

Në bazë të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë (neni 14) gjuha zyrtare në Shqipëri është gjuha shqipe, ndërsa sipas nenit 20 të saj, minoritetet kanë të drejtë “... të mësojnë dhe të mësohen në gjuhën e tyre amtare”. Kështu, edhe pse sipas Kushtetutës gjuha zyrtare është gjuha shqipe, e drejta për të përdorur gjuhën amtare privatisht dhe në publik, me gojë dhe me shkrim, është e garantuar në praktikë.

Në zonat ku banojnë minoritetet, komunikimi verbal me autoritetet e pushtetit vendor, sipas zgjedhjes së tyre të lirë, mund të bëhet lirisht në gjuhën amtare të minoriteteve, edhe për faktin se në shumicën e rasteve ata janë pjesëtarë që i përkasin këtyre minoriteteve.

Ndërsa, dokumentacioni në organet e pushtetit qendror dhe organet e njësive administrative të pushtetit vendor hartohet dhe shpallet në gjuhën shqipe si gjuha zyrtare e njohur.

Gjithashtu, siç është evidentuar dhe në komentet për nenet përkatëse të këtij Raporti, pjesëtarët e minoriteteve e përdorin gjuhën e tyre lirisht në jetën e përditshme, me njeri-tjetrin, në veprimtarinë e shoqatave të tyre, në fushatat elektorale, në botimet e ndryshme, si dhe në ceremonitë fetare.

(2) Duke vlerësuar, Rekomandimet e grupit të punës për rishikimin e legjislacionit për minoritetet, kujdes gjatë kësaj periudhe i është kushtuar masave lidhur me përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve gjatë fushtave zgjedhore dhe në marrëdhëniet me pushtetin vendor.

Përmendim këtu masat e ndërmarra nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve të përmendura në komentet lidhur me nenin 4 dhe nënshkrimin e Memorandumit të bashkëpunimit me njësitë e qeverisjes vendore në zonat ku banojnë minoritetet.⁵⁶

Neni 11

⁵⁶ Shiko komentet neni 4 dhe pjesa tretë e Raportit, pyetja lidhur me masat e ndërmarra për përmirësimin e legjislacionit për minoritetet.

1. ***Palët angazhohen të njohin se çdo person që i përket një minoriteti kombëtar ka të drejtën të përdorë mbiemrin (atësinë) dhe emrat e parë në gjuhën e minoritetit, si dhe të drejtën për njohjen e tyre zyrtarisht, sipas rregullave të parashikuara në sistemin e tyre juridik.***
2. ***Palët angazhohen të njohin se çdo person që i përket një minoriteti kombëtar ka të drejtën të ekspozojë në gjuhën e tij/saj të minoritetit shenja, mbishkrime dhe informacione të tjera të një natyre personale në mënyrë të dukshme për publikun.***
3. ***Në zonat e banuara tradicionalisht nga një numër thelbësor personash të një minoriteti kombëtar, Palët do të përpiqen, në kuadrin e sistemit të tyre legjislativ, përfshirë këtu eventualisht edhe marreveshjet me shtetet e tjera dhe duke marrë parasysh kushtet e tyre specifike, të caktojnë emërtimet tradicionale vendore, emrat e rrugëve dhe tregues të tjerë topografike për publikun edhe në gjuhën e minoritetit, kur ka një kërkesë të mjaftueshme për këta tregues.***

(1) Pjesëtarët e minoriteteve kombëtare që jetojnë në Shqipëri janë të lirë të vendosin dhe mbajnë emrat dhe mbiemrat e tyre sipas traditave në gjuhën e tyre dhe gëzojnë të drejtën e njohjes zyrtare të tyre. Regjistrimin e emrave të tyre dhe të anetareve të familjeve të tyre, pjesëtarët e minoriteteve kombëtare e bëjnë në Zyrat e Gjendjeve Civile të Bashkive apo Komunave ku ato jetojnë.

Ligji nr 9229 dt.29.04.2004 "Për disa Shtesa dhe ndryshime në ligjin nr 8950, dt. 10.10.2002 " Për Gjendjet Civile", përcakton se "ndryshimi i emrit dhe i mbiemrit bëhet në librin e procesverbaleve, pas miratimit të kërkesës së shtetasit nga punonjësi i zyrës së gjendjes civile, ku ka regjistrin themeltar. Në procesverbal pasqyrohen përbërësit e gjendjes civile të shtetasit, shkaku i ndryshimit, si dhe emri e mbiemri të ndryshuar. Proçesverbali nënshkruhet nga kërkuuesi, nga të gjithë pjesëtarët madhorë të familjes, të cilët e kanë përbërës të tyre emrin ose mbiemrin, kur e pranojnë ndryshimin, nga punonjësi i gjendjes civile dhe drejtuesi i zyrës së gjendjes civile, nëse ka të tillë. Emri e mbiemri të ndryshuar, si dhe numri dhe data e procesverbalit pasqyrohen në regjistrin themeltar të gjendjes civile."

Në këtë mënyrë me këtë ligj u është krijuar mundësia të gjithë shtetasve, që me anë të një kërkesë të thjeshtë të ndryshojnë emrat dhe mbiemrat e tyre.

(2) Një nga elementet kryesore të Memorandumit të nënshkruar më 27.7.2006 midis organeve të qeverisjes qendrore dhe vendore për bashkëpunimin në respektimin e të drejtave të minoriteteve ishte dhe përcaktimi i kritereve lidhur me të drejtën për përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve në emërtimet tradicionale lokale dhe treguesve të tjerë topografikë në zonat ku ato banojnë, ”.

Konkretisht në memorandum lidhur me këtë çështje parashikohet:

Në zonat e banuara në numër të konsiderueshëm nga minoritetet, njësitë e qeverisjes vendore, kur ka një kërkesë të mjaftueshme nga personat që u përkasin minoritetet, angazhohen të caktojnë dhe të marrin masa për shfaqjen

e emërtimeve tradicionale vendore, emrave të rrugëve, shesheve dhe tregues të tjerë topografikë për publikun, si dhe emrave të Institucioneve që u përkasin minoriteteve, përveçse në gjuhën shqipe edhe në gjuhën e minoritetit.

Në përcaktimin e emërtimeve tradicionale vendore, në zonat e banuara në numër të konsiderueshëm nga minoritetet, njësitë e qeverisjes vendore, duke respektuar legjislacionin në fuqi, si dhe duke pasur parasysh kufizimet që vijnë për shkak të rregullave të menaxhimit urbanistik duhet të marrin parasysh:

- mendimin dhe emërtimin e përdorur tradicionalisht dhe aktualisht nga personat që u përkasin minoriteteve në këto zona,
- gjuhën e folur nga popullsia e zonës,
- opinionin e përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile që veprojnë në ato zona,
- si dhe traditën historike lidhur me përdorimin e këtyre emërtimeve.

Neni 12

- 1. Palët, kur është e nevojshme, do të marrin masa në fushën e arsimit dhe të studimeve, për të nxitur njohjen e kulturës, historisë, gjuhës dhe besimit fetar të minoriteteve kombëtare të tyre, si dhe të shumicës.***
- 2. Në këtë kuadër, Palët do të krijojnë, ndër të tjera, mundësi për kualifikimin e mësuesve dhe pajisjen me tekste shkollore dhe do të lehtësojnë kontaktet midis nxënësve dhe mësuesve të komuniteteve të ndryshme.***
- 3. Palët angazhohen të nxisin mundësi të barabarta për ndjekjen e arsimit në të gjitha nivelet për personat që u përkasin minoriteteve kombëtare.***

Duke e vlerësuar të drejtën e edukimit në gjuhën amtare si një element bazë të identitetit të minoriteteve kombëtare, në Republikën e Shqipërisë tregohet një kujdes i veçantë e i vazhdueshëm për arsimimin e minoriteteve kombëtare.

Përpyekjet për reformimin e arsimit janë drejtuar në hartimin e një kuadri të plotë ligjor për garantimin e të drejtave arsimore të personave të që u përkasin minoriteteve, si dhe në përpunimin e programeve të reja shkollore për të siguruar një edukim të standardeve moderne evropiane. Në përputhje me këtë janë miratuar aktet e nevojshme ligjore, si dhe programe bashkëkohore edukimi.

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, Ligji Nr. 7952, datë 21.06.1995 "Për sistemin arsimor parauniversitar", ndryshuar me Ligjin Nr. 8387, datë 30.07.1998, "Për disa ndryshime në Ligjin Nr. 7952, datë 21.06.1995 "Për Sistemin Arsimor Parauniversitar" dhe një sërë vendimesh të Këshillit të Ministrave si dhe udhëzime të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, të dala në

zbatim të legjislacionit shqiptar, garantojnë dhe sigurojnë mbrojtjen dhe zhvillimin e të drejtave arsimore të minoriteteve kombëtare.

Në këtë kuadër nga ana e Ministrisë së Arsimit dhe e Shkencës (MASH) është punuar në drejtim të plotësimit të kuadrit ligjor dhe nënligjor, si dhe marrjes dhe zbatimit të masave konkrete në fushën e arsimit.

1. Ministria e Arsimit dhe Shkencës MASH ka hartuar Strategjinë Kombëtare të Zhvillimit të Arsimit Parauniversitar 2004 – 2015, të miratuar nga Këshilli i Ministrave i Republikës së Shqipërisë me Vendimin Nr. 538, datë 12.08.2004, ku sigurohet arsimimi i të gjitha shtresave të shoqërisë shqiptare.
2. Nxjerrja e Urdhrit Nr.321, datë 11.10.2004. “Për eksperimentimin e shërbimit psikologjik në sistemin arsimor parauniversitar”, si dhe Udhëzimin Nr. 30, datë 11.10.2004, “Për zbatimin e Urdhrit Nr.321, datë 11.10.2004, të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës, për eksperimentimin e shërbimit psikologjik në sistemin arsimor parauniversitar për vitet shkollore 2004 - 2005 dhe 2005–2006”, të cilat sigurojnë mundësinë e ofrimit të shërbimit psikologjik për të gjithë nxënësit e në mënyrë të veçantë të atyre romë.
3. MASH ka nxjerrë Udhëzimin Nr. 34, datë 08.12.2004, “Për zbatimin e projektit “Shansi i dytë” për arsimimin e nxënësve që kanë braktisur shkollën dhe nxënësve të ngjuar për shkak të gjakmarrjes”.
4. MASH është në proces të miratimit të Strategjisë së Arsimit Parashkollor. Një ndër objektivat kryesore të kësaj strategjie është përfshirja e grupmoshës 5-6 vjeç në arsimin e detyruar.

II. Masat konkrete në fushën e arsimimit të minoriteteve⁵⁷

Për vitin shkollor 2005-2006, edhe shkollat e minoritetit janë përfshirë në sistemin e ri 9-vjeçar.

MASH tashmë është në procesin e reformimit të kurrikulës dhe ka hartuar planin mësimor për sistemin e ri 9-vjeçar. Në zbatim të këtij plani janë përgatitur programet e klasës së parë, të dytë dhe të gjashtë të këtij arsimit, si dhe është duke punuar për hartimin e programeve të klasës së tretë dhe të shtatë.

MASH nëpërmjet një procesi të hapur dhe tërësisht të liberalizuar ka hartuar tekstet e klasës së parë, të dytë dhe të gjashtë të arsimit 9-vjeçar, si dhe është duke punuar për tekstet e klasës së tretë dhe të shtatë.

Gjithashtu është hartuar plani i ri mësimor 9-vjeçar i minoriteteteve në bashkëpunim me përfaqësues të këtyre minoriteteve. Theksojmë që për

⁵⁷ Sipas informacionit të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës

hartimin e këtij plani mësimor, MASH ka organizuar takime me mësues, drejtues shkollash, specialistë lokalë të minoritetit, si dhe është konsultuar edhe me Komitetin Shtetëror të Minoriteteve.

Në planin mësimor dhe në programet lëndore krijohen mundësi që nxënësit e minoriteteve në këto njësi shkollimi të studiojnë historinë, traditat dhe kulturën e kombit të tyre.

Në kriteret e hartimit të teksteve, që tashmë në vendin tonë janë liberalizuar, theksohet krijimi i shanseve të barabarta për të gjitha kategoritë e nxënësve.

Gjithashtu për shkak të tirazhit të vogël të teksteve shkollore për minoriteti, botimi i një libri për nxënësit minoritarë kushton 2200 lekë, ndërsa botimi i një libri për nxënësit shqiptarë kushton 200 lekë. Pra kostoja e botimit të një libri për nxënësit minoritarë është 11 herë më e madhe.

Në shkollat e minoritetit kombëtar grek raporti nxënës/mësues është afërsisht 7.8/1, ndërkohë që në shkollë republike ky raport është 18.2/1.

Pra, kostoja e arsimimit të një nxënësi minoritar është afërsisht 2.3 herë më e lartë se kostoja e arsimimit të një nxënësi shqiptar.

Ndërsa në shkollat e minoritetit kombëtar maqedonas raporti nxënës/mësues është afërsisht 12.6/1 dhe kostoja e arsimimit të një nxënësi minoritar është afërsisht 30% më e lartë se kostoja e arsimimit të një nxënësi shqiptar.

Në arsimin e minoriteteve kombëtare greke dhe maqedonase në Shqipëri, vitet e fundit janë shënuar arritje të dukshme në planet, në programet mësimore dhe në tekstet e posaçme për këto shkolla.

Në shkollat e minoriteteve janë futur edhe lëndët e reja: “Njohuri për historinë e popullit grek/maqedonas” në arsimin 8-vjeçar dhe “Gjuha greke/maqedonase” në vitin e parë dhe të dytë të shkollës së mesme.

Vitet e fundit është futur si provim lirimi në klasën e tetë edhe leximi dhe gjuha amtare (me shkrim dhe me gojë).

Në planin e ri mësimor të arsimit të detyruar 9-vjeçar të minoriteteve, në ndryshim nga plani mësimor ekzistues, është parashikuar si lëndë e re dhe mësimi i gjeografisë amtare.

Gjithashtu, në planin ri mësimor janë përfshirë lëndë me zgjedhje, ku vetë pjesëtarët e minoriteteve kombëtare, nëpërmjet bordeve të prindërve në shkolla vendosin lëndët që do të kenë. Kjo krijon mundësinë për minoritetet që në programet mësimore të futen si lëndë me zgjedhje gjuha e tyre.

Në kuadër të organizimit të Maturës Shtetërore për vitin 2006, MASH ka marrë të gjitha masat për sigurimin e lehtësirave për nxënësit minoritarë.

Të dhëna për shkollat e minoriteteve kombëtare greke dhe maqedonase.

1. Të dhëna për shkollat e minoritetit kombëtar grek

Shkollat e minoritetit kombëtar grek shtrihen në rrethet Gjirokastrë, Sarandë dhe Delvinë.

Në rrethin e Gjirokastrës funksionojnë 3 kopshte fëmijësh, 3 shkolla të ciklit fillor, 8 shkolla 9-vjeçare dhe 2 shkolla të mesme. Këto kopshte dhe shkolla shtrihen në komunat e populluara nga minoriteti kombëtar grek dhe në qytetin e Gjirokastrës.

Në institucionet arsimore për minoritetin kombëtar grek në këtë rreth japin mësim:

- 4 edukatorë me arsim përkatës⁵⁸ (3 prej tyre me arsim të lartë), të gjithë minoritarë;
- 63 mësues në arsimin 9-vjeçar, të gjithë minoritarë dhe me arsim përkatës. Nga këta 63 mësues 40 janë me arsim të lartë dega mësuesi, kurse 23 mësues kanë mbaruar shkollën e mesme pedagogjike, shkollën e mesme të gjuhëve të huaja, apo shkollën e mesme artistike.
- 10 mësues në arsimin e mesëm, të gjithë me arsim përkatës, 7 prej tyre janë minoritarë.
- Në kopshte frekuentojnë 55 fëmijë minoritarë.
- Në arsimin 9-vjeçar frekuentojnë 480 nxënës minoritarë.
- Në arsimin e mesëm frekuentojnë 170 nxënës minoritarë.

Të gjithë shkollat e minoritetit janë me me pak se 50 nxënës dhe ka shumë shkolla që kanë një numër minimal nxënësish si; shkolla në Çatistë me 4 nxënës, në Grapsh me 4 nxënës, në Poliçan me 5 nxënës etj.

Rrethi i Sarandës.

Për minoritetin grek funksionojnë 2 kopshte fëmijësh, 3 shkolla –vjeçare, 2 shkolla të ciklit fillor dhe 1 shkollë e mesme.

Në institucionet arsimore për minoritetin kombëtar grek japin mësim:

- 3 edukatore me arsim përkatës, të gjitha minoritare;
- 25 mësues në arsimin 9-vjeçar, 88% minoritarë, të gjithë me arsimin përkatës;

⁵⁸ Mësuesit që janë me arsim të lartë dega mësuesi, si dhe ata që kanë mbaruar shkollën e mesme pedagogjike, shkollën e mesme të gjuhëve të huaja, apo shkollën e mesme artistike, janë mësues me arsim përkatës

- 5 mësues me arsim të mesëm, të gjithë me arsim përkatës, 4 prej tyre minoritarë.

Në kopshte (sistemi parashkollor) frekuentojnë 60 fëmijë minoritarë.

Në arsimin 9-vjeçar frekuentojnë 258 nxënës minoritarë.

Në arsimin e mesëm frekuentojnë 139 nxënës minoritarë.

Rrethi i Delvinës.

Në rrethin e Delvinës funksionojnë 4 kopshte fëmijësh, 6 shkolla 9-vjeçare dhe 4 shkolla të ciklit fillor.

Në institucionet arsimore për minoritetin kombëtar grek në rrethin e Delvinës japin mësim:

- 4 edukatore me arsim përkatës nga të cilët 2 minoritarë.
- 24 mësues në arsimin 9 vjeçar, të gjithë i përkasin minoritetit grek dhe janë me arsim përkatës.
- Në kopshte frekuentojnë 83 fëmijë minoritarë.
- Në arsimin 9-vjeçar frekuentojnë 137 nxënës minoritarë.

2.Të dhëna për shkollat e minoritetit kombëtar maqedonas.

Shkollat e minoritetit maqedonas shtrihen në zonën e Liqenasit, të rrethit të Korçës, si dhe në fshatin Vërnik të rrethit të Devollit.

Në komunën Liqenas janë 8 kopshte të arsimit parashkollor, dy shkolla nëntëvjeçare, në Liqenas dhe në Goricë të vogël, 6 shkolla fillore vartëse me klasat I-IV dhe një shkollë e mesme në Liqenas.

Në të gjitha fshatrat e populluara nga minoriteti maqedonas ka kopshte fëmijësh, të cilat ndiqen nga 187 fëmijë nga mosha 3-6 vjeç. Në to punohet me grupe të përziera dhe shërbejnë 11 edukatore, nga të cilat 7 janë me arsim të mesëm dhe 4 me arsim të lartë.

Raporti fëmijë-edukatore është 17/1.

Arsimin e detyruar e ndjekin rreth 440 nxënës gjithsej.

Në këto shkolla japin mësim 34 mësues prej të cilëve 27 janë me arsim të lartë sipas profilit dhe 7 janë me arsim të mesëm pedagogjik.

Në shkollën e mesme Liqenas punojnë 9 mësues, të gjithë me arsim të lartë.

Në Devoll është një kopësht fëmijësh dhe një shkollë fillore në fshatin Vërnik. Kopshti ndiqet nga 12 fëmijë, ndërsa shkolla fillore nga 3 nxënës dhe në to punojnë një edukatore dhe në mësues.

Të gjithë mësuesit dhe edukatorët që punojnë në shkollat dhe në kopshtet e këtij minoriteti, janë me kombësi maqedonase, me përjashtim të një mësuesi të gjuhës së huaj.

Të dhëna të hollësishme për investimet e kryera në shkollat e minoriteteve, për periudhën 2000-2005 jepen si më poshtë vijon⁵⁹:

Shkollat/Rrethet	Investimet
Shkolla 9 vjecare Dermish, Rrethi Sarandë	2 milion lekë
Shkolla e mesme Livadhja, Rrethi Sarandë	15.4 milion lekë
Shuma	17.4 milion lekë
Shkolla 9 vjecare "Andon Poçi" Rrethi Gjirokastrë	4,8 milion lekë
Shkolla 9 vjecare Goranxi, Rrethi Gjirokastrë	2 milion lekë
Shkolla 9 vjecare Sofratike, Rrethi Gjirokastrë	3 milion lekë
Shkolla e mesme e bashkuar Dervican, Rrethi Gjirokastrë	2.5 milion lekë
Shkolla e mesme e bashkuar Bularat, Rrethi Gjirokastrë	2.5 milion lekë
Shkolla 9 vjecare Jergucat, Rrethi Gjirokastrë	2 milion lekë
Shuma	16,8 milion lekë
Shkolla e re 9 vjeçare Goricë e Vogël, Rrethi Korçë	19,4 milion lekë
Shkolla 9 vjeçare Goricë e Madhe, Rrethi Korçë	4 milion lekë
Shkolla Cikli Ulët Zaroshkë, Rrethi Korçë	3.5 milion lekë
Shuma	26.9 milion lekë
INVESTIME TOTAL	61,1 milion lekë
INVESTIME NE PAJISJE SHKOLLORE	6 milion lekë

3. Në qytetin e Gjirokastrës, në shkollën e mesme pedagogjike funksionon edhe dega "Mësuesi" për minoritetin grek, ku përgatiten mësues për shkollat e këtij minoriteti. Kjo shkollë, edhe pse ka një numur të vogël nxënësish është mbajtur e hapur.

Gjithashtu, në Universitetin "Eqerem Çabej", po në Gjirokastrë (në vitin 1993), është hapur edhe dega e Gjuhës Greke.

Në vitin 1997, në Universitetin e Tiranës, në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja është hapur dega për Gjuhën Greke.

Nga shqyrtimi i treguesve themelore për arsimin e popullsisë del se personat që u përkasin minoriteteve ndodhen në një pozitë më të privilegjuar në krahasim me pjesën tjetër të popullsisë.

Neni 13

- 1. Në kuadrin e sistemit të tyre arsimor, Palët u njohin personave që u përkasin një minoriteti kombëtar të drejtën e krijimit dhe drejtimit të institucioneve të tyre private për arsimimin dhe kualifikimin.***
- 2. Ushtrimi i kësaj të drejte nuk sjell asnjë detyrim financiar për Palët.***

⁵⁹ Sipas të dhënave të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës

Në Shqipëri, deri me tani, nuk është hapur ndonjë institucion arsimor privat (privat) për fëmijët që u përkasin minoriteteve, por funksionojnë shkolla jopublike, të cilat frekuentohen edhe nga fëmijë minoritarë.

Përsa i përket hapjes së shkollave private, çdo person juridik ka të drejtë kundrejt plotësimit të kërkesave ligjore të hapë një shkollë private. Shkollat private në gjuhën shqipe i licencën Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, ndërsa shkollat në gjuhë të huaj dhe ato fetare licencohen nga Këshilli i Ministrave pasi janë përgatitur procedurat nga ana e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës.

Në përputhje me legjislacionin shqiptar, funksionojnë edhe dy shkolla shqiptaro-greke (që nga viti 1998).

Me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr.404, datë 01.07.1998 është miratuar funksionimi në Tiranë i shkollës "Arsakeio" (Kolegj greko-shqiptar i Fondacionit "Filekpedheftiqi"). Në këtë shkollë, krahas planit mësimor e programeve lëndore në gjuhën shqipe, zhvillohen edhe lëndë të tjera në gjuhën greke, si: gjuha greke, studim mjedisi/gjeografi, edukatë shëndetësore, mitologji/histori, lojë teatrore, traditë popullore. Kjo shkollë nuk është vetëm për fëmijë të pakicës kombëtare greke, por aty janë regjistruar edhe shumë fëmijë shqiptarë.

Në qytetin e Korçës me VKM (Vendimin e Këshillit të Ministrave) nr.868, datë 30.09.2004, si dhe me Urdhrin nr.405, datë 29.12.2004 të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës është dhënë leja "Për funksionimin e Institucionit Arsimor Jopublik parauniversitar për shkollën nëntëvjeçare "Omiros", në emër të shoqatës kulturore, artistike dhe sportive "Vëllazërimi", e regjistruar si person juridik me vendimin nr. 7, datë 30.03.1998 të Gjykatës së Rrethit Korçë.

Në këtë urdhër përcaktohet mënyra e funksionimit të kësaj shkolle sipas strukturës së vitit shkollor, planit mësimor, programeve lëndore dhe teksteve të shkollave nëntëvjeçare publike dhe konkretisht përcaktohet se lëndët e detyruara (si gjuha greke, edukim figurativ, aftësim teknologjik, edukim muzikor dhe edukim fizik) do të zhvillohen në gjuhën greke dhe do të përfaqësojnë 34.6% të planit mësimor, si dhe numri i nxënësve të cilët do të pranohen çdo vit do të jetë 80.

Gjithashtu, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr.266, datë 05.05.2006, në qytetin e Himarës është hapur institucioni arsimor privat parauniversitar, shkolla 9 vjeçare "Omiros", e cila do të zhvillojë mësim edhe në gjuhën greke. Kjo shkollë do të fillojë të funksionojë për vitin shkollor 2006-2007.

Një shkollë private është ngritur dhe në Divjakë ku fëmijët e minoritetit arumun mësojnë gjuhën e tyre me shkrim dhe lexim.

Neni 14

- 1. Palët angazhohen t'i njohin çdo personi që i përket një pakice kombëtare të drejtën të mësojë gjuhën e vet të pakicës.***

- 2. Në zona ku personat që u përkasin minoriteteve kombëtare, banojnë tradicionalisht apo në numër thelbësor, në se ka një kërkesë të mjaftueshme, Palët do të përpiqen të sigurojnë, për aq sa është e mundur dhe në kuadrin e sistemit të tyre arsimor, që personat që u përkasin këtyre minoriteteve të kenë mundësinë të mësojnë gjuhën e pakicës ose të marrin arsim në këtë gjuhë.**
- 3. Paragrafi i dytë i këtij neni do të zbatohet pa cënuar mësimin e gjuhës zyrtare apo arsimin në këtë gjuhë.**

1. Ministria e Arsimit dhe e Shkencës dhe Drejtoritë Arsimore të rretheve ku funksionojnë edhe shkollat e minoriteteve i kushtojnë një kujdes të veçantë plotësimit të institucioneve arsimore të minoriteteve me personelin mësimor, dhe përzgjedhjen e personelit dhe kualifikimin e tij shkencor dhe metodik.

Në Drejtorinë Arsimore Rajonale Gjirokastrë dhe në Drejtorinë Arsimore Rajonale Korçë ka specialist që merren drejtpërdrejt me problemet e arsimimit të minoriteteve.

Gjithashtu janë parë me përparësi financimet në shkollat e minoritetit, duke bërë rikonstrukcione të shkollave, paisjen e tyre me laboratorë dhe bazë materiale didaktike, për të bërë të mundur zhvillimin sa më normal të procesit mësimor.

Mjediset e shkollave , të cilat frekuentohen nga minoritetet janë në gjendje të mirë, të pajisura me orënditë e domosdoshme dhe baza e mirë materiale didaktike.

2. Në zbatim të Udhëzimit të Ministrisë së Arsimit Nr.12, datë.13 08 1996, në qytetet Sarandë, Delvinë, dhe Gjirokastrë, ku mësimi zhvillohet në gjuhën shqipe, për personat e minoritetit grek funksionojnë edhe klasa ku mësimi zhvillohet në gjuhën e tyre amtare.

- *Kërkesat për hapje shkolle apo klasa në gjuhën e minoriteteve.*

Hapja dhe mbyllja e shkollave të sistemit parauniversitar në qendrat e banimit ku jetojnë dhe personat që u përkasin minoriteteve kombëtare, bëhet në bazë të Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 396, datë 22.08.1994 “Për arsimin 8-vjeçar në gjuhën amtare të personave të minoriteteve kombëtare”. Në zbatim të këtij Vendimi është edhe Udhëzimi përkatës i Ministrisë së Arsimit nr.14, datë 03.09.1994, në të cilat janë përcaktuar kriteret që duhen përmbushur, si dhe procedura që duhet ndjekur.

Në pikën 6 të këtij Vendimi është parashikuar edhe praktika që duhet ndjekur për hapjen e klasave të veçanta në qendra banimi ku janë vendosur minoritete të ndryshme. Mësimi i gjuhës amtare nga pjestarë të minoriteteve kombëtare në këtë rast lejohet edhe si lëndë fakultative, por duhet ndjekur procedura përkatëse, ku kryesore është ruajtja në vijimësi e kontigjenteve të nxënësve. Vendimi për hapjen e këtyre klasave apo shkollave merret nga prefekti që ka rajonin në juridiksion. Nga ana e MASH bëhet vetëm miratimi, pas vendimit përkatës.

Shoqata e minoritetit serbo-malazez “Moraca-Rozafa”, (në vitin 2003) i ka drejtuar Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës një kërkesë për rihapjen e shkollës në gjuhën serbe në rrethin e Shkodrës.

Në mbështetje të akteve nënligjore të sipërpërmendura, Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, i është drejtuar Drejtorisë Arsimore të Rrethit Shkodër për të bërë verifikimet e nevojshme si dhe propozimet konkrete për hapjen e shkollave apo të klasave të këtij minoriteti. Lidhur me këtë kërkesë Ministria e Arsimit dhe e Shkencës drejtuar, sqaron Shoqatën Moraca-Rozafa, se nga verifikimet e kryera në zyrat e gjendjes civile nga ana e Drejtorisë Arsimore në Shkodër, si dhe në disa shkolla nuk rezultojn asnjë nxënës me kombësi serbo-malazeze dhe në këtë rast nuk përmbushen kriteret për hapjen e shkollës në gjuhën e kësaj pakice, të përcaktuara nga legjislacioni në fushën e arsimit.

Gjithashtu një grup prindërisht nga Himara, (në vitin 2004) i kanë drejtuar një kërkesë Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës për hapjen e shkollës në gjuhën amtare greke për vitin shkollor 2004-2005.

Nga shqyrtimi i kërkesës për hapjen e shkollës nga verifikimi i rregjistrave të gjendjes civile të qytetit të Himarës rezultojn se prindërit që kanë bërë këtë kërkesë janë me kombësi shqiptare.

Ministria e Arsimit dhe Shkencës në përgjigje të kësaj kërkesë, drejtuar Degës së Partisë Bashkimi për të Drejtat e Njeriut, Himarë dhe Degës së Shoqatës “Omonia”, Himarë sqaron se hapja e një shkolle të tillë nuk është e mundur pasi nuk përmbushen kriteret e përcaktuara nga legjislacioni në fushën e arsimit.

Aktualisht nuk rezultojn të ketë kërkesa për hapje shkolle nga minoriteti maqedonas⁶⁰.

Për sa i përket hapjes së klasave dygjuhëshe në shkollat ku ka nxënës që u përkasin grupeve minoritare, MASH deri tani nuk ka marrë asnjë kërkesë nga këto komunitete për një veprim të tillë.

Neni 15

Palët angazhohen të krijojnë kushtet e nevojshme për pjesëmarrjen aktive të personave që u përkasin minoriteteve kombëtare në jetën kulturore, shoqërore dhe ekonomike, si dhe në çështjet publike, veçanërisht në ato që kanë të bëjnë me ta.

Pjesëmarrja e personave që u përkasin minoriteteve kombëtare në jetën ekonomike, kulturore dhe shoqërore si dhe në çështjet publike, realizohet nëpërmjet pjesëmarrjes së përfaqësuesve të tyre në organet legjislative dhe ekzekutive të vendit, në organet e qeverisjes qendrore dhe vendore.

(1)Siç kemi informuar edhe më sipër, me qëllim nxitjen e pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve kombëtare në jetën publike të vendit, si

⁶⁰ Sipas informacionit të MASH

dhe për të vlerësuar e sugjeruar masa për ushtrimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të minoriteteve, është krijuar Komiteti Shtetëror i Minoriteteve (Vendim i Këshillit të Ministrave nr.127, dt. 11.3 2004).

Për të siguruar një dialog konstruktiv dhe aktiv me përfaqësuesit e minoriteteve, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka në përbërjen e tij përfaqësues të minoriteteve kombëtare dhe etno-gjuhësore në Shqipëri.

Krijimi i Komitetit Shtetëror të Minoriteteve dhe rritja e efikasitetit të tij, do të ndikojë në institucionalizimin e një dialogu të qëndrueshëm ndërmjet personave që u përkasin minoriteteve dhe autoriteteve shtetërore në nivel qendror dhe vendor, si dhe në bashkëpunimin midis grupeve të interesit, shoqatave që përfaqësojnë minoritetet dhe OJF- ve që veprojnë në fushën e minoriteteve.

(2)Përsa i përket pranimit në administratën publike, ligji nr. 8549, datë 11.11.1999 “Statusi i Nëpunësit Civil” përcakton se pranimi në shërbimin civil kryhet nëpërmjet konkurimit të hapur bazuar në meritat duke plotësuar kërkesat ligjore, si dhe shërbimi civil është i ndërtuar dhe vepron mbi bazën e parimeve të profesionalizmit, pavarësisë dhe integritetit, paanësisë politike, transparencës, etj.

Të dhëna lidhur me pjesëmarrjen e personave që i përkasin minoriteteve, në jetën publike të vendit.

(3)Në zgjedhjet parlamentare të vitit 2001, minoriteti grek u përfaqësua në pushtetin legjislativ nëpërmjet Partisë Bashkimi për të Drejtat e Njeriut me katër deputetë dhe dy deputë me kombësi greke të Partisë Socialiste.

Në pushtetin ekzekutiv për periudhën pas zgjedhjeve të viti 2001 minoriteti grek ishte i përfaqësuar me postin e Ministrit të Shëndetësisë, të Zv.Ministrit të Punës dhe Çështjeve Sociale si dhe Zv.Ministrin e Drejtësisë.

Nga zgjedhjet e 3 Korrikut 2005 për Kuvendin e Shqipërisë, minoriteti grek përfaqësohet me dy deputetë të Partisë Bashkimi për të Drejtat e Njeriut, një deputet i pavarur dhe një deputet i Partisë Socialiste.

Aktualisht në pushtetin ekzekutiv ky minoritet është i përfaqësuar me postin e Ministrit të Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta, postin e Kryetarit të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve, tre Drejtorë të Përgjithshëm, Drejtorë Drejtorie në Ministri, Prefekt, drejtorë rajonalë, drejtorë institucionesh, antar dhe specialist të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve, nëpunës të administratës shtetërore etj.

Gjithashtu rezulton se në administratën e Ministrisë së Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta, janë të punësuar 6 persona që i përkasin minoritetit grek⁶¹:

1. një këshilltar i Jashtëm i Ministrit
2. një Inspektor i Përgjithshëm

⁶¹ Sipas të dhënave zyrtare që disponon Komiteti Shtetëror i Minoriteteve

3. një Drejtor i Përgjithshëm
4. një Nëndrejtor i Përgjithshëm
5. dy specialistë etj.

Në administratën e Ministrisë së Brendshme janë të punësuar⁶²:

1. Përgjegjës në Sektorin e Burimeve Njerëzore
2. Specialist në Drejtorinë Rajonale të Politikave Decentralizuese
3. Në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë, janë të punësuar 11 persona që i përkasin pakicës greke.

Ky minoritet përfaqësohet edhe në nivele të tjera ekzekutive në administratën qendrore dhe vendore, si Drejtorë të Përgjithshëm (tre), Drejtor Drejtorie në Ministri, Drejtorë në Drejtoritë Rajonale, anëtar dhe specialist të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve.

Nga pikëpamja administrative minoriteti grek është i shpërndarë në Bashki e Komuna.

Në rrethin e Gjirokastrës ndodhen në komunat e Dropullit të Poshtëm, të Dropullit të Sipërm, në Pogon.

Në rrethin e Sarandës janë të vendosur në komunat e Livadhjasë, të Alikos, të Dhivrit, të Xarës. Në rrethin e Delvinës minoriteti grek ndodhet në komunat e Mesopotamit dhe Finiqit. Në Përmet ndodhen vetëm tri fshatra në komunën e Çarshovës. Në bashkitë e Gjirokastrës, Sarandës dhe Delvinës ka popullsi të përzier.

Pjestarët e minoriteteve kombëtare në zgjedhjet e fundit vendore të tetorit 2003, kanë kandiduar dhe zgjedhur me votën e tyre të lirë përfaqësuesit e tyre.

Në nivel të qeverisjes vendore, është i përfaqësuar me anëtarë të Këshillit të Qarkut, të Këshillit Bashkiak, Kryetar Bashkie, Kryetarë Komunash dhe këshilltarë komunash si më poshtë⁶³:

- Qarku Gjirokastrë
 1. Prefekt i Qarkut Gjirokastrë
 2. Tre këshilltarë
- Rrethi i Gjirokastrës

<ol style="list-style-type: none"> 1. Bashkia Gjirokastrë 2. Komuna Dropulli i Poshtëm 3. Komuna Dropulli i Sipërm 4. Komuna e Pogonit 5. Komuna Odrie 	<ol style="list-style-type: none"> 2 këshilltarë kryetari i komunës dhe 15 këshilltarë kryetari i komunës dhe 15 këshilltarë kryetari i komunës dhe 13 këshilltarë kryetari i komunës
---	--
- Qarku Vlorë

⁶² Sipas të dhënave zyrtare që disponon Komiteti Shtetëror i Minoriteteve

⁶³ Sipas të dhënave të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve dhe Ministrisë së Brendshme

Bashkia Sarandë	5 këshilltarë
• Rrethi i Sarandës	
1. Komuna Livadhja	kryetari i komunës dhe 13 këshilltarë
2. Komuna Dhivër	kryetari i komunës dhe 14 këshilltarë
3. Komuna Aliko	kryetari i komunës dhe 11 këshilltarë
4. Komuna Xarë	12 këshilltarë
• Rrethi i Delvinës	
1. Bashkia Delvinë	
2. Komuna Mesopotam	kryetari i komunës dhe 10 këshilltarë
3. Komuna Finiq	kryetari i komunës dhe 13 këshilltarë

Gjithashtu personat që i përkasin minoritetit grek janë të punësuar në institucionet e administratës shtetërore në Qarkun e Gjirokastrës dhe konkretisht⁶⁴:

1. Administrata e Qarkut 4 persona të minoritetit grek
2. Drejtori i Drejtorisë Rajonale të Shfrytëzimit të Automjeteve
3. Drejtori i Drejtorisë së Ujrave
4. Drejtori i Bankës së Kursimeve
5. Rektori i Universitetit
6. Drejtorja e Rrugëve
7. Zyra e regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme

Përsa i përket përfaqësimit të minoritetit maqedonas në organet e qeverisjes vendore, në Komunën e Liqenasit (në Qarkun e Korçës), komunë e cila banohet nga minoriteti maqedonas, të gjithë përfaqësuesit e qeverisjes vendore i përkasin këtij minoriteti dhe konkretisht⁶⁵:

- Këshilli i Qarkut Korçë një antar në Këshillin e Qarkut
- Prefektura e Korçës një antar
- Komuna e Liqenasit (Pustecit)
 1. Kryetari i komunës
 2. Sekretari i komunës
 3. Antarët e komunës 13

Personat që i përkasin minoritetit maqedonas janë të punësuar gjithashtu edhe në institucione të ndryshme si më poshtë⁶⁶:

1. Në administratën e komunës Liqenas 11

⁶⁴ Sipas të dhënave të Ministrisë së Brendshme

⁶⁵ Sipas të dhënave të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve

⁶⁶ Sipas të dhënave të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve

2. Në Zyrën Rajonale të Punësimit në Korçë	1 (Drejtor)
3. Në Drejtorinë e Bujqësisë dhe të Ushqimit	2
4. Në Drejtorinë e Taksa-Tatimeve	1
5. Në Policinë e Shtetit	27
6. Në Ushtri	3
7. Në Policinë Pyjore	7
8. Në arsim	46
9. Në shëndetsi	20
10. Në Institutin e Sigurimeve (INSIG)	

Minoriteti maqedonas përfaqësohet, gjithashtu me një anëtar në Komitetin Shtetëror të Minoriteteve.

Përsa i përket pjesëmarrjes së personave të minoritetit serbo malazez në jetën publike, personat që i përkasin këtij minoriteti janë të punësuar aktualisht edhe në administratën vendore, konkretisht⁶⁷:

1. Nëndrejtor në Stacionin hekurudhor Bajzë;
2. Finacier pranë Korporatës Elektroenergjitike Shqiptare (KESH), Shkodër.
3. Në sigurimet Shoqërore, Malësi e Madhe
4. Drejtore e Shkollës 9-vjeçare, Vrakë.
5. Në Drejtorinë e Tatim Taksave, Malësi e Madhe

Gjithashtu duke konstatuar problemet e pronësive të personave që i përkasin minoritetit serbo-malazez, pranë komunës Gruemirë është hapur Zyra e Minoriteteve, e cila funksionon normalisht dhe në të është i punësuar një person që i përket këtij minoriteti.

Gjithashtu, sipas të dhënave të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve përfaqësimi i minoritetit serbo-malazez në organet e qeverisjes vendore është:

- Qarku Shkodër

1. Këshilli Bashkiak i Shkodrës	një këshilltar
2. Komuna Gruemirë	një këshilltar

Gjithashtu ky minoritet është i përfaqësuar edhe në institucione të ndryshme në Qarkun e Shkodrës, si vijon :

1. Drejtor i Spitaleve
2. Drejtor i Zyrës Rajonale të Punës
3. Drejtor i Inspektoriatit
4. Drejtor i Formimit Profesional
5. Drejtor i Shkollës së Mesme Gruemirë
6. Drejtor i Shkollës 9-vjeçare Vrakë
7. Drejtor i ISKSH-së
8. Drejtor i Institutit të Misrit

Në administratën qendrore minoriteti serbo-malazez është i përfaqësuar nga:

⁶⁷ Sipas të dhënave të Ministrisë së Brendshme

1. Drejtor Drejtorie në Ministrinë e Kulturës
2. Një anëtar në Komitetin Shtetëror të Minoriteteve

Përfshirja e minoritetit rom në jetën publike mbetet problematike. Ky minoritet përfaqësohet me një antar në Komitetin Shtetëror të Minoriteteve.

Gjithashtu ky minoritet është i përfaqësuar me një antar në Këshillin Bashkiak në njësinë Nr.4 në Tiranë dhe një anëtar në Këshillin e Komunës në Ndërnënas të Fierit⁶⁸.

Me qëllim që të ketë përfshirje të minoritetit rom në administratën shtetërore dhe për të siguruar një monitorim më cilësor të Strategjisë Kombëtare për romët, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve i ka propozuar Ministrit të Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta që në strukturën monitoruese të kësaj strategjie të punësohen persona që i përkasin këtij minoriteti, si përfaqësues direkt të interesave të këtij minoriteti.

Përsa i përket të dhënave për minoritetin arumun (vllah) nuk disponohen të dhëna të plota ⁶⁹.

(4) Investimet në çdo komune ku banojnë minoritetet akordohen në përputhje me gjendjen dhe planet e zhvillimit të tyre.

Në tabelat e mëposhtme paraqiten të dhëna mbi fondet e investimeve në infrastrukturë të akorduara në bashkitë dhe komunat ku jetojnë kryesisht minoritetet për periudhën 2001-2005 ⁷⁰.

⁶⁸ Sipas të dhënave të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve

⁶⁹ KSHM shprehet se sipas informacioneve të Ministrisë së Brendshme në Drejtorinë dhe sektorët e kësaj ministrie janë punësuar tre shefa sektori, një komandant njësie dhe një specialist jurist nga ky minoritet.

⁷⁰ Sipas të dhënave të Ministrisë së Brendshme

Qarku	Rrethi	Bashki	Komunë	Viti 2002	Viti 2003	Viti 2004	Viti 2005	Për katër vitet
Gjirokastrë	Përmet		Çarshovë	0	0	1000	1000	2000
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Antigonë	3000	0	0	0	3000
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Cepo	0	3000	0	0	3000
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Dropull i Poshtëm	1000	0	0	0	1000
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Dropull i Sipërm	0	0	2500	2500	5000
Gjirokastrë	Gjirokastrë	Gjirokastrë		8.886	10.840	73.994	30.000	123.720
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Lunxhëri	1.500	0	0	0	1.500
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Odrje	0	3000	0	0	3000
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Pogon	0	0	0	0	0
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Qendër Libohovë	7000	0	5000	2500	14.500
Gjirokastrë	Gjirokastrë		Zagorie	0	0	0	0	0
Shkodër	Shkodër		Ana e Malit	400	3000	0	0	3.400
Shkodër	Malësi e Madhe		Gruemirë	0	0	3.000	3.000	6.000
Vlorë	Delvinë	Delvinë		6.769	4.000	0	4.900	15.669
Vlorë	Delvinë		Mesopotam	2.000	0	7.500	4.000	13.500
Vlorë	Sarandë		Aliko	3.000	2000	4000	4000	13.000
Vlorë	Sarandë		Xarrë	200	4500	0	0	4700
Vlorë	Sarandë		Livadhja	3000	0	2000	2000	7000

Subvensionet për ujësjellësat (në mijë lekë)

Bashki/ Komuna	2004	2005		
	Fakti	Plani		
	Vlera	Vlera	5%	Shuma
Bashkia Delvinë	3137			
Bashkia Himarë	2147		430	430
Bashkia Libohovë Gjirokastrë		5000		5000
Komuna Antigone Gjirokastrë	4735	2500		2500
Komuna Dropull i Sipërm	7640	8500		8500
Komuna Lunxheri Gjirokastrë	4448	5000		5000
Komuna Odrje Gjirokastrë		2400		2400
Komuna Qendër Libohovë	4945			
Komuna Qendër Piskovë	4470			

Komuna Dropull i Poshtëm	3985			
--------------------------	------	--	--	--

Ministria e Brendshme pavarësisht nga fondet e planifikuara për vitin 2006, fondet e akorduara në formë grandi, për 6 mujorin e parë për organet e qeverisjes vendore të komunave ku jetojnë pjesëtarë të minoriteteve kombëtare kanë një rritje të ndjeshme në krahasim me vitin 2005, e cila pasqyrohet në tabelën e mëposhtme (në mijë lekë):

Nr.	Rrethi	Emërtimi i njësive vendore	Bashki / Komunë	Viti 2005	Viti 2006	Investime	Totali	Diferenca 2006-2005	Shtesa në %
1.	Gjirokastrë	Dropull i Poshtëm	Komunë	14144	14144	1,945	16088	1945	14%
2.	Gjirokastrë	Dropull i Sipërm	Komunë	18537	18537	1,701	20239	1701	9%
3.	Delvinë	Delvinë	Bashki	16409	27959	4,866	32824	16415	100%
4.	Delvinë	Mesopotam	Komunë	6107	9059	5,268	14327	8220	135%
5.	Sarandë	Aliko	Komunë	5364	13141	546	13687	8323	155%
6.	Sarandë	Livadhja	Komunë	6288	14718	1,334	16052	9764	155%
7.	Sarandë	Xarrë	Komunë	4365	11366	1,174	12540	8175	187%

Në fondin që do të çelet për 6 mujorin e dytë të vitit 2006, në të gjitha këto komuna është planifikuar shtesë fondi, si në fondin e çelur në formë grandi, po kështu dhe në investime.

Gjithashtu në tabelën e mëposhtme po japim një informacion të detajuar mbi investimet në punët publike dhe infrastrukturën rrugore në komunat ku jetojnë minoritetet, për periudhën 2001-2005, si dhe programimin e investimeve në disa komuna për vitin 2006⁷¹.

Investimet për punët publike gjatë periudhës 2001-2005

⁷¹ Sipas informacionit të Ministrisë së Punëve Publike, Transportit dhe Telekomunikacionit.

Nr.	Emërtimi i Objektivit	Njësia	Plani	Enti Prokurues	Investitori
		000/lekë			
	VITI 2005				
	Rrethi Gjirokastrë				
	Qarku Gjirokastrë				
1.	Pus çpimi në fshatin Goricë, Komuna Dropull i Poshtëm, Gjirokastrë.	000/lekë	2.000	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)
2.	Pus çpimi në fshatin Jergucat, Komuna Dropull i Sipërm, Gjirokastrë	000/lekë	4.900	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)
3.	Pus çpimi në fshatin Llongo, Komuna Dropull i Sipërm, Gjirokastrë	000/lekë	1.600	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)
4.	Depo uji për ujësjetllësin e fshatit Frashtan, Komuna Dropull i Poshtëm	000/lekë	4.000	Komuna Dropull i Poshtëm	Komuna Dropull i Poshtëm
5.	Rrjeti i brendshëm i ujësjetllësit të fshatit Jergucat, Komuna Dropull i Sipërm, Gjirokastrë.	000/lekë	2.000	Komuna Dropull i Sipërm	Komuna Dropull i Sipërm
	Rrethi Përmet				
1.	Rikonstruksioni i ujësjetllësit, fshati Iliar, Komuna Çarshovë, Përmet.	000/lekë	4500	Komuna Çarshovë,	Komuna Çarshovë,
	VITI 2004				
	Investime gjithsej	000/leke			
	Qarku Gjirokastrë				
	Rrethi Gjirokastrë				
1.	Ndërtim ujësjetllësi Jergucat, Komuna Dropull i Sipërm	000/lekë	4000	Komuna Dropull i Sipërm	Komuna Dropull i Sipërm
2.	Ndërtim ujësjetllësi, Kakavijë dhe Ajnikollë, Komuna Dropull i Sipërm	000/lekë	4000	Komuna Dropull i Sipërm	Komuna Dropull i Sipërm
3.	Rikonstruksion ujesjetllësi Terihat, Komuna Dropull i Poshtëm	000/lekë	4.000	Komuna Dropull i Sipërm	Komuna Dropull i Sipërm
	Rrethi Përmet				
1.	Ndërtim ujësjetllësi, Strëmbec, Komuna Çarshovë, Përmet	000/lekë	4.500	Komuna Çarshovë	Komuna Çarshovë
	Viti 2003				
	Investime gjithsej	000/leke			

	Qarku Gjirokastrë				
	Rrethi Gjirokastrë				
1.	Rikonstruksioni i ujësjellësit Jergucat, Gjirokastrë	000/lekë	3.990	Komuna Dropull i Sipërm	Komuna Dropull i Sipërm
2.	Rikonstruksioni i Ujësjetllësit Dropull i Poshtëm, Gjirokastrë.	000/lekë	5.000	Komuna Dropull i Poshtëm	Komuna Dropull i Poshtëm
	Viti 2002				
	Investime Gjithsej	000/leke			
	Qarku Gjirokastrë				
	Bashkia Gjirokastrë				
1.	Makineri e paisje (elektromotor) për ujësjellësin e Komunës Dropull.	000/lekë	2.992	Komuna Dropull i Poshtëm	Komuna Dropull i Poshtëm
	Viti 2001				
	Investime Gjithsej	000/leke			
	Qarku Gjirokastrë				
	Bashkia Gjirokastrë				
1.	Ndërtim ujësjellësi Dervican Rrethi Gjirokastrë	000/lekë	23000	Shoqëria Anonime Ujësjetllës Gjirokastrë	Komuna Dropull i Poshtëm
2.	Studim - Projektim Ujësjetllësi Dervican	000/lekë	440	Shoqëria Anonime Ujësjetllës Gjirokastrë	Komuna Dropull i Poshtëm
Nr.	Emërtimi i Objektivit	Njësia	Plani	Enti Prokurues	Investitori
		000/lekë			
	Viti 2005				
	Rrethi Sarandë				
	Komuna Dhimër, Sarandë				
1.	Pus çpimi në Dhimër, Komuna Dhimër, Sarandë	000/lekë	2.900		Komuna Dhimër, Sarandë
2.	Ujësjetllësi i fshatit Navaricë, Komuna Dhimër, Sarandë	000/lekë	10.500		Komuna Dhimër, Sarandë
	Komuna Aliko, Sarandë				
1.	Furnizimi me ujë, fshati Berdenesh, Komuna Aliko, Sarandë.	000/lekë	3.500		Komuna Aliko, Sarandë.
	Fshatrat Xarë, Mursi, Vrinë, Sarandë				
1.	TVSH e taksë doganore për ujësjellësat e fshatrave Xarë, Mursi, Vrinë, Sarandë	000/lekë	312		Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjetllës Kanalizimeve (DPUK)

	Rrethi Delvinë				
	Komuna Mesopotan, Delvinë		10.000		
1.	Ujësjiellësi i fshatit Livinë, Komuna Mesopotan, Delvinë	000/lekë	5.000	Komuna Mesopotan, Delvinë	Komuna Mesopotan, Delvinë
2.	Ujësjiellësi i fshatit Livinë, Komuna Mesopotan, Delvinë	000/lekë	5.000	Komuna Mesopotan, Delvinë	Komuna Mesopotan, Delvinë
2004					
	Fshatrat Xarë, Mursi, Vrinë, Sarandë				
1.	TVSH e taksë doganore për ujësjiellësat e fshatit Xarë, Vrinë, Mursi, Sarandë (Programi PHARE)	000/lekë	6500		Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjiellës Kanalizimeve (DPUK)

Nr.	Emërtimi i Objektivit	Njësia	Plani	Enti Prokurues	Investitori
		000/lekë			
Viti 2004					
Rrethi Korçë					
1.	Studim në zonën turistike Prespë – Korçë.	000/lekë	1000		

QARKU GJIROKASTER
(Gjirokastër, Përmet, Tepelenë)

Nr.	Investime buxhetore rrugore	Realizimi sipas viteve				
		2001	2002	2003	2004	2005
1.	Ndërtim mure parapeta, Qafë Muzinë-Jergucat			1224		
	Rrethi Përmet					
1.	Mur Mbajtës në rrugë Komuna Çarshovë			3000		
2.	GO riveshje Jergucat-Sarandë				2983	

Nr.	Mbështetja e financimit të huaj	Realizimi sipas viteve				
		2001	2002	2003	2004	2005

1.	TVSH Mirëmbajtja Sarandë-Jergucat			1200	1400	
2.	Mirëmbajtje rruga Tepelenë-Çarshovë			60000	66800	3400
3.	Mirëmbajtje Sarandë-Jergucat, 40 km			4000	5000	4000
4.	TVSH Pika doganore Tri Urat Komuna Çarshovë			3000		
5.	Projekti i PHARE Tri Urat Komuna Çarshovë	50496	215085			

QARKU VLORE
(Vlorë, Delvinë, Sarandë)

Nr.	Investime buxhetore rrugore	Realizimi sipas viteve				
		2001	2002	2003	2004	2005
1.	Sistemim asfaltim rruga Livadhja-Dyrmish	49428	48824	37037		
2.	Sistemim asfaltim rruga Sarandë-Jergucat				47207	57999
3.	Riveshje pjesore Jergucat-Sarandë	61078				
4.	GO Riveshje Jergucat-Sarandë					
5.	GO Sistemim Asfaltim Livadhja- Dyrmish, Sarandë-Muzinë.				3575	

Nr.	Mbështetja e financimit të huaj	Realizimi sipas viteve				
		2001	2002	2003	2004	2005
1.	TVSH Mirëmbajtja Sarandë-Jergucat			1200	1400	
2.	TVSH Mirëmbajtja Borsh-Sarandë. Sarandë-Jergucat. Sarandë-Butrint. Sarandë-Muzinë.				3600	

Nr.	Investime në transport	Realizimi sipas viteve				
		2001	2002	2003	2004	2005
1.	Mirëmbajtja Sarandë-Jergucat			4000	5000	4000

QARKU KORÇË
(Korçë, Devoll, Kolonjë, Pogradec)

Nr.	Investime buxhetore rrugore	Realizimi		sipas viteve		
		2001	2002	2003	2004	2005
1.	Sistemim asfaltim rruga e Liqenasit, Korçë			7581		19000

Detajimi i buxhetit për vitin 2006 për Qarkun e Vlorës.
në 000/lekë

Nr.	Emri i Objektivit	Vlera e plotë e Projektit	Viti fillimit	Viti i mbarimit	Buxheti për vitin 2006	Investitori
	Qarku i Vlorës					
	Sektori Rrugor					
1.	Sistemim asfaltim rruga Jergucat-Sarandë nr.2 (kontratë e lidhur)	101089	2005	2006	45000	Drejtoria e Mirëmbajtjes së Rrugëve, Sarandë.
2.	Supervizion punimesh sistemim asfaltim rruga Jergucat-Sarandë nr.2		2006	2006	700	Drejtoria e Përgjithshme e Rrugëve
3.	Mur mbajtës Livadhja-Dyrmish	1500	2006	2006	1500	Drejtoria e Mirëmbajtjes së Rrugëve, Sarandë.
	Investime për kanalizime të ujrave të zeza					
1.	Kanalizimi i ujrave të zeza livadhja Qendër, Komuna Livadhja, Sarandë.	5000	2006	2006	4750	

Detajimi i buxhetit për vitin 2006 për Qarkun e Korçës.
në 000/lekë

Nr.	Emri i Objektivit	Vlera e plotë e Projektit	Viti fillimit	Viti i mbarimit	Buxheti për vitin 2006	Investitori
	Qarku Korçë					
	Rrjeti i rrugëve nacionale					
1.	Sistemim asfaltim rruga e Liqenasit Korçë (kontratë e lidhur)				68400	
2.	Supervizion punimesh për sistemim asfaltim rruga e Liqenasit Korçë (kontratë e lidhur).		2006	2006	900	Drejtoria e Përgjithshme e Rrugëve
3.	Ndërtim rruga e Liqenasit Korçë (shpronësime)		2006	2006	500	Drejtoria e Përgjithshme e Rrugëve

Përfaqësimi i personave që u përkasin minoriteteve në organet e rendit publik.

(1)Siç kemi sqaruar edhe më sipër (neni 4), me qëllim rritjen e nivelit të përfaqësimit të personave që u përkasin minoriteteve në organet e policisë, në Planin Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit është parashikuar zbatimi i masës ligjore lidhur me Rishikimin e Ligjit “Për Policinë e Shtetit” në kuadrin e pjesëmarrjes më të gjerë të personave të minoriteteve në organet e rendit publik, në ato zona ku ata banojnë në një numër të konsiderueshëm, duke parashikuar kuota fikse për personat që u përkasin minoriteteve.

Përsa i përket rishikimit të Ligjit “Për Policinë e Shtetit” në kuadrin e pjesëmarrjes më të gjerë të personave të minoriteteve në organet e rendit publik, Ministria e Brendshme në bashkëpunim me përfaqësues të Zyrës Juridike të OSBE-së, dhe përfaqësues të Misionit PAMECA të Komisionit Evropian dhe programit ICITAP, ka përfunduar projekt-Ligjin “Për Policinë e Shtetit”.

Në këtë projekt-ligj, janë parashikuar kërkesa e parametra për pranimet në strukturat e policisë sipas standarteve të vendeve të Bashkimit Evropian, të cilat i japin zgjidhje problemit të pjesëmarrjes më të gjerë të personave që u përkasin minoriteteve në organet e rendit publik.

(2)Duke iu referuar pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve në strukturat e Policisë së Shtetit, mund të thuhet se në Policinë e Shtetit ka patur dhe vazhdon të ketë personel nga këto minoritete.

Në vitin 2005, numri i personave që u përkasin minoriteteve në strukturat e policisë ishte 37, ndërsa deri në muajin qershor 2006, rezultojnë të punësuar në këto struktura 41 punonjës.

Lidhur me pjesëmarrjen së personave që u përkasin minoriteteve, në strukturat e Policisë së Shtetit, është kryer një studim për gjendjen aktuale dhe rrugët e mundshme të rekrutimit në polici të personave, që u përkasin minoriteteve.

Në dy tabelat e mëposhtme jepen të dhëna mbi numrin e personave që u përkasin minoriteteve të punësuar në strukturat e policisë, shpërndarjen e gjendjen dhe sqarimet jepen sipas roleve dhe strukturave policore, në të cilat ata janë punësuar⁷².

Tabela e shpërndarjes së personave që u përkasin minoriteteve në Policinë e Shtetit, sipas strukturave policore.

⁷² Sipas të dhënave të Ministrisë së Brendshme.

Nr	Struktura Policore	Minoritetet Kombëtare				
		Greke	Maqedonase	Arumune (Vllehe)	Rome	
1	Drejtoria e Policisë së Qarkut Vlorë	6				6
2	Drejtoria e Policisë së Qarkut Gjirokastrë	3				3
3	Drejtoria e Policisë së Qarkut Berat					
4	Drejtoria e Policisë së Qarkut Fier	1				1
5	Drejtoria e Policisë së Qarkut Korçë		25			25
6	Drejtoria e Policisë së Qarkut Elbasan					-
7	Drejtoria e Policisë së Qarkut Tiranë		1			1
8	Drejtoria e Policisë së Qarkut Durrës					-
9	Drejtoria e Policisë së Qarkut Lezhë					-
10	Drejtoria e Policisë së Qarkut Shkodër				1	1
11	Drejtoria e Policisë së Qarkut Kukës					-
12	Drejtoria e Policisë së Qarkut Dibër				1	1
13	Akademia e Policisë	1				1
14	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë		1	1		2
	SHUMA	11	27	1	2	41

Tabela e shpërndarjes së punonjësve të policisë që u përkasin minoriteteve, sipas roleve.

Nr	Struktura Policore	Sipas roleve				
		Civil	Bazë	I Mesëm	I lartë	
1	Drejtoria e Policisë së Qarkut Vlorë		3	3		6
2	Drejtoria e Policisë së Qarkut Gjirokastrë		2		1	3
3	Drejtoria e Policisë së Qarkut Berat					
4	Drejtoria e Policisë së Qarkut Fier			1		1
5	Drejtoria e Policisë së Qarkut Korçë		20	4	1	25
6	Drejtoria e Policisë së Qarkut Elbasan					
7	Drejtoria e Policisë së Qarkut Tiranë		1			1
8	Drejtoria e Policisë së Qarkut Durrës					
9	Drejtoria e Policisë së Qarkut Lezhë					
10	Drejtoria e Policisë së Qarkut Shkoder	1				1
11	Drejtoria e Policisë së Qarkut Kukës					
12	Drejtoria e Policisë së Qarkut Dibër		1			1
13	Akademia e Policisë				1	
14	Drejtoria e përgjithshme e Policisë			1	1	2
	SHUMA	1	27	9	4	41

Gjithashtu, nga ana e strukturave të Policisë së Shtetit do të punohet në përmbushjen e detyrimeve dhe angazhimeve institucionale dhe ligjore lidhur me:

1. Marrjen e masave të nevojshme për rritjen e përfaqësimit të minoriteteve në Policinë e Shtetit duke hartuar një program të veçantë pune, me

synim rregullimin gradual të përfaqësimit sipas rretheve dhe qarqeve ku kërkohet një përfaqësim më i gjerë.

2. Propozimin e ndryshimeve ligjore apo akte nënligjore, me qëllim rritjen e pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve në strukturat e policisë, thithjen në strukturat e shkollimit dhe trajnimit të tyre.
3. Strukturat e Policisë së Shtetit (Drejtoria e Personel Formimit në bashkëpunim me Drejtorinë e Akademisë së Policisë dhe Institutit të Policisë) do të studiojnë mundësinë e përcaktimit të kuotave të pranimit nga minoritetet kombëtare, duke bërë që gradualisht nëpërmjet një plani të veçantë, të zgjidhet problemi i përfaqësimit në polici të minoriteteve.
4. Strukturat vendore të Policisë (në bashkëpunim edhe me pushtetin vendor), do të punojnë për rritjen e informimit të minoriteteve për të drejtat që u njihen atyre dhe mundësitë e rekrutimit në Policinë e Shtetit duke punuar realisht për afrimin e të gjitha mundësive për të punësuar ata në rradhët e Policisë së Shtetit (me përparësi sidomos nga zonat ku banojnë një numër të konsiderueshëm).

III. PËRGJIGJE TË PYETJEVE TË PYETËSORIT TË KOMITETIT KËSHILLUES TË KONVENTËS KUADËR “PËR MBROJTJEN E MINORITETEVE KOMBËTARE”.

1. Lutemi informoni mbi hapat e ndërmarra për të zgjeruar fushën e zbatimit të Konventës Kuadër.

Konventa Kuadër “Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare” nuk përmban një përkufizim të përgjithshëm të termit minoritet kombëtar, duke iu lënë shteteve palë, të drejtën e përcaktimit të fushës së zbatimit të saj, bazuar në situatën specifike të grupeve të ndryshme të popullsisë që jetojnë në territorin e tyre dhe në kriteret e përcaktuara nga aktet dhe konventat ndërkombëtare.

Në Shqipëri, tradita historike është zhvilluar në rrugën e njohjes si minoritete kombëtare të atyre minoriteteve që kanë një shtet amë, me të cilin kanë karakteristika të përbashkëta, si: identitetin kombëtar, gjuhën, kulturën, zakonet e traditat, besimin fetar etj.

Si minoritete të tilla janë konsideruar minoriteti grek, maqedonas dhe ai serbo-malazez.

Romët dhe arumunet janë njohur si minoritete etno-gjuhësore.

Njohja e arumunëve dhe Romëve si minoritete etno-gjuhësore është bërë në vitin 2003, pas një konsultë me ekspertë⁷³ dhe studiues në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve dhe Akademisë së Shkencave⁷⁴.

Qëllimi i kësaj konsulte ishte politika e shtetit shqiptar për minoritetet, si dhe diskutimi mbi rekomandimet e Opinionit të Komitetit Këshillues për Shqipërinë. Gjithashtu, gjatë këtij takimi u diskutua dhe lidhur me disa çështje të ngritura nga përfaqësues të shoqatave të minoriteteve në Shqipëri.

Ndër çështjet e diskutuara, gjatë këtij takimi ishin:

- Politika e shtetit shqiptar për minoritetet
- Situata aktuale e nivelit të respektimit të të drejtave të minoriteteve në Shqipëri.
- Nocioni i minoritetit malazez (kërkesa për emërtimin si minoritet serbo-malazez pas krijimit më 4.2.2003 të "Unionit Serbi-Mali i Zi").
- Situata e komunitetit egjiptian në Shqipëri.

Në përfundim të takimit studiuesit konkluduan si më poshtë:

⁷³ Konsultë e organizuar në 18 Korrik 2003

⁷⁴ Akademia e Shkencave është një institucion i lartë shkencor i Republikës së Shqipërisë, e cila ka anëtarë shkencëtarë nga më të shquarit e vendit. Akademia e Shkencave në bashkëpunim me organet shtetërore përkatëse kryen kërkime dhe studime me karakter teorik dhe praktik në fusha të ndryshme të shkencave albanologjike, shoqërore, natyrore e teknike, duke përpunuar teza dhe rekomandime dhe në fushën e të drejtave të minoriteteve.

- Politika e shtetit shqiptar lidhur me të drejtat e minoriteteve është një politikë që karakterizohet nga një qëndrim pozitiv, përsa i përket respektimit dhe mbrojtjes të të drejtave të minoriteteve.
- Legjislacioni shqiptar, duke filluar me Kushtetutën dhe aktet e tjera ligjore si dhe praktika e shtetit shqiptar garantojnë dhe mbrojnë të drejtat e minoriteteve dhe shprehin qartë frymën e Konventës Kuadër “Për mbrojtjen e minoriteteve kombëtare”.
- Gjendja e minoriteteve do të përmirësohet në mënyrë progresive me përmirësimin e gjendjes të të gjithë popullsisë shqiptare.

Lidhur me çështjen e ndryshimit të emërtesës së minoritetit serbo-malaz, studiuesit u shprehën se shkencërisht nuk mund të ketë minoritet serbo-malaz, duke qënë se nuk ekziston një etni serbo-malazeze dhe si rrjedhojë këto grupe përbëjnë dy kombësi të ndryshme. Por bazuar në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, çdokush ka të drejtë të shprehet lirisht pa u ndaluar as detyruar përkatësinë e tij etnike, kulturore fetare, gjuhësore dhe në këtë rast theksuan ata duhet të vihet në zbatim kriteri subjektiv.

Theksojmë se ndryshimi i emërtesës së minoritetit serbo-malaz ishte një zgjidhje konvencionale ndaj kërkesës së minoritetit malaz, e kryer në kushtet e ekzistencës së "Unionit Serbi-Mali i Zi" dhe përfundimisht kjo çështje do të zgjidhet me regjistrimin e popullsisë dhe deklarimin vullnetar të pjesëtarëve të këtij minoriteti.

Përsa i përket statusit të komunitetit egjiptian studiuesit pasi pranuan problemet social-ekonomike me të cilat përballlet ky komunitet theksuan se zgjidhja e problemeve të këtij komuniteti nuk qëndron thjesht te çështja e njohjes së statusit të minoritetit kombëtar, por në marrjen e masave konkrete dhe të gjithanshme për përmirësimin gradual të gjendjes së tyre.

2. Lutemi, informoni mbi legjislacionin në proces lidhur me minoritetet kombëtare, veçanërisht lidhur me përdorimin e gjuhëve të minoriteteve në marrëdhënie me autoritetet administrative dhe përdorimin e emrave lokalë tradicionalë dhe treguesve të tjerë topografikë në gjuhën e minoriteteve.

Në kuadrin e zbatimeve të angazhimeve të ndërmara ⁷⁵ në Procesin e Stabilizim-Asociimit, Qeveria Shqiptare u angazhua për ngritjen e një grupi pune ndërministror për rishikimin e legjislacionit shqiptar për minoritetet.

Grupi i Punës ndërministror i drejtuar nga Zyra e Minoriteteve, Ministria e Punëve të Jashtme filloi punën më 10.04.2002.

Qëllimi i këtij grupi pune ishte rishikimi i dispozitave ligjore për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të minoriteteve, duke vlerësuar shkallën e zbatimit të Konventës Kuadër “Për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare” në legjislacionin shqiptar.

Studimi i këtij grupi pune, është përqëndruar në këto drejtime:

⁷⁵ Rekomandimet e përbashkëta BE-Shqipëri të dala nga takimi i dytë i Task-Forcë-s datë 6-7 Mars 2002

- Rishikimi i të gjithë legjislacionit shqiptar për minoritetet me objektiv krijimin e një kuadri ligjor sa më të plotë dhe konform standarteve evropiane për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të minoriteteve;
- Evidentimi i mangësive në kuadrin ligjor për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të minoriteteve kombëtare, me qëllim përmirësimin dhe plotësimin e tij, veçanërisht për sa i përket të drejtës së përdorimit të gjuhës amtare në marrëdhëniet e personave që i përkasin minoriteteve me autoritetet administrative;
- Përcaktimi i kritereve lidhur me të drejtën për përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve në emërtimet tradicionale lokale dhe treguesve të tjerë topografikë në zonat ku ato banojnë.

Në mënyrë që dokumenti përfundimtar i këtij grupi pune të ishte sa më i plotë, transparent dhe konform standarteve evropiane për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të minoriteteve, grupi i punës u parashikua të punojë në dy nivele. Niveli i parë përbëhej nga specialistë të Ministrive si dhe nga përfaqësues të OJF-ve, ndërsa niveli i dytë nga personalitete të njohura shqiptare në fushën e të drejtave të njeriut.

Pas zhvillimit të takimeve të para të Grupit të Punës për të qënë sa më efikas dhe konkret nga pjesëmarrësit në këtë grup pune u gjykua e përshtatshme që puna e tij të vazhdonte e përqëndruar në dy drejtime si më poshtë vijon:

Zyra e Minoriteteve në bashkëpunim me Drejtorinë Juridike dhe të Traktateve në Ministrinë e Punëve të Jashtme u angazhua në përmbledhjen e të gjitha akteve ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve, duke evidentuar detyrimet e shtetit shqiptar në këtë fushë.

Ndërsa Ministria e Drejtësisë, Departamenti i Kodifikimit u përqëndrua në studimin e legjislacionit shqiptar për minoritetet, duke synuar në identifikimin e fushave në të cilat mund të ndërhyhej për përmirësime dhe plotësime në të ardhmen.

Gjithashtu, në mbledhjet e grupit të punës u ftuan të merrnin pjesë ekspertë të Qendrës së Studimeve Parlamentare, të cilët në bashkëpunim me disa ekspertë të tjerë të pavarur me mbështetjen e Këshillit të Evropës⁷⁶ ishin angazhuar në një projekt me të njëjtin objekt studimi.

Gjatë mbledhjeve të Grupit të Punës, u bë një vlerësim i përgjithshëm i kuadrit ligjor për minoritetet dhe janë identifikuar fushat ku nevojitet përmirësimi dhe plotësimi i kuadrit ligjor për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të minoriteteve.

Në datën 21 Tetor 2003 grupi i punës zhvilloi mbledhjen e tij të fundit, duke përfunduar fazën e parë të këtij procesi dhe më pas puna u përqëndrua në përpunimin dhe nxjerrjen e rezultateve përfundimtare të grupit të punës.

⁷⁶ Studimi “Non-discrimination review” në kuadrin e Paktit të Stabilitetit për Europën Juglindore

Pas një studimi dhe vlerësimi të bërë gjatë fazës së parë, Grupi i Punës për rishikimin e legjislacionit për minoritetet arriti në konkluzionet dhe rekomandimet si më poshtë vijon:

KONKLUZIONE:

Me ndryshimet demokratike në Shqipëri, trajtimi i minoriteteve kombëtare mori një dimension të ri, i cili reflektohet së pari në orientimin themelor të Republikës së Shqipërisë për të mbrojtur e respektuar të drejtat dhe liritë themelore të individit. Këto të drejta dhe liri janë sanksionuar nga Kushtetuta dhe legjislacioni në fuqi, të hartuara në përputhje të plotë me standartet e njohura ndërkombëtare.

Në këtë kuadër, ndryshime të rëndësishme ligjore, janë bërë për reflektimin e parimeve dhe standardeve kushtetuese dhe të standardeve ndërkombëtare të pranuar nga Shqipëria.

Sidoqoftë, në dritën e arritjes së standardeve evropiane për trajtimin e minoriteteve ndjehet nevoja për plotësime dhe përmirësime në kuadrin ligjor, i cili garanton mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të minoriteteve.

Nga një vlerësim i përgjithshëm i legjislacionit në këtë fushë konstatohet se ligji është konceptuar në sensin negativ ligjor që e ndalon diskriminimin. Në dritën e zhvillimeve në këtë fushë kërkohet një legjislacion në një vështrim afirmativ që lufton diskriminimin, duke u njohur personave që u përkasin minoriteteve të drejta.

Ndërsa ka një zhvillim në nivelin ligjor, ka mangësi dhe nevoje për përmirësime në nivelin nenligjor për t'i bërë një sërë parashikimesh ligjore të zbatueshme, sidomos, përsa i përket, përcaktimit të kriterëve lidhur me të drejtën për përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve në emërtimet tradicionale lokale dhe treguesve të tjerë topografikë në zonat ku ato banojnë.

Vendosja dhe përdorimi për publikun i emrave tradicionale vendase, emrave të rrugëve dhe shenjave të tjera topografike nuk rregullohet me ndonjë ligj të veçantë, por, për vendosjen dhe përdorimin e tyre, de facto nuk ka pengesa, qofshin këto edhe në gjuhën e minoriteteve.

Autoritetet lokale të zonave ku janë të përqëndruara minoritetet, kur e shohin të arsyeshme, apo kur ju kërkohet një gjë e tillë, janë të lirë të vendosin, duke marrë, sigurisht, parasysh kufizimet që vijnë për shkak të rregullave të menaxhimit urbanistik. Në këtë kuadër nevojitet një rregullim i plotë ligjor për sa më sipër.

Bazuar në konkluzionet e mësipërme, grupi i punës rekomandoi si më poshtë vijon:

REKOMANDIME

1. Përmirësimi dhe plotësimi i legjislacionit që rregullon marrëdhëniet e personave që i përkasin minoriteteve me autoritetet administrative.
2. Kuadër më i qartë ligjor për përdorimin e gjuhës së minoriteteve në raport me autoritetet administrative.
3. Parashikimi në Kodin Zgjedhor i përdorimit të gjuhës së minoriteteve gjatë fushatave elektorale në zonat ku ato banojnë, si dhe shpërndarja e broshurave dhe fletëpalosjeve në gjuhën e tyre.
4. Përcaktimi i kriterëve lidhur me të drejtën për përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve në emërtimet tradicionale lokale dhe treguesve të tjerë topografikë në zonat ku ato banojnë
5. Rritje e informimit të pjesëtarëve të minoriteteve nga ana e administratës për të drejtat që iu njihen atyre.
6. Rishikimi i ligjit “Për Policinë e Shtetit” në kuadrin e pjesëmarrjes më të gjerë të personave të minoriteteve në organet e rendit publik.
7. Konsiderimi si rrethanë rënduese në Kodin Penal i motivit diskriminues si motiv për kryerjen e krimit
8. Forcimi mekanizmave për mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve në nivelin administrativ, në nivelin gjyqësor dhe sidomos institucioni i Avokatit të Popullit.
9. Dispozita pozitive për të lehtësuar aksesin në media për minoritetet në Ligjin për mediat .
10. Proçedura dhe rregulla të detajuar për programet për minoritetet në radio dhe televizionet që licencohen.

Kryesisht, rekomandimet e grupit të punës për minoritetet janë përfshinë në Planin Kombëtar të Veprimit për Zbatimin e Përparësive të Partneritetit Evropian (VKM 634, datë 30.08.2004) dhe më pas nënshkrimin të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit në Planin e Veprimit për zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (VKM 463, datë 5.07.2006) dhe tashmë janë në proçesin e zbatimit nga ana e organeve respektive.

Theksojmë se veçanërisht përsa i përket përdorimit të gjuhëve të minoriteteve në marrëdhëniet me autoritetet administrative dhe përdorimin e emrave lokalë tradicionalë dhe treguesve të tjerë topografikë në gjuhën e minoriteteve,⁷⁷ konkretisht në Planin Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes janë përfshirë:

⁷⁷ Një ndër rekomandimet e Grupit të Punës për rishikimin e legjislacionit për minoritetet (siç është përmendur në paragrafet e mësipërme).

- Përcaktimi i kritereve lidhur me të drejtën për përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve në emërtimet tradicionale lokale dhe treguesve të tjerë topografikë në zonat ku ato banojnë.
- Miratimi i një rregulloreje nga njësitet e qeverisjes vendore, për rritjen e informimit të pjesëtarëve të minoriteteve nga ana e organeve të pushtetit vendor për të drejtat që u njihen atyre.

Për realizimin e këtyre masave u nënshkrua, në zonat e banuara nga minoritetet “Memorandumi Bashkëpunimit dhe Mirëkuptimit midis organeve të pushtetit qendror dhe organeve të qeverisjes vendore, për Bashkëpunimin në Fushën e Mbrojtjes dhe Respektimit të të Drejtave të Minoriteteve në Shqipëri”⁷⁸, i cili synon nxitjen e bashkëpunimit për zbatimin e së drejtës për përdorimin e gjuhës amtare të minoriteteve.

Konkretisht në Memorandum parashikohet se:

Njësitet e qeverisjes vendore angazhohen të krijojnë *kushtet e përshtatshme dhe të marrin masa për ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit kombëtar kulturor dhe fetar të minoriteteve, nëpërmjet zhvillimit të aktiviteteve të ndryshme lidhur me historinë kulturën e minoriteteve kombëtare në Shqipëri, në ato zona ku ka një prezencë të konsiderueshme të personave që u përkasin minoriteteve;*

Në zonat e banuara në numër të konsiderueshëm nga minoritetet, organet e njësive të qeverisjes vendore angazhohen për forcimin e bashkëpunimit, nëpërmjet nxitjes së një komunikimi të rregullt me personat që u përkasin minoriteteve, me qëllim krijimin e hapësirave të nevojshme për evidentimin dhe zgjidhjen e problemeve të minoriteteve;

Në këtë kuadër njësitet e qeverisjes vendore angazhohen për hartimin e një rregulloreje për rritjen e informimit mbi të drejtat që u njihen personave që u përkasin minoriteteve.

Në zonat e banuara në numër të konsiderueshëm nga minoritetet, njësitet e qeverisjes vendore, kur ka një kërkesë të mjaftueshme nga personat që u përkasin minoritetet, angazhohen të caktojnë dhe të marrin masa për shfaqjen e emërtimeve tradicionale vendore, emrave të rrugëve, shesheve dhe tregues të tjerë topografikë për publikun, si dhe emrave të Institucioneve që u përkasin minoriteteve, përveçse në gjuhën shqipe edhe në gjuhën e minoritetit.

Në përcaktimin e emërtimeve tradicionale vendore, në zonat e banuara në numër të konsiderueshëm nga minoritetet, njësitet e qeverisjes vendore, duke respektuar legjislacionin në fuqi, si dhe duke pasur parasysh kufizimet që vijnë për shkak të rregullave të menaxhimit urbanistik duhet të marrin parasysh:

- mendimin dhe emërtimin e përdorur tradicionalisht dhe aktualisht nga personat që u përkasin minoriteteve në këto zona,

⁷⁸ Bashkëlidhur në anekset e këtij raporti, Memorandumi i Bashkëpunimit dhe Mirëkuptimit midis Organeve të Pushtetit Qendror dhe Organeve të Qeverisjes Vendore, për Bashkëpunimin në Fushën e Mbrojtjes dhe Respektimit të të Drejtave të Minoriteteve në Shqipëri.

- gjuhën e folur nga popullsia e zonës,
- opinionin e përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile që veprojnë në ato zona, si dhe
- traditën historike lidhur me përdorimin e këtyre emërtimeve;

Ky memorandum është nënshkruar nga Prefekti i Qarkut Gjirokastrë dhe Prefekti i Qarkut Vlorë, si përfaqësues të qeverisjes qëndrore dhe nga përfaqësues të njëjësive të qeverisjes vendore në zonat ku jeton kryesisht minoriteti grek.

Gjithashtu memorandum është nënshkruar në Qarkun Shkodër, midis Prefektit të këtij Qarku dhe Kryetarit të Komunës Gruemirë, komunë në të cilën është përqëndruar minoriteti serbo-malazez dhe në Qarkun e Korçës për minoritetin maqedonas.

Informacion i detajuar lidhur me statusin e zbatimit të masave të tjera për rishikimin e legjislacionit për minoritetet është paraqitur në pjesën e dytë të raportit mbi komente për nene të veçanta të Konventës Kuadër (komentet e neneve 4, 9, 10, 11, 15) .

- ***Lutemi na informoni Komitetin Këshillues mbi masat e ndërmarra së fundmi për të përmirësuar kuadrin ligjor dhe institucional për të parandaluar diskriminimin.***

Përsa i përket masave të ndërmarra së fundmi për të përmirësuar kuadrin ligjor për të parandaluar diskriminimin, t'i referohet komenteve të nenit 4, pjesa e dytë e raportit, lidhur me masat e ndërmarra në zbatim të rekomandimeve të Rezolutës së Komitetit të Ministrave lidhur me zbatimin e Konventës Kuadër.

Lidhur me kuadrin institucional, përmendim krijimin e Komitetit Shtetëror të Minoriteteve dhe Sektorin e Monitorimit të Strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”.⁷⁹

Në fushën e arsimit, ju lutemi të na informoni mbi masat e ndërmarra për rritjen e mundësive për personat që u përkasin minoriteteve për të mësuar gjuhën e tyre dhe për t'u arsimuar në gjuhën amtare.

Lidhur me masat e ndërmarra për rritjen e mundësive për personat që u përkasin minoriteteve për të mësuar gjuhën e tyre dhe për t'u arsimuar në gjuhën amtare, t'i referohet komenteve të nenit 12 të pjesës së dytë të raportit, lidhur me masat e ndërmarra në zbatim të rekomandimeve të Rezolutës së Komitetit të Ministrave lidhur me zbatimin e Konventës Kuadër.

⁷⁹ Një informacion më i detajuar është paraqitur në pjesën e parë dhe të tretë të këtij raporti.

Lutemi informoni mbi zbatimin e strategjisë për romët e cila u miratua në Shtator 2003, përfshirë informacion për monitorimin e saj, si dhe të komentoni rezultatet e arritura deri tani, veçanërisht përsa i përket zhvillimit të dialogut me minoritetin rom.

Procesi i zbatimit të strategjisë kombëtare “Për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom”.

Qeveria shqiptare, duke pasur parasysh gjendjen e vështirë në të cilën gjendet minoriteti rom, në përpjekje për rritjen e standardeve të tyre të jetesës dhe për respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve, është angazhuar për zbatimin e strategjisë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom” (miratuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave. nr. 633, datë 18.09.2003).

Kjo strategji afatgjatë ka si qëllim kryesor të vendosë dhe të ruajë konsensusin social, duke siguruar një bashkëpunim dhe diskutim të vazhdueshëm lidhur me problemet e ndryshme të integritetit të minoritetit rom, duke i bërë ata pjesë të rëndësishëm të jetës dhe për pjesën tjetër të popullsisë maxhoritare.

Hartimi i Strategjisë Kombëtare u bazua në analizën kritike dhe vlerësimin e problemeve social – ekonomike të minoritetit rom. Ajo u mbështet në njohjen e situatës social- ekonomike dhe vlerësimin sasior e cilësor të problemeve, nevojave të këtij minoriteti.

Kjo strategji u hartua si rezultat i një pune të përbashkët midis Qeverisë dhe përfaqësuesve të minoritetit rom dhe organizatave jofitimprurëse dhe ka element përbërës kërkesat e minoritetit rom si dhe kapacitetet dhe mundësitë reale realizuese të shtetit.

Me qëllim krijimin e një rrjeti për rritjen e përfaqësimit të minoritetit rom në procesin e hartimit të Strategjisë Kombëtare, më 3 shkurt 2003, një tryezë e rrumbullakët është organizuar nga Ministria e Punëve të Jashtme, në bashkëpunim me OSBE/ODIHR.

Gjatë këtij takimi, është nënshkruar dhe një marëveshje mirëkuptimi ndërmjet grupit të punës për hartimin e Strategjisë dhe minoritetit rom, për pjesëmarrjen e përfaqësuesve të minoritetit rom në mbledhjet e grupit të punës, për të mundësuar marrjen e informacionit dhe evidentimin e problemeve që shqetësojnë këtë minoritet.

Strategjia është konkrete, e prekshme dhe përmban idetë, propozimet, sugjerimet e shoqatave të minoritetit rom. Ajo ka shërbyer si dokument bazë për hartimin e politikave në funksion të përmirësimit të kushteve në aspekte si arsimit, artit dhe kultura, mediat, punësimi, strehimi pjesëmarrja në rend dhe administratën publike etj.

Qeveria Shqiptare, bazuar në këtë strategji, është angazhuar që problemet ekonomike dhe sociale me të cilat përballen romët, të trajtohen në kuadrin e politikave sociale të përgjithshme.

Objektivat kryesore të kësaj strategjie janë:

1. Krijimi i një elite rome me qëllim përfaqësimin në mënyrë sa më dinjitoze të këtij minoriteti në shoqëri.
2. Krijimi i një identiteti të minoritetit rom në të cilin të vlerësohen dhe të vihen në pah vlerat historike dhe kulturore.
3. Inkurajimi i këtij komuniteti për të marrë pjesë në mënyrë aktive në jetën ekonomike, kulturore, sociale dhe politike të vendit, si dhe eliminimi i çdo lloj forme diskriminimi ndaj tyre.

Fushat e veprimit të strategjisë kombëtare për romët janë:

1. Arsimi
2. Çështjet sociale (Mbrojtja sociale, punësimi, ulja e varfërisë)
3. Strehimi dhe Infrastruktura
4. Shëndetësia
5. Trashëgimia kulturore
6. Ekonomia
7. Rendi publik
8. Administrata qendrore dhe vendore
9. Pjesëmarrja në jetën civile
10. Drejtësia

Në kuadrin e zbatimit të strategjisë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”, me urdhërin Nr. 213/2, datë 22.06.2004 të Ministrit të Punës dhe Çështjeve Sociale u krijua Sektori i Monitorimit të Zbatimit të kësaj strategjie pranë Shërbimit Social Shtetëror në Ministrinë e Punës dhe Çështjeve Sociale.

Ky sektor (*i përbërë nga një përgjegjës sektori, dy specialistë*) ka filluar të funksionojë që prej datës 1 korrik 2004 dhe është në varësi të Drejtorisë së Programimit dhe Zhvillimit Social, në Drejtorinë e Përgjithshme të Shërbimeve Sociale Shtetërore, pranë Ministrisë së Punës dhe Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta.

Ky sektor ka si detyra:

1. Të programojë dhe të ndjekë zbatimin e objektivave dhe masave prioritare që përcaktohen në strategjinë “Për përmirësimin e kushteve të minoritetit rom” nga të gjitha institucionet dhe Ministrinë e tjera, që kanë detyra të drejtpërdrejta nga kjo Strategji.
2. Të bashkëpunojë dhe të nxisë institucionet dhe ministrinë e tjera dhe pushtetin vendor që të përfshijnë në planin vjetor të programit të Qeverisë, objektivat e parashikuara në strategjinë e minoritetit rom.
3. Të ndjekë progresin e treguesve të monitorimit që përcaktohen në Strategji nga të gjitha ministrinë dhe institucionet e tjera, që kanë detyra nga kjo strategji dhe të raportojë për progresin e arritur në mënyrë periodike.

4. Të bashkëpunojë me Ministrinë e Financave dhe donatorë të ndryshëm për sigurimin e fondeve të nevojshme për realizimin e objektivave të kësaj strategjie.
5. Të bashkëpunojë me shoqatat e minoritetit rom për të zgjidhur problemet që kërkojnë bashkëpunim dhe bashkëpërgjegjësi me minoritetin rom dhe aktorët e tjerë të interesit, OJF-të e ndryshme që veprojnë në fushën e mbrojtjes së të drejtave të minoriteteve.
6. Të hartojë raporte për progresin e objektivave dhe të propozojë politika të reja, përmirësime ligjore për përmirësimin e kushteve të minoritetit rom.

Niveli i zbatimit të objektivave të përcaktuara në këtë Strategji, sipas institucioneve të përfshira në të paraqitet si më poshtë:

Në fushën e mbrojtjes sociale

Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta (MPÇSSHB), në zbatim të politikave sociale të qeverisë, vlerëson nevojën e fuqizimit dhe zhvillimit të programeve të mbrojtjes sociale, me synimin e rritjes së aksesit dhe përfitimeve për të gjitha grupet dhe kategoritë vulnerabël të shoqërisë, përfshirë edhe minoritetin rom.

Në këtë kuadër janë krijuar mundësi dhe lehtësi ligjore, strukturore dhe organizative për garantimin e përfitimeve të legjislacioni social për këtë kategori. Po kështu më shumë shërbime janë ofruar edhe në fushën e arsimit, shëndetësisë në kushtet e jetesës, kulturës etj.

Në këtë kontekst, një vend të rëndësishëm ka mbështetja e familjeve dhe fëmijve në nevojë të minoritetit rom nëpërmjet programit të ndihmës ekonomike dhe sistemit të përkujdesit social.

- *Zbatimi i programeve speciale të nxitjes së punësimit për minoritetin rom.*

Me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 632, datë 18.09.2003, "Për programin e nxitjes së punësimit të punëkërkueseve të papuna femra", sigurohet punësimi me përparësi i femrave mbi moshën 35 vjeç, femrave rome, grave me probleme sociale, vajzave nëna etj.

Punëkërkuestet femra të çdo kategorie që do të punësohen do të përfitojnë të ardhura, kualifikime nëpërmjet punës dhe në të ardhmen shanse për punësim afatgjatë.

Janë zbatuar tre programe të nxitjes së punësimit ku favorizohen gratë dhe vajzat dhe gra rome janë punësuar 86.

Për vitin 2006 po i jepet përparësi nxitjes së punësimit të grupeve të veçanta në nevojë, si dhe nxitjes së punësimit të grave, ku përfshihen edhe gratë e minoritetit rom.

Konkretisht në Urdhrin nr.645, datë 20.03.2006, të Ministrit të Punës Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta "Për prioritetet e programit të

nxitjes së punësimit për vitin 2006”, theksohet se përfshirja e grupeve të veçanta në programet e nxitjes së punësimit do të përbëjë jo më pak se 20% e numrit të të punësuarve sipas këtyre programeve. Ndërmjet të tjerëve, në grupet e veçanta futen edhe romët. Po në këtë urdhër theksohet se 50% e fondeve të këtyre programeve do të shkojnë vetëm në zbatim të programit “Për punësimin e punëkërkuesve të papunë femra” (VKM 63, datë 18.09.2003). Ky program parashikon se punëdhënësi që punëson me kontratë të rregullt një vjeçare punëkërkues të papunë femra, nga lista e Zyrës së Punësimit, mund të perfitojë një financim mujor të barabartë me 70% të shpenzimeve për sigurime të detyrueshme (kontributi i punëdhënësit), për gjithë vitin e zbatimit të kontratës. Kur kontrata e punës është me kohëzgjatje 2 dhe 3 vjeçare financimi është respektivisht 85% dhe 100% të shumës së shpenzimeve për sigurimet e detyrueshme. Në rastin e punësimit nga grupet e veçanta, financimit të mësipërm për 1, 2 dhe 3 vite punësimi i shtohet respektivisht 4, 6 dhe 8 paga minimale në shkallë vendi.

- *Përfshirja e romëve të papunë në programet e nxitjes së punësimit*

Punësimi i punëkërkuesve të grupeve në nevojë ku përfshihen dhe romët është ndër prioritetet e Zyrave të Punësimit gjatë aplikimit të programeve të nxitjes së punësimit

Në rajonet Tiranë, Korçë, Elbasan, Fier dhe Vlorë në kontigjentin e punëkërkuesve të papunë janë të regjistruar edhe persona të aftë për punë nga komuniteti rom te cilët, sipas të dhënave, të gjithë janë të trajtuar me ndihmë ekonomike. Përsa i përket të dhënave të sakta mbi numrin e punë kërkuarve rome, pranë Zyrave të Punësimit deri tani nuk ka evidenca të sakta

- *Krijimi i kushteve lehtësuese për formim profesional të të papunëve romë*

Në mbështetje të ligjit nr. 8872, datë 29.03.2002 "Për arsimin dhe formimin profesional në Republikën e Shqipërisë", VKM Nr. 616, datë 4.12.2002 "Për përcaktimin e kategorive të veçanta që përfitojnë nga i mësipërm", nëpërmjet Udhëzimit të Ministrit të Punës dhe Çështjeve Sociale Nr. 2222 datë 31.10.2002 "Mbi këshillimin dhe orientimin në formimin profesional" përcaktohet se duhet t'u kushtohet kujdes i veçantë në formimin profesional grupeve të veçanta.

Gjithashtu me urdhrin nr. 394, datë 23.02.2004 të Ministrit të Punës dhe Çështjeve Sociale, "Për tarifatat e sistemit të formimit profesional" janë rishikuar tarifatat në sistemin e formimit profesional dhe konkretisht në qendrat e formimit profesional publik tarifatat e rregjistrimit behen falas për grupet në nevojë të regjistruar si punëkërkues të papunë në zyrat e punësimit, përfshirë edhe personat që i përkasin minoritetit rom.

Gjatë vitit 2004 në këto kurse kanë përfituar rreth 50 persona.

Për vitin 2005 (sipas të dhënave të MPÇSSHB) në kurset e formimit profesional u regjistruan gjithsej 67 punëkërkues të papunë romë, që zënë 73% të numrit total të këtyre përfituesve të këtij shërbimi, nga të cilët:

1. Në Qendrën e Formimit Profesional Elbasan, 39 punëkërkues të papunë (formuar sipas specialiteteve: 12 për kozmetike, 13 për rrobaqepsi dhe 14 për saldator);
2. Në Qendrën e Formimit Profesional Korçë, 22 punëkërkues të papunë (formuar sipas specialiteteve: 16 për kozmetikë, 2 për rrobaqepsi dhe 4 për hidraulik);
3. në Qendrën e Formimit Profesional Vlorë, 6 punëkërkues të papunë (rrobaqepsi).

Gjatë periudhës janar-maj 2006, kanë përfituar formim profesional me tarifa falas gjithsej 20 punëkërkues të papunë romë, nga të cilët:

1. Në Qendrën e Formimit Profesional Tiranë, 9 punëkërkues të papunë (regjistruar në kurset e formimit profesional sipas specialiteteve: 6 për kozmetikë, 1 për riparim kondicionerësh, 2 për elektrik);
2. Në Qendrën e Formimit Profesional Korçë, 4 punëkërkues të papunë (rregjistruar në kurset e formimit profesional sipas specialiteteve: 6 për rrobaqepsi);
3. në Qendrën e Formimit Profesional Vlorë, 8 punëkërkues të papunë (rregjistruar në kurset e formimit profesional sipas specialiteteve: 7 për rrobaqepsi, 1 për riparim makina qepëse).

Gjithashtu në Urdhrin Nr.782, datë 04.04.2006 "Për tarifat e sistemit të formimit profesional", është parashikuar se tarifat e regjistrimit për punëkërkuesit e papunë te regjistruar në zyrat e punesimit dhe që duan të ndjekin kurse të profesioneve të formimit profesional janë falas për grupet e veçanta.

Evidentimi i OJF-ve rome, koordinimi i punës së tyre dhe ngritja e kapaciteteve të tyre.

Eshtë grumbulluar informacion për OJF-të rome, vendndodhjen e tyre, drejtimet ku janë të fokusuar etj. Aktualisht disponohet një listë me rreth 30 OJF rome aktive, si psh. Unioni i romëve "Amarodrom", "Amaro-Drom" Fier dhe Elbasan, "Romët për integrim", Për një të ardhme të romëve/Qendra Sociale "Zemra e nënës", "Shansi rom", "Romani Batx", "Bashkimi Demokratik i romëve të Shqipërisë" "Amarodives" etj.

Me OJF-të rome po punohet për rritjen e kapaciteteve për mirëpërfaqësimin e këtij minoriteti, për ofrimin e shërbimeve, sensibilizimin për fenomene të ndryshme negative dhe sidomos për rritjen e aftësive në hartimin e projekteve.

Proçesi i hartimit dhe zbatimit të Strategjisë ka shërbyer për rritjen e kohezionit dhe bashkëpunimit midis vetë OJF-ve rome dhe strukturave shtetërore. Gjatë takimeve është shkëmbyer informacion në mënyrë që të ndihmohen OJF-të rome dhe të adresohen problemet e tyre në strukturat e duhura.

Në muajin Prill- Maj 2006 u evidentuan të gjitha OJF-të që ofrojnë shërbime sociale në të gjitha rrethet e vendit dhe po vendosen marrëdhënie institucionale në zbatim të akteve ligjore dhe nënligjore.

Gjithashtu evidentimi i OJF-ve që ofrojnë shërbime për këtë minoritet, do të ndihmojë për mbështetjen e këtyre organizatave, rritjen e kapaciteteve të tyre, etj.

- *Integrimi i fëmijve rom (përfshirë edhe fëmijët rom të rrugës) në jetën normale.*

Fëmijët e rrugës janë një fenomen i tranzicionit që po kalon vendi ynë dhe kryesisht ky fenomen ndeshet në qytetet e mëdha të vendit si Tirana, Durrësi, Elbasani etj. Këta fëmijë janë të moshës 0-18 vjeç, që lypin ose punojnë në rrugë, të cilët mund të kenë braktisur shkollën, ose punojnë pas mbarimit të shkollës. Lidhur me pyetjen nëse fëmijët e rrugës u përkasin minoriteteve në përgjithësi mund të thuhet se këta fëmijë i përkasin kryesisht minoritetit rom, por gjithashtu një pjesë e mirë e tyre vijnë edhe nga familjet që kanë migruar nga zonat e thella, familjet e varfra si dhe familjet që vuajnë nga probleme sociale si divorci, emigracioni, familjet me një prind etj.

Megjithëse janë bërë shumë studime nga organizata jofitimprurëse është e vështirë të jepen të dhëna statistikore të sakta lidhur me këtë fenomen.

Pavarësisht nga mungesa e statistikave të sakta mbi fëmijët e rrugës, Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta i ka dhënë përparësi mbështetjes së familjeve që janë në vështirësi dhe fëmijëve të rrugës.

Inspektorati Shtetëror i Punës gjatë inspektimit të subjekteve fizike dhe juridike që kryejnë aktivitete në sektorë të ndryshëm të ekonomisë nuk ka evidentuar fëmijë rom të punësuar në këto sektorë. Kjo për faktin se në përgjithësi fëmijët rom janë të punësuar në sektorin informal ose realizojnë aktivitete si fëmijë rruge (shitës ambulant, lypje, pastrim makinash, etj).

Lidhur me masat e ndërmarra për të parandaluar shfrytëzimin ekonomik të këtyre fëmijve dhe për t'i dhënë fund këtij fenomeni, janë evidentuar llojet e shërbimeve sociale për fëmijët e minoritetit rom në bashkëpunim me shumë organizata jofitimprurëse ka filluar një sërë projektsh për mbrojtjen strehimin, arsimin, formimin profesionale të fëmijve të rrugës dhe adoleshentëve në vështirësi si dhe projekte për mbështetjen e familjeve për t'u kujdesur më mirë për fëmijët dhe për t'i lejuar ata të ndjekin shkollën.

Në këtë kuadër, gjithashtu janë lidhur kontrata bashkëpunimi me një sërë organizatash që ofrojnë shërbime për fëmijët me probleme sociale në qendra rezidenciale e ditore, një pjesë e të cilëve janë të komunitetit rom, ndihmojnë fëmijët e rrugës dhe familjet e tyre dhe konkretisht nga programet e këtyre shoqatave përfitojnë shumë familje dhe fëmijë si në Tiranë, Elbasan, Korçë, Berat etj.

Gjithashtu po punohet edhe në drejtim të ndërgjegjësimit të minoritetit rom për arsimimin e trajtimin shëndetësor të fëmijëve të tyre, për parandalimin e fenomeneve negative si trafikimi etj.

Një sërë OJF mbështetin familjet romë në nevojë me ndihma ushqimore, mbështetje shkollore për fëmijët si blerjen e librave, kurse kundër analfabetizimit, përfshirje të rinjve romë në kurse të formimit profesional etj. Nga 43 shërbime sociale të reja komunitare që po krijohen nëpërmjet një projekti të Bankës Botërore, një numër i konsiderueshëm shërbimesh, përfshijnë adresimin e problematikave të komunitetit rom – fëmijëve dhe grave romë.

Në bashkëpunim me Programin Botëror të Ushqimit është siguruar mbështetja për 400 familje në nevojë.

Ndër organizatat që punojnë me minoritetin rom përmendim:

1. “Fëmijët e Botës;Të drejtat e Njeriut”, e cila ofron shërbime ditore dhe integrimin në shkollë për fëmijët rom.
2. Qendra Komunitare e Shoqatës “Amaro Kham” shërben si qendër ditore për fëmijët, ku mësohet gjuha romë, sensibilizohen personat që i përkasin këtij minoriteti për aktivitete të përbashkta etj.
3. Shërbimi Social Ndërkombëtar; Fondacioni “Terre des Hommes” “Ndihmë për Fëmijët” sensibilizojnë minoritetin rom për pasojat e trafikimit të fëmijëve, si dhe janë gjithashtu aktivë në riatdhesimin e fëmijëve nga vendet fqinje dhe në përgatitjen e familjeve për të pritur fëmijët.
4. Organizatat SECO ka implementuar projektin e saj me 320 fëmijë rom.
5. Fondacioni i fëmijëve kristian” ka ngritur oborret e nënës dhe fëmijëve, të cilat shërbejnë për përmirësimin e trajtimit të fëmijëve, shëndetin e nënës dhe fëmijëve etj.

Gjatë viti 2005 ka filluar procesi i ngritjes së 18 shërbimeve komunitare, nga të cilat 9 janë për fëmijët, ku përfshirja e fëmijëve rom në këto shërbime përbën një ndër prioritetet. Po ashtu për periudhën 2006-2007 ka filluar procesi i ngritjes së 25 shërbimeve të tjera komunitare ku 1/3 e tyre do të ofrojnë shërbime për fëmijët. Gjithashtu do të ketë edhe shërbime të posaçme vetëm për fëmijët rom (p.sh rasti në Fier).

Decentralizimi i kompetencave dhe buxheteve nga niveli qendror në atë lokal, do t’u krijojë hapësira bashkive dhe komunave për të vlerësuar më mirë gjendjen e fëmijëve të rrugës dhe nevojat për shërbime sociale. Një ndër këto shërbime do të jenë edhe shërbimet mbështetëse për familjet në vështirësi dhe fëmijët e rrugës dhe atyre që punojnë. Në bashkëpunim me OJF-të që kanë esperiencë në integrimin e fëmijëve të rrugës në sistemin arsimor dhe atë të formimit profesional, bashkitë dhe komunat do të ndërmarrin iniciativa në dobi të këtyre grupeve.

Konkretisht Bashkia e Tiranës në bashkëpunim me UNICEF-in ka ndërmarrë një studim për gjendjen e fëmijëve të rrugës duke patur si qëllim ngritjen e një sërë shërbimesh për fëmijët e rrugës. Gjithashtu, një ndërmarrje e rëndësishme për të minimizuar këtë fenomen, do të jetë identifikimi i familjeve në nevojë dhe

mbështetja e tyre me punësim, asistencë sociale etj, për t'i shkëputur fëmijët nga puna dhe për t'i rikthyer në shkollë.

- *E drejta e informimit të familjeve rromë sesi ato mund të përfitojnë nga sistemi i mbrojtjes shoqërore, programi i ndihmës ekonomike, shërbimet e përkujdesit shoqëror, programet ndihmëse të OJF-ve etj.*

Legjislacioni aktual nuk diskriminon minoritetin rom, lidhur me përfitimin e ndihmës ekonomike, përfshirjen e tyre në shërbime sociale publike dhe të ofruara nga OJF-të.

Ata trajtohen si të gjithë individët e tjerë në nevojë dhe ndihmohen të përfitojnë nga programet sociale për grupet dhe individët në nevojë.

Shërbimi Social Shtetëror, në stafin e Zyrave Rajonale të SHSSH ka caktuar një person që monitoron standardet e shërbimeve sociale, përfitimet nga programet sociale, njohjen e tyre me legjislacionin si dhe ndjekjen e progresit të objektivave të kësaj strategjie.

Në zbatim të ligjit nr. 9355, dt. 10.03.2005, "Për ndihmën dhe shërbimet e përkujdesit" ka filluar informimi i komunitetit rom nga administratorët shoqërorë në bashki / komuna. Administratorët shoqërorë në bashki/ komuna kanë detyrimin për të dhënë informacion dhe asistencë për plotësimin e dokumentacionit për ndihmën ekonomike evidentimin e nevojave të popullsisë për shërbime etj. Rritja e nivelit tavan të përfitimit të ndihmës ekonomike me 7 000 lekë, favorizon familjet rromë me shumë pjestarë.

Informimi i minoritetit Rom për të drejtat dhe përfitimet nga programet e mbrojtjes shoqërore, të ndihmës ekonomike, programeve ndihmëse të OJF-ve është një objektiv i cili është ndjekur dhe ndiqet në vazhdimësi nga strukturat e Ministrisë së Punës dhe Çështjeve Sociale dhe në bashkëpunim me njësitë e qeverisjes vendore. Si rezultat konstatohet progres në përfshirjen e familjeve të minoritetit rom në programin e ndihmës ekonomike, në pagesën e aftësisë së kufizuar dhe në shërbimet sociale publike dhe të OJF-ve. Ky projekt synon financimin e projekteve të menaxhuara nga OJF-të, të cilat do të oftojnë shërbime sociale në dobi të grupeve në nevojë përfshirë edhe minoritetin rom.

Shërbimi Social Shtetëror (SHSSH), si institucion i zbatimit të politikave të MPÇSSHB ka një varg detyrimesh për përfshirjen dhe trajtimin e minoritetit rom në programet e mbrojtjes sociale.

Në kuadër të ristrukturimit të Shërbimit Social Shtetëror parashikohet në përbërje të Zyrave Rajonale të funksionojë sektori i monitorimit të standardeve dhe strategjive sektoriale duke përfshirë dhe implementimin e strategjisë rromë. Përfshirja dhe integrimi i minoritetit rom zë një vend të rëndësishëm edhe në Strategjinë Afatmesme të Shërbimeve Sociale. Ky dokument ka në themel idenë e krijimit të një rrjeti të gjerë shërbimesh, të decentralizuara dhe shtrirja në komunitet, me alternativa të reja, më pranë përfituesve dhe në përputhje me nevojat e tyre sociale.

Në mbështetje të kësaj strategjie po implementohet projekti: "Shpërndarja e Shërbimeve Sociale në Shqipëri" i financuar nga Banka Botërore. Ky projekt synon financimin e projekteve të menaxhuara nga OJF-të, të cilat do të ofrojnë shërbime sociale në dobi të grupeve vulnerabël duke përfshirë edhe minoritetin rom.

Trajtimi i problematikave të minoritetit Rom është i kushtëzuar nga identifikimi i nevojave dhe situatës sociale-ekonomike, identifikimi i mekanizmave që do të përshpejtojnë integrimin e këtij minoriteti në rrjedhat e jetës social-ekonomike të vendit.

II. Në fushën e Arsimit

Lidhur me zbatimin e strategjisë kombëtare për romët në fushën e arsimit, Ministria e Arsimit dhe e Shkencës (MASH) ka ndërmarrë masat e mëposhtme:

- *Masat në fushën e legjislacionit*
 1. MASH u ka dërguar për zbatim të gjitha Drejtorive Arsimore Rajonale dhe Zyrave të Arsimit, Strategjinë "Për përmirësimin e kushteve të jetesës të minoritetit rom", dhe me Udhëzimin Nr. 18, datë 30.08.2005, të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës, u kërkohet të raportojnë me shkrim dy herë në vit për zbatimin e kësaj Strategjie.
 2. Është nxjerë Urdhri Nr. 321, datë 11.10.2004. "Për eksperimentimin e shërbimit psikologjik në sistemin arsimor parauniversitar", si dhe Udhëzimin Nr. 30, datë 11.10.2004, "Për zbatimin e Urdhrit Nr.321, datë 11.10.2004, të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës, për eksperimentimin e shërbimit psikologjik në sistemin arsimor parauniversitar për vitet shkollore 2004-2005 dhe 2005-2006", të cilat sigurojnë mundësinë e ofrimit të shërbimit psikologjik për të gjithë nxënësit, në mënyrë të veçantë, të nxënësve romë.
 3. Është nxjerrë Udhëzimi Nr. 34, datë 08.12.2004, "Për zbatimin e projektit "Shansi i dytë" për arsimimin e nxënësve që kanë braktisur shkollën dhe nxënësve të ngjuar për shkak të gjakmarrjes".
 4. Është nxjerrë Udhëzimi Nr. 6, datë 29.03.2006, "Për regjistrimin në shkollë të nxënësve romë që nuk janë të pajisur me certifikatë lindje".

Për të siguruar rritjen e pjesëmarrjes së fëmijëve romë në të gjitha nivelet e arsimit, Ministria e Arsimit dhe e Shkencës ka përqëndruar punën e saj në këto drejtime:

1. Në rikonstrukcionin e shkollave ku ka grupe fëmijësh romë, si në Berat, Elbasan, Korçë, Fier, Lushnjë, Shkodër, Tiranë etj.
2. Nëpërmjet zbatimit të Udhëzimit "Për zbatimin e projektit "Shansi i dytë" është ulur në mënyrë të konsiderueshme braktisja shkollore.

3. Në bashkëpunimin e mëtjshëm me shoqata e fondacione të ndryshme për zbutjen e varfërisë së familjeve romë, në sensibilizimin për të shpënë fëmijët në shkollë si dhe në arsimimin e fëmijëve të tyre.
4. Në arsimimin e fëmijëve romë duke hapur klasa apo kopshte posaçërisht për ta si, shkolla e romëve në Moravë të Beratit, klasa në Llakatund dhe në Novoselë të Vlorës, shkolla vartëse “Së bashku” pranë shkollës Çajupi në Gjirokastër, shkolla “Liria” në Shkodër, klasë në shkollën e Roskovecit në Fier, si dhe është në përfundim kopshti i romëve në Korçë. Janë hapur dhe klasa të veçanta pranë shkollave si në rrethet Elbasan, Berat, Pogradec, Korçë, kurse kundër analfabetizmit në Zhupan të Fierit etj.
5. Janë parë me përparësi hapja e institucioneve jopublike për arsimimin e fëmijëve romë si, kopshti dhe shkolla “Amaro Tam” në Pogradec dhe shkolla për fëmijët romë në Krujë.
6. Në kualifikimin e mësuesve që punojnë me fëmijët romë me qëllim ngritjen e ndërgjegjësimit të prindërve për të dërguar fëmijët e tyre në shkollë si në rrethet Gjirokastër, Berat, Korçë, Elbasan, Durrës, Fier, Shkodër etj.
7. Janë dhënë të drejta studimi për shkollat profesionale e social-kulturore për fëmijët romë.
8. Në bashkëpunim me IKS dhe OJF, ka realizuar veprimtari të ndryshme për promovimin dhe realizimin e të drejtave të njeriut dhe në veçanti të të drejtave të fëmijëve romë.
9. Në bashkëpunim me UNICEF dhe Save The Children është duke filluar një studim për evidentimin e situatës së edukimit të fëmijëve romë. Ky studim do të pasohet me rekomandime konkrete që do të mbështesin veprimtaritë e parashikuara në Strategji, si dhe veprimtari të tjera që mbështesin arsimimin e fëmijëve romë. Gjithashtu po ndiqet realizimi i disa projekteve për arsimin parashkollor.
10. Hartimi i Strategjisë së Arsimit Parashkollor ku një ndër objektivat e saj është përfshirja e gruo moshës 5-6 vjeç në arsimin e detyruar, do të sigurojë një përfshirje më të madhe të fëmijëve romë në arsimin e detyruar.

Gjithashtu MASH për zbutjen e braktisjes shkollore ka marrë një sërë masash si:

1. Njohja e prindërve dhe kryesisht e atyre me fëmijë që kanë braktisur shkollën apo me tendencë braktisje me ligjin për detyrimin shkollor.
2. Është rritur bashkëpunimi më Drejtoritë Arsimore, drejtoritë e shkollave dhe e mësuesve, për të motivuar mbajtjen në shkollë të nxënësve që e frekuentojnë atë me hope.
3. Në bashkëpunimin e MASH me shoqata e fondacione të ndryshme për zbutjen e varfërisë së familjeve në nevojë, në sensibilizimin për të çuar

fëmijët në shkollë si dhe në arsimimin e fëmijëve të tyre, ku mund të përmëndim bashkëpunimin me Fondacionin “Ndihmë për fëmijët” me qendër në Korçë dhe me degët e tij në Berat, Elbasan dhe Tiranë, me donatorë UNICEF dhe Korporacionin Zvicerian. Mbi 50% e këtyre fëmijëve janë rom.

4. Ulja e numrit të nxënësve për klasë.
5. Paisja me bazë laboratorike për të gjitha shkollat e mëdha të vendit.
6. Angazhimi i trupit mësimor për të motivuar frekuentimin e shkollës.
7. Trajtim i veçantë financiar i mësuesve.
8. Zëvendësimi i mësuesve pa arsimin përkatës.
9. Kontrolli shtetëror dhe komunitar në shkolla për cilësinë e mësimin.

Sipas të dhënave në vitet 1999-2000 braktisja shkollore ka qënë 3,66%. Në vitin 2000-2001, 2.8%, në vitin 2002-2003 1.8%, në vitin 2003-2004 1.6%.

Aktualisht braktisja shkollore po monitorohet më mirë nga të gjitha strukturat në nivel qendror dhe vendor, duke u krijuar një shans të dytë fëmijëve rom, që braktisin shkollën.

Për kualifikimin e mësuesve që punojnë me fëmijët romë, me qëllim ngritjen e ndërgjegjësimit të prindërve për të dërguar fëmijët e tyre në shkollë, është bërë trajnim specifik i drejtuesve të shkollave dhe qeverive të nxënësve për romët, si dhe kualifikim i veçantë për edukimin e të drejtave të njeriut dhe vecanërisht të minoriteteve. Theksojmë se shkolla Bajram Curri në Tiranë është shkollë model për edukimin e të drejtave të njeriut. Ndërsa në shkollën Nikel Dardani është krijuar Qendra Evropiane e qytetarisë për komunitetin.

Gjithashtu është punuar për evidentimin e edukatorëve dhe mësuesve të komunitetit rom dhe aktivizimin e tyre me përparësi, megjithëse ky numër është shumë i vogël, në këto zona për t'iu përgjigjur më mirë nevojave dhe mentalitetit të këtij komuniteti. Kështu mund të përmëndim drejtorin e Qendrës Kulturore Fier.

Ndërkohë MASH në bashkëpunim me Drejtoritë Arsimore Rajonale dhe OJF-të kanë realizuar veprimtari të ndryshme për promovimin dhe realizimin e të drejtave të njeriut dhe në vecanti të të drejtave të fëmijëve. Janë zhvilluar aktivitete të ndryshme për stimulimin e politikave të zhvillimit të grave dhe vajzave romë. Janë hapur ekspozita me punime të fëmijëve romë si dhe janë publikuar në media aktivitetet e zhvilluara.

III. Në fushën e punëve publike, transportit dhe telekomunikacionit.

Objektivat kryesorë:

1. sigurimin e nevojave minimale për strehim;

2. mbulimin me rrjetin e ujësjellësit, kanalizim dhe energji elektrike;

3. sigurimin e lidhjeve të vendbanimeve me rrugën nacionale.

Nga ana e Ministrisë së Punëve Publike, Transportit dhe Telekomunikacionit, në bashkëpunim me organet e qeverisjes vendore, janë identifikuar nevojat për strehim, numri i familjeve; pjesëtarët për një familje; kushtet aktuale të strehimit; numri i banesave që kanë nevojë për t'u riparuar; identifikimi i pronësisë mbi truallin në të cilin është vendosur kjo pjesë e popullsisë, si dhe identifikimi i nevojave për infrastrukturë në zonat që janë të banuara nga minoriteti rom.

Ky informacion, i cili pasurohet vazhdimisht përfshin 10 njësi vendore, që kanë përqëndrim më të madh të minoritetit rom.

Nga të dhënat e grumbulluara nga 7 bashki rezulton:

Nr	Bashkia	Nr.i Familjeve	Nr i pjesëtarve	Kushtet aktuale të banimit jo banesa	Me banesa	Numri i banesave që kanë nevojë për riparim	Pronësia mbi truallin	Nevoja për infrastrukturë.
1	Berat	73	Rreth 5	51	22	4	16 familje kane pronesi mbi truallin	68 familje kanë nevojë për infrastrukturë
2	Bilisht		Rreth 5	16	25	25	16 familje janë me pronare trualli	16
3	Gjirokastrë	120	Rreth 6	30	39	39	Me pronare	81 Familje.
4	Pogradec	83	Rreth 5	33	50	16	33 banesa janë me pronare trualli	
5	Tiranë	12000	5-8			504		
6	Shkodër	75	Rreth 4	50		50	Nuk ka	75 familje
7	Elbasan	640	Rreth 7			580	80%pronë private dhe 20%pronë shtetërore	90%kanë nevojë për rrugë, ujësjellës, kanalizime dhe telefoni.

Nga studimi për gjendjen dhe problemet e strehimit në këto rajone vihet në dukje se:

1. 10% e familjeve të studiuara kanë nevojë për riparimin e banesës;
2. 2% e familjeve janë pa banesa
3. 90% e familjeve në qytetet e mëdha kanë nevojë për infrastrukturë
4. probleme me pronësinë e truallit të banesës
5. kushte të vështira në banesat ekzistuese.

Po ashtu nga ky institucion për mbulimin e nevojave me rrjetin e ujësjellës-kanalizimin dhe energjinë elektrike të zonave që banojnë nga komuniteti rom, janë evidentuar këto nevoja për furnizimin me ujë, energji dhe po punohet me projekte për të rritur aksesin e popullsisë rome për plotësimin e këtyre nevojave.

Për zbatimin e objektivit “Mbulimi me rrjetin e ujësjellës-kanalizimin dhe energjinë elektrike në gjithë komunitetin rom” Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjellësit Kanalizimeve ka evidentuar nevojat për furnizimin me ujë mbështetur në Strategjinë kombëtare të furnizimit me ujë dhe sanitetit miratuar me VKM nr 706, datë 16.10.2004. Në këtë kuadër është parashikuar që aksesin e popullsisë në infrastrukturën ujore të ketë një rritje deri në 90% në vitin 2012. Në vazhdim pasi të jetë mbledhur të gjithë informacionin nga bashkitë do të bëhet në vend një përcaktim më i saktë i nevojave sipas kushteve minimale për strehim duke bërë një unifikim të të dhënave të ardhura nga bashkitë.

Gjithashtu janë programuar masa për përmirësimin e infrastrukturës. Edhe donatorët kanë mbështetur projekte të ndryshme, siç është rasti i një investimi në qytetin e Shkodrës për ujësjellës kanalizime dhe energjinë elektrike për këtë minoritet me 75.000 euro nga qeveria austriake. Aktualisht është duke u përgatitur dokumentacioni i nevojshëm.

Pas përfundimit të evidentimit të problemeve që kanë të bëjnë me kushtet e banimit të këtij minoriteti, në ato zona banimi ai është më i përqëndruar, është kaluar në fazën e dytë, në atë të hartimit të studimit dhe projekteve për ndërtimin dhe rehabilitimin e këtyre zonave.

Për zbatimin e Strategjisë për vitin 2006 e në vazhdim, puna po fokusohet në disa drejtime kryesore:

- Hartimi i disa studimeve për komunitetet më në rrezik siç janë dy komunitete në Tiranë (*njëri në zonën e pastruar të kthesës së Lanës, që i përket njësisë bashkiake nr.7 dhe komunitetit, i cili ndodhet në zonën e bregut të lumit (Allias) që i përket njësisë bashkiake nr.4 dhe është në risk të vazhdueshëm nga përmytjet.*

1. Studimet do të jenë komplekse dhe do të përfshijnë studimin urbanistik, për rehabilitimin e zonës ekzistuese të banimit, ku ky komunitet ndodhet. Në rast se është i pamundur rehabilitimi i kësaj zone, në bashkëpunim me njësitë vendore do të

identifikohen zonat e mundshme ku mund të zhvendoset komuniteti.

2. Synimi i këtyre projekteve do të jenë përmirësimi minimal i ngrehinave ku banon komuniteti, vendosja e disa pajisjeve minimale higjieno-sanitare, lidhja me infrastrukturën dhe angazhimi i banorëve në punët publike.
3. Do t'i kërkohet bashkive respektive të identifikojnë familjet rome, të cilat janë të regjistruara në gjëndjen civile të bashkisë për t'i trajtuar me strehim familje të këtij komuniteti në objektet që janë në ndërtim nëpërmjet buxhetit të shtetit.
4. Integrimi i këtyre banorëve do të shihet edhe në aspektin e legalizimeve apo të investimeve në infrastrukturë.

Në projekt –buxhetin e vitit 2007, është planifikuar një fond me zë më vete për komunitetin Rom, konkretisht në:

- Hartimin e projekt-preventivit për 4 zona pilote ku jeton minoriteti Rom Tiranë, Elbasan dhe Korçë.
- Rehabilitimi i 89 banesave individuale të minoritetit rom. Ndërtimi i 154 banesave individuale për këtë minoritet.

IV. Në fushën e Shëndetësisë

Organet e shëndetësisë krahas veprimtarisë për kujdesjen shëndetësore si për të gjithë popullatën e vendit, kanë ndërmarrë projekte specifike për vlerësimin e gjëndjes së imunizimit, krijimit të hartës për vendosjen e minoritetit rom në vendin tonë, parandalimin e sëmundjeve seksualisht të transmetueshme.

Që në fazat e hartimit të Strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom” dhe në vazhdim është bashkëpunuar me të gjitha institucionet e gjëndjes civile të pushteteve vendore dhe shoqatat e romëve, për të realizuar të dhënat bazë të shtrirjes së këtij komuniteti në nivel rrethi, komune apo fshati.

Tashmë ekziston një bazë të dhënash për vendndodhjen e saktë të komunitetit rom në çdo rreth, komunë, apo fshat, numrin e fëmijeve, me qëllim rregjistrimin e tyre nga strukturat e sistemit shëndetësor (qendër shëndetësorë dhe ambulance fshati) për dhënien e përkujdesjes shëndetësore.

Aktualisht nga të gjitha strukturat e sistemit shëndetësor në nivel vendi është kryer rregjistrimi i popullatës rome (si në rrethet Durrës, Tiranë, Shkodër, Berat, Fier, Vlorë, etj), duke evidentuar jo vetëm grup moshat e rritura, por vecanerisht grup moshat feminare, të cilët duhet të futen në skemën e vaksinimit të detyrueshëm, por edhe ndjekja e gjëndjes shëndetësore e grave shtazëna.

Nga informacionet e deritanishme rezulton se aktualisht minoriteti rom në vendin tonë në pjesën më të madhe të tij është i vendosur pranë qyteteve kryesore dhe në periferinë të tij, si në Tiranë, Durrës, Shkodër, Korçë, Elbasan, Berat, Lushnje, si dhe në rrethet e tjera krahas vendosjes së tyre në qytet, ka romë që janë të vendosur edhe në zona rurale.

Janë evidentuar në disa rrethe edhe disa komunitete rome levizëse, siç janë në Tiranë Shkodër apo në ndonjë rreth tjetër.

Instituti i Shëndetit Publik, në bashkëpunim edhe me Shoqatat Rome është duke punuar për *Hartëzimin e vendndodhjes* së minoritetit rom në vendin tonë, projekt, i cili është drejt përfundimit dhe që do të ndihmojë në ecurinë e zbatimit të Strategjisë rome.

Është ndërtuar një bazë të dhënash për minoritetin rom në 9 rajone kryesore dhe ky informacion vazhdon të pasurohet dhe të shtrihet edhe në zona të tjera.

1. Në Tiranë	12000 banorë
2. Në Korçë	5100 banorë
3. Në Shkodër	600 banorë
4. Në Durrës rreth 92 familje.	125 fëmijë të moshës 0-14 vjeç
5. Në Vlorë	1300 banorë
6. Në Fier (komuna Levan)	1370 banorë
7. Komuna Qendër	1700 banorë
8. Komuna Dermenas	500 banorë
9. Në Lushnjë	1200 banorë

Mbi këtë bazë janë hartuar plane konkrete për ndërhyrje dhe përmirësimin e gjendjes shëndetësore.

Ky institucion, në bashkëpunim me partnerë të tjerë, si OJF dhe USAID kanë realizuar studimin epidemiologjik në qytetin e Tiranës, për gjëndjen e SST/HIV-AIDS; studimi kompleks i përket gjithë popullatës dhe asaj rome.

Gjithashtu Ministria e Shëndetësisë në funksion të implementimit të Strategjisë gjatë kësaj periudhe ka ndërmarrë këto veprime:

1. Sistemi shëndetësor ka realizuar zbatimin e skemës së vaksinimit në nivel vendi (për të gjithë grup moshat) në shifra që shkojnë mbi 95 %; Në disa rrethe, në kontigjentet e romëve si në Durrës, Korçë, Elbasan raportohen shifra më të larta që shkojnë deri në 99,8 %; Në Korçë, nga 635 fëmijë rom të rregjistruar, sipas shperndarjes së tyre në zona të ndryshme, është arritur vaksinimi i 602 e fëmijëve të grup moshës 0-14 vjeç.
2. Në qendrat shëndetësore, personeli shëndetësor zbaton me korrektësi edhe ndjekjen e problemeve të gjendjes së nënës dhe fëmijës dhe në çdo rreth. Tashmë është riorganizuar komisioni për nënën e fëmijën, ku analizohen problematikat e këtij shërbimi, si mirërritja e fëmijës, ndjekja e gruas shtatzënë, vaksinimi, shëndeti riprodhues, etj.

3. Shërbimet për edukimin shëndetësor, shëndetin riprodhues, planifikimin familjar janë për të gjitha kontigjentet banues të zonave, por në veçanti për minoritetin rom.
 4. Në vendndodhjet e minoritetit rom, kontrollohet pastërtia e ujit të pijshëm dhe në zonat e qytetit, uji i i pijshëm monitorohet në mënyre të vazhdueshme, në zonat urbane dhe ato rurale.
 5. Ndër problemet që mbeten shqetësuese, janë kushtet higjieno-sanitare të mjediseve të banimit dhe mjediseve përqark banesave, si mungesa e kanalizimeve të ujrave të zeza, prania e bagetive shtepiake, mungesa e largimit të mbeturinave urbane.
- Projektet e zhvilluara në territoret ku jeton minoriteti rom.
 1. Projekt për imunizimin për këtë minoritet në zonën e Tiranës (Drejtoria e Shëndetit Publik)
 2. Është realizuar harta e minoritetit rom (Instituti i Shëndetit Publik, OJF-të rome)
 3. Studimi epidemiologjik në qytetin e Tiranës për gjendjen e SST/HIV AIDS (instituti i Shëndetit Publik, OJF-të dhe USAID).

V. Në fushën e Kulturës,

Në të gjitha veprimtaritë folklorike kombëtare të zhvilluara nga Ministria Turizmit, e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve (MTRS) janë ftuar dhe kanë marrë pjesë edhe individë, grupe apo ansamble nga komuniteti rom, të cilët kanë interpretuar e ekzekutuar repertorin e tyre. Gjithashtu individë, grupe apo ansamble nga komuniteti rom kanë marrë pjesë edhe në veprimtaritë kulturore folklorike që zhvillon Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve në kuadrin e turizmit kulturor.

Konkretisht në fushën e Kulturës, progresi i objektivave të Strategjisë për 6-mujorin e parë të vitit 2006 konsiston në:

1. Hartimin e Aksion-Planit të Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sportit për komunitetin Rom në fushën e artit, kulturës, rinisë dhe sporteve (bashkëlidhur në anekset e këtij raporti).
2. Me Urdhër nr.328, datë 01.06.2006 të Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve është aprovuar ndihma financiare prej 100.000 lekë për botimin e nr 11 të revistës social –kulturore- multietnike “Të barabartë” e cila i dedikohet jetës, kulturore dhe problemeve sociale të minoritetit rom.
3. Janë zhvilluar disa aktivitete kulturore artistike ku kanë marrë pjesë grupe artistike nga minoriteti Rom si në: Festivalin Folklorik Tipologjik Kombëtar të Këngës Popullore Qytetare Shqiptare, zhvilluar në qytetin e Elbasanit, në Festivalin Folklorik Tipologjik Kombëtar të Valles Popullore, zhvilluar në qytetin e Lushnjës, në Festivalin Folklorik “Sofra Dardane” i zhvilluar në qytetin e Tropojës etj.

MTKRS ka si synim përfshirjen e traditës muzikore rome në kolonën muzikore zyrtare të trashëgimisë shpirtërore “Trashëgimia Shpirtërore në CD”. Për realizimin e saj do të përgatitet një projekt i veçantë nën drejtimin e Drejtorisë së Trashëgimisë Kulturore, projekt i cili do të përfshijë:

1. regjistrimin e materialit muzikor dhe përgatitjen e masterit;
2. kryerjen e studimit shkencor mbi këtë material, pjesë e tekstit të CD-së (shqip dhe anglisht);
3. riprodhimin e 1000 copë CD me këtë traditë muzikore;
4. shpërndarjen e tyre në institucionet e kulturës, ato arsimore dhe shkencore etj.

Gjithashtu është nxitur anëtarësimi i shoqatave kulturore rome pranë seksionit shqiptar të CIOFF-it (Komiteti Ndërkombëtar i Organizimit të Festivaleve Folklorike).

Për përfshirjen e rinisë në strategjinë kombëtare të rinisë, Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve po organizon evidentimin e grupeve apo individëve nga minoriteti rom.

Ndërkohë, po punohet edhe për përgatitjen e projektit pilot për ngritjen e një biblioteke publike pranë qendrave të mëdha rome dhe për gjallërimin e jetesës sportive të komunitetit rom.

Ndër projektet e MTRKS është kryerja e ekspeditave të përbashkëta gjurmuese dhe mbledhëse me Akademinë e Shkencave, përkatësisht Institutin e Kulturës Popullore mbi traditat e minoritetit rom në Shqipëri.

Kjo nismë do të përfshijë gjurmimin, mbledhjen dhe studimin e kësaj tradite nëpërmjet:

1. ekspeditave fotografike nga kjo traditë
2. botime të kësaj tradite si përralla për fëmijë etj.
3. transkriptime muzikore të traditës rome
4. organizim të pavioneve etnografike dhe zejeve të ndryshme të traditës rome

Ministria e Brendshme gjithashtu në bashkëpunim me OJF ka sensibilizuar këtë minoritet për domosdoshmërinë e regjistrimit në Zyrat e Gjendjes Civile. E rëndësishme është ndihma që CAFOD, nëpërmjet Shërbimit Ligjor Falas, ka dhënë në këtë drejtim.

Gjithashtu kjo ministri ka dhënë kontribut në organizimin e tryezave me pushtetin vendor në 12 prefekturat e vendit, duke marrë në këtë mënyrë rolin e koordinatorit me këto prefektura.

- *Aktivitete të ndryshme lidhur me sensibilizimin për zbatimin e strategjisë*

Njësia e monitorimit të strategjisë rome, është përqëndruar gjithashtu në sensibilizimin dhe përfshirjen e pushtetit vendor për realizimin e objektivave të strategjisë, si dhe në vendosjen e pikave të kontaktit në bashki, komuna.

Në kuadër të informimit dhe sensibilizimit të strukturave të pushtetit vendor, janë organizuar tryeza të rrumbullakta të cilat kanë patur si qëllim:

- njohja e pushtetit vendor me këtë Strategji.
- evidentimi e problemeve të minoritetit Rom në qarqet e ndryshme
- ballafaqimi i përfaqësuesve të këtij minoriteti me institucionet përgjegjëse të ngarkuara për implementimin e kësaj Strategjie;
- mundësimi i aplikimit të projekteve të ofruara nga donatorët për minoritetin rom.

Në këto tryeza kanë marrë pjesë përfaqësues të ministrive të linjës të ngarkuar për implementimin e Strategjisë (shëndetësi, arsim, strehim, kulture, punësim), përfaqësues të UNDP dhe OSBE, Këshillit të Europës etj, si dhe përfaqësues të Komunitetit Rom në qytetet përkatëse, përfaqësues të pushtetit vendor, përfaqësues të Zyrave Rajonale, të Bashkive, të Drejtorive të Shëndetit Publik.

Pjesëmarrës dhe aktorë në këto takime, kanë qenë Sektori i Monitorimit të Strategjisë, përfaqësues të ministrive të linjës të ngarkuar për implementimin e Strategjisë (shëndetësi, arsim, strehim, kulture, punësim), përfaqësues të UNDP dhe OSBE, Këshilli i Europës etj, si dhe përfaqësues të minoritetit rom në qytetet përkatëse, përfaqësues të Pushtetit Vendor, përfaqësues të Zyrave Rajonale, të Bashkive, të Drejtorive të Shëndetit Publik.

Kjo përvojë tregoi se njohja e dokumentit të Strategjisë dhe objektivat që përcaktohen në to duhet të shfrytëzohet si një mundësi për sensibilizimin e aktorëve dhe angazhimin e tyre për përfshirjen e këtij minoriteti në jetën sociale të vendit.

Sektori i Monitorimit të Strategjisë “Për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom”, në bashkëpunim me organizatat ndërkombëtare të sipërpërmendura, do të zbatojë një projekt që konsiston në trajnimin e këtij sektori dhe të grupit ndërministror të ngarkuar për implementimin e kësaj Strategjie, me programin DevInfo, program që ka të bëjë me hedhjen e të dhënave të dala nga zbatimi i Strategjisë.

Respektimi, mbrojtja e të drejtave të minoritetit rom dhe integrimi i tij në shoqëri tashmë janë futur në një perspektivë të re. Realizimi i këtij objekti të rëndësishëm përbën një sfidë jo vetëm për shtetin dhe institucionet e tij, por edhe për të gjithë aktorët e tjerë sikurse janë minoriteti rom, shoqëria civile dhe sektori privat

Zhvillimi i dialogut me minoritetin rom.

Siç u përmend dhe më sipër, përfaqësues të minoritetit rom kanë qënë pjesë aktive e procesit të hatimit të Strategjisë.

Në kuadrin e zhvillimit të dialogut dhe rritjes së përfaqësimit të këtij minoriteti në procesin e zbatimit të Strategjisë, një sërë tryezash dhe seminaresh janë zhvilluar me pjesëmarrjen e përfaqësues të minoritetit rom, shoqërisë civile, organizatave ndërkombëtare dhe Institucioneve qendrore dhe vendore.

Në shkurt 2006 u organizua tryeza e rrumbullakët me temë “Zhvillimi dhe Integrimi i Minoritetit Rom, Prioritet i Qeverisjes”, në të cilën morrën pjesë përfaqësues nga Ministritë e ngarkuara për implementimin e Strategjisë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës të Komunitetit Rom”, përfaqësues nga Minoriteti Rom dhe përfaqësues nga Organizatat Ndërkombëtare.

Qëllimi i kësaj tryeze ishte evidentimi i progresit, mangësive dhe problemeve, në zbatim të Strategjisë, sipas fushave dhe objektivat për 2006.

Kjo tryezë doli me rekomandime konkrete si më poshtë vijon lidhur me zbatimin e Strategjisë kombëtare për këtë minoritet.

- Njohja e objektivave të Strategjisë, jo vetëm nga niveli qendror, por në radhë të parë nga qeverisja vendore, qarqet, bashkitë dhe komunat.
- Botimi në një kohë shumë të shkurtër, të dokumentit të strategjisë madje në dy gjuhë, me qëllim që ky dokument të shpërndahet në mbi 300 njësitë e qeverijes vendore dhe në të gjitha institucionet e tjera, në nivel qendror e vendor, për OJF-të dhe donatorët.
- Hartimi i një matrice nga Sektori i Monitorimit të Strategjisë, ku do të përcaktohen treguesit që duhet të raportohen nga të gjitha institucionet qendrore, por edhe nga drejtoritë rajonale të tyre.
- Raportimi periodik çdo muaj, në një datë të caktuar, për progresin e arritur nga ministritë e linjës tek Sektori i Monitorimit dhe pikat e kontaktit
- Rishikimi i mundësisë për rritjen e nivelit dhe kapaciteteve të Sektorit dhe përfaqësimit në këtë njësi të vetë minoritetit rom si dhe pajisja e tij me infrastrukturën e nevojshme.
- Krijimin e hapësirave ligjore, për të mundësuar arsimin, sidomos arsimin e lartë, ndërsa në disa fusha si punësimi dhe formimi profesional, implementimin real të legjislacionit ekzistues për romët.
- Vazhdimi i punës, në sistemin e shëndetësisë, për përsosjen e informacionit shëndetësor për komunitetin rom dhe të insistohet në rritjen e cilësisë së shërbimeve.
- Evidentimi në fushën e arsimit të numrit të fëmijëve rom që nuk vazhdojnë shkollën dhe numrit të fëmijëve që vazhdojnë shkollën nga ky minoritet.
- Evidentimi nga Ministria e Punëve Publike, Transportit dhe Telekomunikacionit në bashkëpunim me pushtetin vendor dhe me vete

minoritetin rom të nevojave për përmirësimin e banesave, infrastrukturen rrugore, kanalizimet, uji i pijshëm etj, koordinim në realizimin e projekteve, burimet e donatorëve nëpërmjet projekteve dhe fondet e buxhetit të shtetit në përputhje me mundësitë reale.

Në zbatim të rekomandimeve të dala nga ky takim, si dhe për të vlerësuar konkretisht progresin e objektivave për përmirësimin e jetesës së këtij minoriteti, Sektori i Monitorimit të Strategjisë për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Minoritetit Rom, ka organizuar një sërë tryezash të rrumbullakta në qytete të ndryshme të vendit me temë “Mbi progresin e objektivave për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”.

Koha që janë realizuar këto tryeza ka qenë brenda tre mujorit të dytë të vitit 2006 (prill, maj qershor), duke u finalizuar me Qarkun e Tiranës.

Qëllimi i këtyre tryezave të rrumbullakta ishte:

- Ngritja, evidentimi i problemeve të minoriteti në qarqet respektive, si dhe ballafaqimi i përfaqësuesve të këtij minoriteti me institucionet përgjegjëse të ngarkuara për implementimin e strategjisë.
- Mundësimi i aplikimit të projekteve të ofruara nga donatorë të ndryshëm për përmirësimin e kushteve të jetesës së tyre, njohja e pushtetit vendor me ekzistencën e strategjisë.
- Ndërgjegjësimi i pushtetit vendor, i cili luan një rol të rëndësishëm për implementimin e Strategjisë.

Pjesëmarrës gjatë këtyre takimeve kanë qenë përfaqësues të institucioneve të ndryshme si: Sektorit i Monitorimit të Strategjisë, ministritë e linjës të ngarkuar për zbatimin e Strategjisë (shëndetësi, arsim, strehim, kulture, punësim), minoritetit Rom në qytetet përkatëse, pushtetit vendor, zyrtarë rajonale të Bashkive dhe të Drejtorive të Shëndetit Publik.

Rekomandimet e dala nga tryezat janë në procesin e përpunimit nga Sektori i Monitorimit të Strategjisë dhe në përfundim do të hartohet një raport me të dhëna të përfaqërta.

Të dhënat e Raportit do të shfrytëzohen nga organizatat ndërkombëtare UNDP, UNICEF, UNFPA, IOM për nxjerrjen e indikatorëve të monitorimit.

Nga këto tryeza është konkluduar se Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shansave të Barabarta ka bërë hapa përpara në drejtim të zbatimit të përfshirjes së Romëve të papunë në kurset e formimit profesional, por vihet re se vetë minoriteti rom ka manifestuar neglizhencë për t'i frekuentuar ato.

Në bashkëpunim edhe me organizatat ndërkombëtare dhe donatorët, do të bëhet ndërhyrja e duhur, sipas problemeve më emergjente në zona të ndryshme të vendit, në zbatim të objektivave të dala nga Strategjia.

Ndërkohë Sektori i Monitorimit të Strategjisë për Përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Komunitetit Rom, në bashkëpunim me organizatat ndërkombëtare të përmendura më lart, do të zbatojë një projekt që konsiston në trajnimin e këtij sektori dhe të grupit ndërministror të ngarkuar për zbatimin e kësaj Strategjie, me programin DevInfo, i cili ka të bëjë me hedhjen e të dhënave të dala nga zbatimi i Strategjisë.

Vështirësitë e hasura në procesin e zbatimit të strategjisë.

Pavarësisht arritjeve të evidentuara, zbatimi në praktikë i Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit Rom” ka hasur vështirësi, të cilat kanë penguar arritjen e rezultateve konkrete dhe realizimin e objektivave të përcaktuara. Ky proces kompleks kërkon një angazhim më të madh nga të gjitha institucionet dhe ministritë e linjës.

Konkretisht:

1. Në procesin e zbatimit të strategjisë janë hasur vështirësi përsa i përket bashkëpunimit dhe shkëmbimit të informacionit, me disa nga Institucionet përgjegjëse të angazhuara. Gjithashtu, probleme janë evidentuar dhe në bashkëpunimin dhe koordinimin e punës ndërmjet organeve qendrore dhe vendore, si dhe ndërmjet institucioneve shtetërore me organizatat rome dhe me aktorë të ndryshëm të shoqërisë civile që punojnë në fushën e mbrojtjes së të drejtave të minoritetit rom.
2. Procesi i zbatimit të strategjisë ka evidentuar nevojën e rritjes së kapaciteteve të organizatave joqeveritare të minoritetit rom, të cilat duhet të përfshihen më gjerësisht në ndërgjegjësimin e institucioneve dhe mobilizimin e burimeve të vetë minoritetit rom.
3. Ngritja e kapaciteteve dhe fuqizimi i Sektorit të Monitorimit të Strategjisë, mbetet një faktor thelbësor për rritjen e bashkëpunimit me aktorët përgjegjës të implementimit të strategjisë.
4. Mungesa e kontributit direkt të minoritetit rom në procesin e zbatimit të Strategjisë. Në këtë kuadër, parashikohet që brenda tetorit 2006 në përbërje të këtij sektori të përfshihet një përfaqësues nga ky minoritet, si tregues i pjesëmarrjes së tyre në procesin e monitorimit dhe vendimarrjes.

Siç u përmend dhe më lart, për të adresuar problemet e evidentuara, Sektori i Monitorimit të Strategjisë, në bashkëpunim me organizatat rome dhe ato të shoqërisë civile dhe donatorët, kanë organizuar një sërë takimesh, rekomandimet e të cilave janë në fazën e zbatimit nga ky Sektor.

Në këtë kuadër vlen të përmendet nisma e iniciuar nga Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë (SOROS) me disa ekspertë të Komitetit Shqiptar të

Helsinki dhe Qendrës për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve në Shqipëri për monitorimin e masave të ndërmarra dhe rezultateve të arritura nga zbatimi në praktikë i Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit Rom” në një periudhë kohore prej 3 vjetësh nga miratimi i saj⁸⁰. Për këtë qëllim, nga Komiteti Shqiptar i Helsinki, Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë (SOROS) dhe Qendra për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve në Shqipëri është organizuar seminari me temë: “Paraqitja e përfundimeve të monitorimit të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit Rom në Shqipëri”⁸¹. Ky monitorim është realizuar në pesë rrethet kryesore të vendit ku ky minoritet ka përqëndrimin më të madh përkatësisht në Tiranë, Fier, Korçë, Elbasan dhe Shkodër. Në këtë tryezë u paraqitën arritjet, problemet, të metat e konstatuara, arsyet e mosrealizimit të objektivave të parashikuara për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom si dhe u paraqitën rekomandimet përkatëse për organet e qeverisjes qendrore, vendore, organizatat romë dhe organizatat e tjera që punojnë në fushën e të drejtave të njeriut. Së shpejti, do të përgatitet një raport i plotë dhe përfundimtar i cili do të përmbajë gjetjet dhe rekomandimet konkrete të monitorimit të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom në Shqipëri”.

Lutemi informoni lidhur me masat e planifikuara për mbledhjen e të dhënave statistikore, përfshirë të dhëna mbi gjendjen ekonomike dhe sociale të personave që u përkasin minoriteteve dhe të dhëna lidhur me gjendjen e grave dhe vajzave që i përkasin minoriteteve.

Duke i konsideruar të dhënat statistikore mbi minoritetet si përcaktuese në projektimin dhe monitorimin e politikave të të drejtave të personave që u përkasin minoriteteve, Qeveria Shqiptare mbetet vazhdimisht e angazhuar në mbledhjen dhe përpunimin e informacionit të saktë statistikor mbi minoritetet dhe gjendjen e tyre ekonomiko-shoqërore.

Këto të dhëna janë thelbësore, duke qënë se një planifikim kombëtar i kujdesshëm dhe i saktë i politikave të saj do të ishte i pamundur nëqoftëse nuk njihen mirë shpërndarja dhe karakteristikat kryesore të popullsisë minoritare në të gjithë territorin e vendit.

Në këtë kuadër, gjatë periudhës 2001-2006 janë bërë studime të ndryshme nga aktorë të shoqërisë civile por dhe subjekte të veçanta shtetërore, të cilat ofrojnë vlerësime statistikore lidhur me minoritetet, si edhe të dhëna për gjendjen ekonomike shoqërore të tyre.

Përmendim këtu studimin e Institutit të Statistikave (INSTAT) në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Jashtme (Zyra e Minoriteteve), të publikuar në muajin *shkurt 2004*, lidhur me rezultatet e vlerësimeve statistikore në nivel kombëtar mbi minoritetet në Shqipëri.

⁸⁰ Kjo iniciativë është mbështetur financiarisht nga Fondacioni “Shoqëria e hapur për Shqipërinë” (SOROS).

⁸¹ Aktiviteti është zhvilluar në datën 5 Korrik 2006, në Tiranë.

Për të patur një vazhdimësi informacioni statistikor mbi minoritetet në Shqipëri, gjatë kësaj periudhe janë përpunuar dhe një sërë dokumentesh arkivore që përmbajnë të dhëna mbi numrin e minoriteteve në Shqipëri.

Materiali i plotë lidhur me vlerësimet aktuale dhe ato nga arkivat të minoriteteve në Shqipëri gjendet në anekset e këtij Raporti.

Progres është shënuar dhe në evidentimin e të dhënave lidhur me përfaqësimin e personave që u përkasin minoriteteve në organet e rendit publik, si dhe të dhënave lidhur me përfaqësimin e tyre në organet e administratës qendrore dhe vendore. (shih komentet lidhur me nenin 15 të Raportit)

Me zgjerimin e shkallës së decentralizimit të kompetencave dhe përgjegjësi nga niveli qendror në nivelin vendor, rendësi e veçantë i është kushtuar mbledhjes së të dhënave faktike nga njësitë e qeverisjes vendore lidhur me edukimin në gjuhën amtare të minoriteteve, përfaqësimit të tyre në organet e qeverisjes vendore, si dhe për evidentimin e të dhënave mbi fondet e investimeve në infrastrukturë të akorduara në bashkitë dhe komunat ku jetojnë kryesisht minoritetet.

Gjithashtu, në kuadrin e zbatimit të strategjisë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit rom”, në mënyrë të vazhdueshme organet e pushtetit vendor në bashkëpunim me atë qendror mbledhin të dhëna lidhur me numrin e familjeve romë; pjesëtarët për një familje; kushtet aktuale të strehimit; numrit të banesave ku banon minoriteti rom që kanë nevojë për t’u riparuar; identifikimin e pronësisë mbi truallin në të cilin është vendosur kjo pjesë e popullsisë, si dhe identifikimin e nevojave për infrastrukturë në zonat që janë të banuara nga minoriteti rom.

Së fundmi përmendim se në kuadrin e instrumentit të ri financiar (instrumenti i para aderimit IPA) për dhënien e asistencës financiare të BE-së vendeve kandidate dhe ato kandidate-potenciale është parashikuar dhënia e asistencës ndaj INSTAT-it për ngritjen e kapaciteteve për të përfutur dhe publikuar të dhëna statistikore në përputhje me standarde europiane dhe në mënyrë të veçantë për sa i përket asistencës për organizimin e një regjistrimi të përgjithshëm.

Në vijim një informacion përmbledhës lidhur me gjendjen ekonomike dhe shoqërore të personave që u përkasin minoriteteve.

*Të dhëna mbi gjendjen ekonomike dhe sociale të personave që u përkasin minoriteteve*⁸².

- **Minoriteti kombëtar grek**⁸³.

Minoriteti grek në Shqipëri, është i përqëndruar kryesisht në jug të Shqipërisë në zonat e Gjirokastrës, Sarandës, Përmetit, Delvinës, por me lëvizjet demografike, minoritarët greke janë shpërndarë në zonat e mëdha urbane si dhe kanë emigruar jashtë vendit.

Kushtet e ekonomisë së tregut dhe emigracioni u kanë hapur rrugë investimeve dhe zhvillimit të biznesit vendës (minoritar), duke përmirësuar ndjeshëm gjendjen ekonomike të zonës. Aksesit në jetën ekonomike është i dukshëm.

Në zonën e Dropullit ushtrojnë aktivitetin e tyre një numër firmash private të minoritarëve grekë, të njohura në të gjithë vendin, në të cilat janë të punësuar banorë të zonave. Në Dropullin e Sipërm njerëzit janë punësuar në aktivitete të tjera private, si në sipërmarrjen e përpunim -drurit, në transport etj. Në përgjithësi është hequr dorë nga bujqësia dhe ka familje që i janë kthyer vreshtarisë.

Në zonat malore aktiviteti shtrihet kryesisht në blegtori dhe pemëtari.

Lehtësitë në kapërcimin e kufirit kanë mundësuar zhvillimin e veprimtarisë tregtare, ndërsa aktiviteti privat është shtrirë gjerësisht edhe në ndërtim; janë ngritur hotele dhe restorante, një numër i madh në bregdetin e Jugut.

Nuk ka familje minoritare që të jetë në nivelet e nevojës për asistencë sociale, një fakt tjetër domethënës, karakteristik për popullsinë e minoritetit.

Në të gjitha fshatrat e minoritetit bien në sy shtëpi të reja, të përfunduara, apo në ndërtim e sipër. Emigrantët kryejnë ndërtime, madje investojnë edhe për mjediset përreth dhe rrugët e vogla lokale. Tashmë në kushtet kur iniciativa private ka marrë rrugë, ka kthime të emigrantëve dhe kjo shoqërohet me rritjen e investimeve në zonë.

Megjithatë në komunat të cilat banohen kryesisht nga minoriteti grek konstatohen shqetësime konkrete të komunave minoritare për furnizimin me energji elektrike, me ujë, për gjendjen e infrastrukturës etj.

Për të qenë më objektive në analizën e situatës, nuk mund të mos merret parasysh gjendja e vështirë e të gjithë vendit dhe, sidoqoftë, në zonat e minoritetit problemet e mësipërme nuk paraqiten në nivele kritike.

Furnizimi me energji elektrike ka përmirësim, por në zona apo fshatra të veçanta ka probleme, veçanërisht probleme të amortizimit të rrjetit të brendshëm. Për disa fshatra mbeten ende të pazgjidhura problemet e sigurimit të ujit të pijshëm, për shkak të amortizimit të ujësjellësve

⁸² Sipas informacioneve të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve dhe Komitetit Shqiptar të Helsinkit.

⁸³ Sipas botimit të Komitetit Shqiptar të Helsinkit "Minoritetet në Shqipëri", Tiranë 2003.

Probleme ka, por sidoqoftë, investimet për rehabilitimin e rrjetit ekzistues, ndërtimin e ujësjellësve të rinj nuk mungojnë: Gjithashtu për ujësjellësit, apo për mirëmbajtjen e rrugëve, krahas komunës, investojnë edhe emigrantët. Gjendja e rrugëve në disa fshatra, sidomos në Dropullin e Poshtëm, është e mirë.

Në Dropullin e Sipërm, sidomos në fshatrat e thella, rrugët janë më problematike.

Edhe në komunat e tjera malore gjendja e rrugëve lë për të dëshiruar. Komuna e Dhivrrës (Sarandë), si e tillë, ka shumë nevojë për akse kryesore rrugore, ndërsa në qendër po punohet për rrugët e fshatit.

Zonat ku banon kryesisht minoriteti grek kanë përfituar nga projekte shtetërore, grante të qeverisë greke. Përmendim gjithashtu një projekt të PNUD-it, në fshatrat e Dropullit të Poshtëm. Objekt i programit të tij është forcimi i qeverisjes vendore, aftësimi i stafit të komunës si dhe puna e drejtpërdrejtë me komunitetin. Ky program ka si qëllim përmirësimin dhe furnizimin me energji elektrike e ujë si dhe investime në infrastrukturë.

Përsa i përket shërbimit shëndetësor, në përgjithësi zonat e banuara nga minoriteti grek në Gjirokastër, Sarandë dhe Delvinë janë të mbuluara me shërbim shëndetësor.

Gratë dhe vajzat minoritare greke janë organizuar dhe kontribuojnë në gjithë jetën ekonomike, shoqërore dhe politike të vendit. Organizata e gruas së Partisë Bashkimi për të Drejtat e Njeriut, shoqata e Grave minoritare, forumet rinore të minoritareve greke, ku gratë dhe vajzat marrin pjesë, janë pjesë të kontributit dhe vendim marrjes për të gjithë problematikën që shqetëson minoritetin grek në Shqipëri dhe rininë në veçanti.

- ***Minoriteti kombëtar maqedonas***

Në pjesën juglindore të Shqipërisë, në komuna e Liqenasit (Pustecit) dhe një (Vërniku) në rrethin e Devollit banon një pjesë e minoritetit maqedonas. Gjatë viteve të fundit, me lejimin e lëvizjes së lirë të njerëzve, mjaft banorë, kryesisht të rinj të këtyre fshatrave kanë lëvizur për punë sezonale ose edhe janë vendosur familjarisht në shtetet fqinje të Greqisë, Maqedonisë etj. Pjestarë të këtij minoriteti jetojnë edhe në qendra të tjera të banuara si në Bilisht, Korçë, Pogradec, Tiranë etj.

Banorët e kësaj komune tradicionalisht edhe tani merren me bujqësi, blegtori e peshkim. Gjatë viteve të fundit mjaft minoritarë merren me tregti duke zhvilluar biznesin e vogël e të mesëm. Mjaft firma tregtare funksionojnë në zonën e Prespës, në Bilisht, Korçë etj. Zhvillimet e viteve të fundit kanë sjellë mjaft përmiresime në jetesën e banorëve, në ekonominë e tyre etj.

Në lidhje me gjendjen sociale - ekonomike të minoritetit maqedonas mund të përmendim se ashtu si dhe një pjesë e popullsisë shqiptare apo e minoriteteve të tjera në vendin tonë, personat që i përkasin këtij minoriteti

kanë emigruar apo bëjnë punë sezonale në vendet fqinje të Greqisë, Maqedonisë etj.

Një përqindje e vogël minoritarësh merren me tregti, kurse pjesa tjetër e popullsisë merret me bujqësi, blegtori e peshkim.

Niveli i jetesës ka mjaft përparime, por akoma ka vështirësi dhe probleme përsa i përket infrastrukturës, pavarësisht se janë dhënë fonde për investime. Akoma ka shumë për të bërë për ta shndërruar zonën e Prespës (komunën e Liqenasit) në një zonë të mirëfilltë turistike.

Qeveria shqiptare vitet e fundit ka investuar në zonën e Prespës në fushën e infrastrukturës, si një zonë me perspektiva të mëdha për zhvillimin e turizmit, duke zgjeruar dhe asfaltuar pjesën më të madhe të rrugës Qafa e Zvezdës- Goricë (doganë). Puna vazhdon për asfaltimin e plotë dhe në bashkëpunim me fondacionin gjerman GTZ po punohet për zbatimin e plotë të projektit të Parkut Kombëtar të Prespës, ku përfshihen të gjitha fshatrat e komunës së Pustecit, si dhe po zbatohen edhe mjaft projekte më të vogla.

Me qëllim nxitjen e bashkëpunimit ndërmjet organeve të pushtetit qendror dhe njësisë së qeverisjes vendore Liqenas dhe zbatimin e detyrimeve të ndërsjellta në fushën ekonomike, arsimore Prefekti i Qarkut të Korçës dhe kryetari i komunës Liqenas kanë nënshkruar një memorandum mirëkuptimi “Për bashkëpunimin në fushën e mbrojtjes dhe respektimit të të drejtave të minoriteteve në Shqipëri”, ku midis çështjeve që do të ndiqen dhe do të zbatohen janë:

1. Vazhdimi i punimeve për asfaltimin e rrugës nacionale Liqenas-Dogana e Goricës.
2. Mbështetje me financim për furnizimin me ujë të pijshëm për fshatrat Goricë Madhe, Kallamas, Gollomboç, Diellas, Zaroshkë.
3. Mbështetje me fonde për studimin urbanistik të fshatrave në përgjithësi dhe bregut të liqenit në veçanti.
4. Shtimi i minutazhit të transmetimit të emisioneve në gjuhën maqedonase në radio dhe në televizionin e Korçës.
5. Financimi nga shteti i gazetës së minoritetit “Prespa”.
6. Ndërtimi i muzeut të shkrimtarit Sterjo Spase;
7. Emërtimet dygjuhëshe dhe vendosja e tabelave rrugore, ndërrimi i disa emrave të fshatrave etj.

Gjendja e grave dhe vajzave të minoritetit maqedonas është e lidhur me gjëndjen e përgjithshme social-ekonomike të zonës së banuar nga ky minoritet, por në vite, edhe pse relativisht e emancipuar gruaja prespiote mbetet të bëjë të gjitha punët jo vetëm të shtëpisë, por edhe të kujdeset për blegtorinë, të kryejë punët në bujqësi në kushtet e një mekanizimi tepër të kufizuar etj.

Gratë dhe vajzat e këtij minoriteti janë të organizuara në disa organizata shoqërore e kulturore në Prespë dhe në Korçë.

Në komunën e Liqenasit (Pustecit), për të ruajtur traditat kulturore e gjuhësore, çdo vit organizohet festival folklorik zonal e më gjerë. Grupe të ndryshme artistike nga shkollat, rinia etj. kanë dhënë shfaqje në shtetin fqinj të Maqedoni etj.

Gjithashtu⁸⁴ për zhvillimin e zonës minoritare të Prespës, si në fazën aktuale, ashtu edhe në perspektivë, bëhet kujdes të veçantë. Janë hartuar projekte të ndryshme për ujitje dhe për përmirësimin e rrugëve. Shoqata dhe organizata të ndryshme, kryesisht gjermane, kanë kryer studime për zhvillimin e turizmit në zonën e Prespës, por gjendja e infrastrukturës ende lë për të dëshiruar.

Aktualisht, kjo zonë mbetet deri në një farë mase e mënjanuar pikërisht për gjendjen jo të mirë të infrastrukturës, pa përmirësimin e së cilës nuk mund të ketë zhvillim të turizmit.

Në komunat ku banon kryesisht minoriteti maqedonas ndeshen edhe probleme për furnizimin me energji elektrike, me ujë etj.

Papunësia është relativisht e lartë, ndonëse jo aq sa në pjesë të tjera të vendit. Projektet e lartpërmendura shpresohet të sjellin një përmirësim të gjendjes në këto zona.

Shërbimi shëndetësor paraqitet në parametra pozitive. Në qendër të komunës Liqenas funksionon një qendër spitalore. Niveli i shërbimit mjekësor është relativisht i kënaqshëm dhe personeli që punon në këtë sektor është i plotë.

- **Minoriteti kombëtar serbo-malazez⁸⁵**

Ky minoritet është më i përqëndruar në veri të Shqipërisë në qytetin e Shkodrës dhe të Koplikut, në komunën Gruemirë-Vrakë etj. Gjithashtu personat që i përkasin këtij minoriteti, janë të vendosur edhe në rrethet Lezhë, Durrës, Tiranë, Elbasan, Librazhd, Fier etj.

Pas viteve '90, minoritetit serbo-malazez iu dha mundësia e lëvizjeve të lira me ish-Jugosllavinë, çka solli rritje të marrëdhënieve tregtare dhe të mirëqënies së këtij minoriteti. Familjet minoritare serbo-malazeze kanë kushte të konsoliduara ekonomike si rezultat i lëvizjes së lirë të njerëzve dhe mallrave. Banorët të ardhurat i sigurojnë kryesisht nga bujqësia dhe tregtia me Malin e Zi dhe Serbinë.

Nuk kanë kompani ose firma të mëdha tregtare që të veprojnë në qytetin e Shkodrës, por operojnë kryesisht në biznesin e vogël të qytetit. Mjaft pjesëtarë të këtij minoriteti kanë bare, restorante, dyqane etj.

Në zonën e minoritetit, të rinjtë kryesisht janë larguar. Aty kanë mbetur fëmijët dhe të moshuarit. Banorët aktualë në këto fshatra, veç tregtisë me Malin e Zi, sigurojnë të ardhurat e tyre duke u marrë edhe me bujqësi.

⁸⁴ Sipas Botimit të Komitetit Shqiptar të Helsinkit "Minoritetet në Shqipëri", Tiranë 2003.

⁸⁵ Sipas botimit të Komitetit Shqiptar të Helsinkit "Minoritetet në Shqipëri", Tiranë 2003.

Në zonën e Vrakës, infrastruktura rrugore paraqitet e dobët. Mungon rrjeti telefonik kabllor për gjithë komunën, ndërsa problemi i ujit të pijshëm është zgjidhur me investimet ekomunës.

Përsa i përket shërbimit shëndetësor në Vrakë ka një qendër shëndetësore mundësuar me financimin e organizatës italiane COOPI, ndërsa në Gruemirë dhe Grilë ka qendra ambulatorie, me personelin dhe bazën materiale të nevojshme.

- **Minoriteti etno –gjuhësor rom**

Minoriteti rom ndeshet me një sërë problemesh si varfëria, niveli i ulët i arsimimit, kushtet e vështira të jetesës dhe faktorë të tjerë shoqërorë dhe ekonomikë.

Personat që i përkasin këtij minoriteti, merren me punë të ndryshme, por kryesisht ato konsistojnë në tregtinë e plaçkave të vjetra, punëve që kanë të bëjnë me hekurishte, karroceri por edhe me lypje, etj. Në Shqipëri ekzistojnë të dy ekstremet e gjendjeve ekonomike. Ka familje në gjendje relativisht të mirë ekonomike, ndërkohë që pjesa më e madhe e familjeve rome ndeshet me në vështirësi ekonomike dhe mbizotërojnë familje me nivel tepër të ulët jetese.

Familjeve në gjendje të rëndë, shteti u ka siguruar asistencë, madje në disa raste, me përparësi në krahasim me pjesën tjetër të popullsisë, por shumë familje rome, ndonëse me ligj i takon asistencë ekonomike nuk e përfitojnë atë për shkak të ndryshme si: ose nuk kanë një vendbanim të qëndrueshëm, ose nuk plotësojnë dokumentacionin e nevojshëm, ose nuk janë të regjistruar në zyrat e gjendjes civile të zonës ku banojnë⁸⁶.

Gjendja e ulët ekonomike, arsimore, kulturore, përbën një problem të rëndësishëm, që bën që ky minoritet të ketë faktikisht mundësi të barabarta me shtetasit e tjerë për të marrë pjesë aktive në jetën politike dhe shoqërore.

Siç kemi përmendur edhe më sipër zbatimi i strategjisë kombëtare për minoritetin rom, do të ndikojë gjithashtu në përmirësimin e kushteve të jetesës të këtij minoriteti dhe në zbutjen e diferencave me pjesën tjetër të popullsisë.

- **Minoriteti etno-gjuhësor arumun (vllah).**

Minoriteti arumun është i vendosur kryesisht në Shqipërinë Jugore dhe të Mesme.

Ky minoritet ruan zakonet dhe traditat e tij, ka krijuar që në fillim të viteve 90 shoqatën e tij, mer pjesë në aktivitete të ndryshme artistike, ka një sërë botimesh edhe në gjuhën arumune për historinë e tyre, vepra letrare etj.

Ky minoritet bën përpjekje për ruajtjen e identitetit etnik gjuhësor dhe kulturor. Gjithashtu janë organizuar edhe një sërë aktiviteteve kulturore dhe shkencore për evidentimin dhe promovimin e vlerave dhe të kontributit të personave që i përkasin këtij minoriteti në shoqërinë shqiptare⁸⁷.

⁸⁶ Sipas botimit të Komitetit Shqiptar të Helsinkit “Minoritetet në Shqipëri”, Tiranë 2003.

⁸⁷ Sipas botimit të Komitetit Shqiptar të Helsinkit “Minoritetet në Shqipëri”, Tiranë 2003.

Personat që i përkasin minoritetit arumun (vlleh) janë integruar në shoqërinë shqiptare duke dhënë kontributin e tyre në gjithë sferat e jetës politike, ekonomike, shoqërore e kulturore në Shqipëri.

Gjithashtu përsa i përket të dhënave mbi gjendjen sociale ekonomike të minoriteteve, mund të përmendim se Instituti i Statistikave INSTAT⁸⁸ ka bërë disa përllogaritje mbështetur në të dhënat e Regjistrimit të Popullsisë dhe Banesave (REPOBA), në vitin 2001.

Përllogaritja mbi bazën e të dhënave të anketës së LSMS⁸⁹ (Living Standart Measurement Survey) është e vështirë, duke qënë kjo një anketë qëllimi i së cilës është varfëria. Për këtë qëllim u bë e mundur përllogaritja e disa treguesve që kanë të bëjnë me nivelin e edukimit dhe shkallën e punësimit për minoritetin grek dhe atë maqedonas në komunat ku ata përbëjnë pjesën më të madhe të popullsisë dhe konkretisht:

	Rrethet	Niveli i shkollimit Klasat e kryera
	Gjithsej	7.60
1	Gjirokastrë	
	-Komuna Dropulli Sipërm	7.10
	-Komuna Dropulli Poshtëm	7.00
	-Komuna Pogon	6.70
2	Sarandë	
	-Komuna Livadhja	6.97
	-Komuna Aliko	6.98
3	Delvinë	
	-Komuna Finiq	5.50
	-Komuna Mesopotam	5.07
4	Korçë	
	-Komuna Liqenas	7.95

Pra siç shihet nga tabela e mësipërme niveli arsimor i minoriteteve është pothuaj i njëjtë me mesataren e gjithë vendit. Vetëm në komunat e rrethit të Delvinës ajo është më e ulët. Kjo spjegohet me faktin se në këto komuna përqindja e popullsisë së moshuar është mjaft e lartë. Gjithashtu vihet se minoriteti maqedonas në komunën Liqenas ka një nivel shkollimi më të lartë se mesatarja e vendit.

⁸⁸ Sipas Informacionit të Institutit të Statistikave (INSTAT).

⁸⁹ INSTAT gjatë vitit 2002 i asistuar nga Banka Botërore, organizoi anketën LSMS, Living Standart Measurement Survey, i cili u hartua në bazë të të dhënave të regjistrimit të banesave të vitit 2001.

Rrethet	Niveli i Punësimit %		Niveli i papunësisë %	
	Minoriteti	Rrethi	Minoriteti	Rrethi
Delvina	32.22	79.37	10.93	20.63
Gjirokastra	49.42	76.88	17.64	23.12
Saranda	46.68	80.42	15.71	19.58
Korça	41.05	78.24	33.52	21.76

Përsa i përket nivelit të punësimit vihet re se shkalla e punësimit është më e ulët se mesatarja e rrethit ku bëjnë pjesë përkatësisht këto komuna, ndërsa përqindja e papunësisë është më e ulët se mesatarja e rrethit. Kjo përsa i përket minoritet grek, ndërsa niveli i papunësisë së minoritet maqedonas është mjaft e lartë.

Si përfundim, tranzicioni nuk ka ndikuar në mënyrë të njëjtë në ritmet e zhvillimit ekonomik dhe social të zonave të ndryshme të vendit, si dhe të zonave ku jetojnë kryesisht minoritetet.

Në përgjithësi mund të thuhet gjendja e minoriteteve përveç gjendjes së minoritetit rom është përmirësuar në mënyrë të ndjeshme dhe paraqitet më e mirë se gjendja e pjesës tjetër të popullsisë.

Gjendja ekonomike e minoritetit rom në krahasim me atë të pjesës tjetër të popullsisë, është në nivel më të ulët. Por shkalla e varfërisë është e lartë edhe tek një pjesë e konsiderueshme e popullsisë shqiptare⁹⁰.

Lutemi, informoni lidhur me zhvillimet përsa i përket pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve në procesin e vendim marrjes. Në këtë kontekst, ju lutemi të na informoni mbi masat e ndërmarra për të vendosur forma të institucionalizuara të dialogut midis minoriteteve kombëtare dhe autoriteteve, përfshirë gjithashtu edhe Komitetin e Minoriteteve.

Përsa i përket pjesëmarrjes së personave që u përkasin minoriteteve në procesin e vendimarrjes, t'i referohet komenteve të nenit 15, të pjesës së dytë të raportit, lidhur me masat e ndërmarra në zbatim të rekomandimeve të Rezolutës së Komitetit të Ministrave lidhur me zbatimin e Konventës Kuadër.

Format e institucionalizuara të dialogut midis minoriteteve kombëtare dhe autoriteteve, përfshirë gjithashtu edhe Komitetin e Minoriteteve.

(1)Institucionalizimi i një dialogu të qëndrueshëm dhe transparent ndërmjet institucioneve shtetërore dhe përfaqësuesve të shoqatave minoriteteve, përbën

⁹⁰ Ky përfundim evidentohet edhe nga një studim i Qendrës së Zhvillimit dhe Promovimit Njerëzor (HDPC), "Zhvillimi ekonomik në zonat e minoritetit"- Rast studimor krahasues, i cili gjendet në anekset e këtij raporti.

premisën kryesore për krijimin e hapësirave të nevojshme për evidentimin dhe zgjidhjen e problemeve që shqetësojnë minoritetet në Shqipëri.

Në këtë kuadër, rëndësi të veçantë ka vendosja e një komunikimi të rregullt ndërmjet strukturave qendrore dhe vendore dhe përfaqësuesve të minoriteteve, veçanërisht në rastet kur ata pretendojnë për mosrespektim të të drejtave të tyre.

(2)Procesi i decentralizimit si një element thelbësor i reformave të ndërmarra, paraqet avantazhet dhe disavantazhet e veta.

Me zgjerimin e shkallës së decentralizimit të kompetencave dhe përgjegjësi nga niveli qendror në nivelin vendor të një sërë shërbimesh të rëndësishme si arsimit, shërbimet sociale, shëndetësore etj synohet që të përmirësohet ndjeshëm veprimtaria e strukturave dhe organeve vendore.

Forcimi dhe zhvillimi i kapaciteteve në këto organe, që do të jenë përgjegjëse për realizimin e shërbimeve të nevojshme në favor të komunitetit të tyre do të ketë impaktin e vet pozitiv edhe në ndërgjegjësimin e autoriteteve vendore për rolin që ato kanë në nxitjen dhe përmirësimin e jetesës së përditshme të personale që u përkasin minoriteteve.

Procesi i decentralizimit shoqërohet me përfshirjen e komunitetit dhe nxitjen e inisiativës dhe burimeve komunitare. Administrimi i burimeve në nivel vendor do të kënaqë më mirë prioritetet lokale të identifikuar nga vetë qytetarët, përmes proceseve gjithpërfshirëse të planifikimit komunitar etj. Në këtë këndvështrim do të sigurohet një nivel më i mirë zhvillimi edhe në zonat ku banojnë minoritetet.

Një faktor i rëndësishëm në këtë proces ndryshimesh janë OJF-të që realizojnë programe zhvillimi në ndihmë të minoriteteve, si dhe vetë organizatat e minoriteteve, të cilat duhet të organizojnë dhe nxisin anëtarët e këtyre minoriteteve për ndjekjen e inisiativave në dobi të tyre.

Megjithatë, në këtë kuadër hasen vështirësi në përcjelljen e informacionit nga njësitë e pushtetit vendor në ato të pushtetit qendror, duke sjellë mungesën e informacionit dhe pengesa në ndjekjen e problemeve dhe shqetësimeve të minoriteteve në zonat ku ato banojnë.

Një ndër vështirësitë e hasura, në këtë drejtim është dhe mungesa e ndërgjegjësimin e pjesëtarëve të minoriteteve mbi të drejtat që u përkasin dhe mënyrën ligjore të ushtrimit të tyre. Shpesh herë vihet re që shoqatat e minoriteteve paraqesin kërkesa të natyrës politike, të cilat nuk i përgjigjen realitetit dhe nuk ndihmojnë në zgjidhjen e problemeve dhe përmirësimin të situatës së minoriteteve në Shqipëri.

Miratimi i rregullores nga njësitë e qeverisjes vendore, në korrik 2006, për rritjen e informimit të pjesëtarëve të minoriteteve nga ana e organeve të pushtetit vendor, do ketë impaktin e duhur në mënyrë që personat që u përkasin minoriteteve të bëhen më kërkuar ndaj të drejtave që u sigurohen nga

legjislacioni në fuqi⁹¹. *(konkretisht sqarohet në sesionin e tretë të këtij raporti përsa i përket pyetjes së Pyetësorit të Komitetit Këshillues, mbi legjislacionin në proces lidhur me minoritetet kombëtare, veçanërisht lidhur me përdorimin e gjuhëve të minoriteteve në marrëdhëniet me autoritetet administrative dhe përdorimin e emrave lokalë tradicionalë dhe treguesve të tjerë topografikë në gjuhën e minoriteteve.*

Një aspekt i rëndësishëm, në kuadrin e rritjes së bashkëpunimit dhe dialogut me shoqatat e minoriteteve, ka qënë dhe pjesëmarrja aktive e institucioneve që mbulojnë çështjet e minoriteteve në aktivitete të ndryshme të organizuara lidhur me problematikën e minoriteteve në Shqipëri, dhe rritjen e ndërgjegjësimit mbi Konventën Kuadër, në mënyrë të veçantë e Komitetit Shtetëror të Minoriteteve, (KSHM), si organi përfaqësues i minoriteteve në Shqipëri.

Në këto takime, përfaqësues të organeve qendrore e vendore, janë informuar për problematikën e minoriteteve dhe kanë dhënë edhe sugjerime lidhur me përmirësimin e treguesve të përfaqësimit të minoriteteve, punësimit në administratën vendore, në organet e policisë së shtetit, të ushtrisë etj. për gjendjen e arsimimit të tyre dhe për hapat që duhet të ndërmerren për të ardhmen.

Gjithashtu, për të pasur një dialog direkt me pjesëtarët e minoriteteve, anëtarët e Komitetit Shtetëror zhvillojnë takime periodike me organizatat e minoriteteve që ata përfaqësojnë, si dhe me vetë pjesëtarët e minoriteteve. Këto takime kanë rezultuar të dobishme në identifikimin e problemeve dhe shqetësimeve të minoriteteve, mbajtja e kontakteteve dhe forcimin e lidhjeve si dhe për të ndërmarrë masat e përshtatshme nga Komiteti për zgjidhjen e tyre.

Si vijon një informacion përmbledhës⁹²

Aktivitete lidhur me disa probleme të minoritetit maqedonas

Në tryezat e rrumbullakta dhe në takimet e organizuara nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit, nga Grupi Shqiptar i të Drejtave të Njeriut si dhe nga shoqatat “Drushtvo Prespa” dhe “Mir”, ku ka marrë pjesë anëtari Komitetit Shtetëror të Minoriteteve, për minoritetin maqedonas, nga drejtuesit e shoqatave të maqedonasve në Shqipëri, ose përfaqësuesit e tjerë të tyre, nga përfaqësuesit e pushtetit vendor janë trajtuar probleme si mangësitë në infrastrukturë në fshatrat minoritare, mungesa në disa fshatra të ujit të pijshëm, arsimimi në gjuhën amtare të personave të këtij minoriteti.

Shpesh herë është përmendur mungesa e teksteve shkollore në gjuhën shqipe dhe në gjuhën amtare për nxënësit e shkollave të këtij minoriteti si dhe problemi i kualifikimit të mësuesve minoritare që japin gjuhën amtare në Universitetin “Fan Noli “ të Korçës apo në vendin fqinj të Maqedonisë.

⁹¹ Nënshkrimi i Memorandumit të Bashkëpunimit dhe Mirëkuptimit midis Organeve të Pushtetit Qendror dhe Organeve të Qeverisjes Vendore, për Bashkëpunimin në Fushën e Mbrojtjes dhe Respektimit të të Drejtave të Minoriteteve në Shqipëri”.

⁹² Informacioni i mëposhtëm është paraqitur nga Komiteti Shtetëror i Minoriteteve

Përmirësime janë kërkuar edhe në emisionet e radios lokale në Liqenas, që po transmeton në gjuhën maqedonase tashmë prej më shumë se 2 vjet.

Nga Qendra Radio-Televizive e Korçës kërkohet që të rritet minutazhi i transmetimit të lajmeve në gjuhën maqedonase, por të ketë edhe emisione të përgatitura për minoritetin në gjuhën e tij, bashkëpunim me radio të tjera maqedonase për të shkëmbyer reciprokisht emisione kulturore etj.

Kërkesë e vazhdueshme bëhet për emisione në gjuhën e minoritetit në televizionin lokal të Korçës.

Komuniteti i Prespës kërkon përshpejtimin e punëve për realizimin e plotë të projektit Prespa – Park Kombëtar që do të sjellë shumë avantazhe në realizimin e piksynimeve ekonomike, turistike dhe kulturore në këtë zonë.

Gjithashtu, përfaqesuesit apo drejtuesit e shoqatave maqedonase në vendin tonë si “Drushtvo Prespa”, “Mir”, “Gora” etj kanë trajtuar edhe problemin e mungesës së fondeve për botimin e rregullt të gazetës “Prespa” që vazhdon të dalë në gjuhën maqedonase, por në shumë raste del me vonesë disamujore. Është kërkuar që kjo gazetë të botohet në gjuhën maqedonase dhe në gjuhën shqipe, me qëllim që edhe pjestarë të tjerë të komunitetit në Prespë, të kenë mundësi të njihen me problemet e minoritetit

Takime pune për problemet e minoritetit maqedonas janë zhvilluar edhe në Ambasadën e Maqedonisë në Tiranë, në institucione të ndryshme qendrore, si në Ministrinë e Arsimit e të Shkencës, në Ministrinë e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve etj.

Kontakte dhe takime të rregullta janë mbajtur dhe me pjesëtarët e minoritetit serbo-malazez në rrethin e Shkodrës dhe përfaqësuesit e shoqatës së këtij minoriteti “ Moraça-Rozafa”. Në këto takime janë diskutuar problemet dhe masat që duhen ndërmarrë siç janë: shkollimi i fëmijëve në gjuhën amtare, njohja e kombësisë, transmetimi në median publike dhe lokale në gjuhën e minoritetit, rregjistrimin e popullsisë, pjesëmarrjen në pushtetin qendror dhe vendor.

Për adresimin e këtyre çështjeve, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka informuar vazhdimisht organet kompetente, duke kërkuar dhe ndërhyrjen për përmirësimin e gjendjes.

Kështu, më shumë vëmendje është kërkuar që t’i kushtohet akordimit të fondeve për meremetime të lokaleve shkollore në disa fshatra minoritare. Në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe e Shkencës, po punohet për të zgjidhur dhe problemin e teksteve mësimore dhe kualifikimit të mësuesve.

Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka zhvilluar takime dhe me përfaqësuesin e minoriteteve në Këshillin Drejtues të Radio Televizionit, lidhur me koordinimin e punës dhe bashkëpunimin e institucioneve rreth transmetimit të programeve për minoritetet në RTSH.

Gjithashtu është kërkuar informacion nga Ministria e Brendshme rreth numrit të personave minoritarë të punësuar në administratën lokale me qëllim

hartimin e një politike të qartë nxitëse për pjesëmarrjen të minoriteteve në jetën publike të vendit.

Një nga komponentët e rendësishëm të punës së Komitetit ka qënë pjesëmarrja dhe bashkëpunimi në projekte dhe aktivitetete të OJF-ve në fushën e minoriteteve⁹³.

Lidhur me problemin e edukimit në gjuhën amtare për minoritetin serbo-malazez, në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës po punohet për zgjidhjen e problemit të shkollimit në gjuhën amtare të fëmijëve minoritarë serbo-malazeze.⁹⁴

Duke pasur parasysh boshllëkun social-ekonomik në rritje midis romëve dhe pjesës tjetër të popullsisë, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve i ka kushtuar vëmendje të veçantë problemeve të minoritetit rom, sidomos:

1. Për të nxitur zbatimin e masave prioritare të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës të minoritetit rom”, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve vazhdimisht ka bashkëpunuar me organet e qeverisjes qendrore dhe vendore, me strukturën monitoruese, me organizata e shoqata të ligjshme që i perkasin minoritetit, me organizma dhe institucione përkatëse ndërkombëtare.

Në 2005, duke konstatuar se një numër banesash rome rrezikoheshin të prisheshin nga Policia Ndërtimore, për shkak të rregullimit të infrastrukturës urbane, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka bërë përpjekje deri në frenimin e këtij procesi, duke e kerkuar këtë jo vetëm nga kryetari i Bashkisë së Tiranës, ish Ministrit të Pushtetit Vendor dhe Decentralizimit, ish Ministrit të Rregullimit të Territorit dhe Turizmit, por edhe ish Kryeministrit me qëllim që të përdorej autoriteti i tij si për të ndalur prishjen forcërisht të banesave rome pa u sistemuar ata paraprakisht diku tjetër, ashtu edhe për të ndëshkuar personat përgjegjës.

2. Për të rritur aksesin e fëmijëve rom në shkollat e larta janë bërë përpjekje me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës që nxënësit rom të pranohen në shkollat e larta pa konkurse.

Në këtë kuadër Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka qënë pjesëmarrës në tavolinat e rrumbullakta të organizuara nga KE dhe OSBE për çështjet rome si brenda dhe jashtë vendit, në tavolinat e rrumbullakta të organizuara nga PNUD, UNICEF, Banka Botërore etj për çështjet rome.

Gjithashtu, Komiteti shpesh ka qënë nxitës i temave të mëposhtme në tavolina të rrumbullakta të organizuara nga shoqatat rome me donatorë të ndryshëm:

1. Arsimimi i fëmijëve rom
2. Rregjistrimet e romëve në gjendjen civile

⁹³ Përmendim këtu tryezën e rrumbullakët të organizuar në qytetin e Shkodrës nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit, ku u bë një analizë e gjendjes së minoriteteve, u diskutua rreth zbatimit të normave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe minoriteteve, si dhe u propozuan masa për arritjen e standarteve.

⁹⁴ Për shkak të mosregjistrimit të fëmijëve si minoritare nga verifikimi i të dhënave, nuk rezultoi asnjë nxënës në shkollat publike me origjinë serbo-malazeze,

3. Integrimi dhe rrugët e përmirësimit të situates të rinisë rome
4. Mbi trafikimin e fëmijëve dhe vajzave rome etj.

Lutemi të na informoni mbi masat e marra për rritjen e ndërgjegjësimit dhe informimin e duhur të minoriteteve, përsa i përket çështjeve të trafikimit të qënieve njerëzore dhe masat të ndërmarra për të përfshirë shoqatat e minoriteteve në luftën kundër këtij fenomeni.

Parandalimi dhe lufta kundër trafikut të qënieve njerëzore, fenomen ky me ndikim negativ në shumë fusha dhe drejtime, është vendosur në axhendën e prioriteteve të qeverisë, duke i kushtuar një vëmendje të veçante parandalimit dhe luftës kundër tij.

Kjo luftë është përqendruar në disa drejtime kryesore, si:

- Hetimin dhe ndjekjen penale të krimeve të trafikimit,
- Mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave dhe dëshmitarëve,
- Hapa konkrete për parandalimin e trafikimit dhe ritrafikimit.

Të gjitha këto drejtime kryesore kanë gjetur pasqyrim dhe janë përkthyer në objektiva dhe masa konkrete për çdo institucion të administratës qendrore, institucione të pavarura shtetërore si dhe aktorëve dhe faktorëve të tjerë të shoqërisë, te përfshirë në luftën ndaj këtij fenomeni.

Fenomeni i trafikimit të qënieve njerëzore për minoritetin grek, maqedonas, serbo-malazet nuk përbën plagë shoqërore me përjashtim të rasteve sporadike dhe spontane. Ky fenomen është shumë i ndjeshëm për minoritetin rom.

Strategjia Kombëtare e Luftës kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore, miratuar me Urdhërin e Kryeministrit Nr.25 datë 22.02.2005 është një strategji gjithëpërfshirëse dhe kuadri strategjik i saj përmban masa të cilat i adresohen gjithë shtetasve shqiptarë përfshirë edhe personat që u përkasin minoriteteve.

Çdo person i cili konsiderohet viktimë apo viktimë potenciale e trafikimit, pa dallim etnik, është subjekt i kësaj strategjie.

Gjatë këtyre viteve të fundit, një rendësi të veçantë kanë pasur ndryshimet e vazhdueshme në legjislacion në përputhje me standardet ndërkombëtare, ngritja e strukturave të reja dhe forcimi i atyre ekzistuese, sipas një strategjie për parandalimin dhe luftën kundër trafikut të qënieve njerëzore.

Një rol të rëndësishëm për monitorimin e zbatimit të kësaj strategjie luajnë si strukturat në nivel politik dhe ato në nivel teknik. Këtu mund të përmendim ngritjen dhe funksionimin e Komitetit Shtetëror të Luftës kundër Trafikut të Qënieve Njerëzore, i kryesuar nga Ministri i Brendshëm, i cili ka në përbërjen e tij përfaqësues të lartë të nivelit politik të institucioneve qendrore, përgjegjës edhe për parandalimin dhe luftën kundër trafikut të qënieve njerëzore në fushat përkatëse.

Po kështu një nga zhvillimet më të rëndësishme është ngritja e Zyrës së Koordinatorës Kombëtare/Zevendesministres së Brendshme për Antitrafikimin, e cila është pika kyçe për mirekoordinimin e përpjekjeve antitrafik në shkallë kombëtare dhe nderkombëtare.

Po në kuadër të strukturave të rëndësishme në parandalimin dhe luftën kundër trafikut të qenieve njerëzore, në bazë të Urdhrit të Kryeministrit nr. 203, datë 19.12.2005, pranë Koordinatorës Kombëtare për Antitrafiku, është ngritur Njësia Antitrafik, detyrat kryesore të së cilës janë:

- a. monitorimi i aktiviteteve të institucioneve të ngarkuara për zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Luftës kundër Trafikut të Qenieve Njerëzore,
- b. bashkërendimi i punës me këto institucione,
- c. mbledhja e informacioneve dhe të dhënave për çështje që lidhen me këtë fenomen etj;

Përsa i përket masave konkrete që janë marrë për parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore, Zyra e Koordinatorës Kombëtare për Çështje të Trafikut të Qenieve Njerëzore dhe Njësia Antitrafik pranë Ministrisë së Brendshme janë marrë një sërë masash:

Konkretisht:

- Është hartuar dhe ka filluar puna për zbatimin e detyrave të përcaktuara në Strategjinë Kombëtare “Për Luftën kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore” dhe Strategjisë Kombëtare Kundër Trafikimit të Fëmijëve (miratuar me VKM nr 171 datë 11.02.2005).
- Është ngritur dhe funksionon Autoriteti Përgjegjës për viktimat e trafikimit, për ndihmën, mbrojtjen dhe rehabilitimin afatgjatë të të gjithë viktimave të trafikimit, në bashkëpunim të ngushtë me të gjithë partnerët e përfshirë.
- Janë ngritur Komitetet Rajonale të Luftës Kundër Trafikut të Qenieve Njerëzore (me Urdhër të Kryeministrit nr.139 datë 19.06 2006), të cilët do të luajnë një rol të rëndësishëm në parandalimin dhe luftën kundër këtij fenomeni, me përfaqësues nga drejtoritë e policive nëpër rrethe, drejtoritë arsimore, përfaqësues nga pushteti vendor dhe përfaqësues të shërbimeve sociale.
- Në kuadër të ndryshimeve në Kodin Penal, ka kaluar në Këshillin e Ministrave edhe ndryshimi i nenit 298 në lidhje me veprën penale të ndihmës për kalim të paligjshëm të kufirit, që ka si qëllim luftën sa më efikase kundër fenomenit të qenieve njerëzore dhe një bashkëpunim më të ngushtë me Policinë Kufitare.
Këtij qëllimi do ti shërbejë edhe Moratoriumi për mjetet motorike dhe lundruese detare.
- Kanë filluar sesione trajnimi në të gjithë vendin edhe për punonjësit e policisë për të ofruar asistencë ligjore dhe psikologjike për fëmijët viktimë, dëshmitarë apo në rrezik për të qenë të trafikuar.

- Është në proces hartimi i strandarteve kombëtare të mbrojtjes dhe rehabilitimit të viktimave të trafikut, në krye të së cilës është Ministria e Punës dhe e Çështjeve Sociale, UNICEF, IOM dhe të gjitha organizatat e tjera që veprojnë në këtë fushë.
- Janë rishikuar tarifat në sistemin e formimit profesional dhe konkretisht në qendrat e formimit profesional publik tarifat e rregjistrimit bëhen falas për grupet në nevojë të regjistruar si punëkërkues të papunë në zyrat e punësimit, përfshirë edhe vajzat dhe gratë e trafikuar (sipas urdhrit nr. 394, datë 23.02.2004 të Ministrit të Punës dhe Çështjeve Sociale, “Për tarifat e sistemit të formimit profesional”).
- Janë në shërbim të rehabilitimit të viktimave të trafikimit të qënieve njerëzore, disa qendra sociale publike dhe jopublike si qendra e pritjes së viktimave në Linz, Qendra Vatra në Vlorë, Tjetër Vizion në Elbasan, Shërbimi Social Internacional.
- Ka filluar procesi i pajisjes së gjykatës së krimeve të rënda me elementët e duhur teknikë për mbrojtjen dhe sigurinë e nevojshme për viktimat e trafikut që dëshmojnë gjatë një procesi gjyqësor.
- Është ratifikuar nga Parlamenti Shqiptar, Marrëveshja mes Qeverisë së Republikës Greke dhe Republikës së Shqipërisë për Mbrojtjen dhe Asistencën e Fëmijëve Viktima të Trafikimit.
- Janë nënshkruar marrëveshje me aktorë vendas dhe të huaj të përfshirë në luftën kundër trafikëve, siç mund të përmendet marrëveshja me Terre des Hommes, deklaratë partneriteti me IOM, ARSIS, ICMPD, etj.

Theksojmë gjithashtu, që ndryshimet Kodit Penal krijuan mundësi të zbatimit të ligjit penal të Republikës së Shqipërisë edhe për shtetasit e huaj që merren me trafikimin e jashtëligjshëm të njerëzve, fëmijëve dhe grave, jo vetëm në territorin e Republikës së Shqipërisë, por dhe jashtë këtij territori.

Ky ndryshim, i cili një siguron një mbrojtje të miturve edhe nga kriminaliteti i shtetasve të huaj, është bërë për të mbrojtur nga trafikimi sidomos ata fëmijë shqipëtarë që jetojnë jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë për arsye të emigrimit me familje ose të largimit nga familja e tyre.

Në përmbushje të angazhimeve dhe prioriteteve të qeverisë, për 6-mujorin e dytë të vitit 2006 do të ndërmerren këto hapa konkrete përsa i përket:

- Zbatimi dhe monitorimi i masave për parandalimin dhe luftën kundër trafikut të qënieve njerëzore të parashikuara në planet e veprimeve të Strategjisë Kombëtare të Luftës kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore, nga ana e të gjitha institucionet e përfshira; ministritë dhe institucionet e tjera përgjegjëse.
- Marrja e hapave të mëtejshme për funksionimin sa më efikas të Autoritetit Përgjegjës, si dhe vendosja e rrjetit të kontakteve me të gjithë

partnerët e interesuar, për bashkërendimin e procesit të referimit për ndihmë, mbrojtje dhe rehabilitim të viktimave të trafikut. Po në kuadër të funksionimit të Autoritetit Përgjegjës në bashkëpunim me të gjitha palët e përfshira, do të ngrihet një “helpline” për denoncimin e rasteve të trafikimit që do t’i vijë në ndihmë të gjithë të interesuarve për këtë çështje. Gjithashtu pranë Autoritetit Përgjegjës do të ngrihet edhe një bazë të dhënash për të evidentuar të gjitha rastet e viktimave të kthyer të referuar.

- Në kuadër të funksionimit të Komiteteve Antitrafik në nivel lokal, do të zhvillohen një sërë takimesh, seminare, aktivitete për parandalimin dhe luftën kundër fenomenit të trafikimit të qënieve njerëzore.
- Riaktivizimi i qendrës pritëse për viktimat e trafikimit në Aeroportin e Rinasit, dhe pikave të tjera të kalimit të kufirit dhe pajisja me infrastrukturën e nevojshme logjistike për këtë qëllim.
- Zhvillimi i kurseve të trajnimit për marrjen e njohurive mbi të drejtat e njeriut dhe viktimat e trafikimit, për të gjithë punonjësit, në polici, në prokurori dhe gjykata; gjithashtu, trajnime të përbashkëta të një karakteri më të specializuar për punonjës të policisë, prokurorisë dhe gjykatës me detyra specifike në lidhje me çështjet e trafikimit të qënieve njerëzore.
- Hapa për përmirësimin e mbrojtjes ligjore, fizike dhe identitetit personal për të gjitha viktimat/dëshmitarët në çështje gjyqësore dhe rishikimi i skemës së kompensimit për këto viktima nga pasuritë e konfiskuara.
- Pajisja e gjykatës së krimeve të rënda me elementët e duhur teknikë për mbrojtjen dhe sigurinë e nevojshme për viktimat e trafikut që dëshmojnë gjatë një procesi gjyqësor.
- Vazhdimi dhe zhvillimi i bashkëpunimit ndërkombëtar dhe rajonal në fushën ligjore, zbatimit të ligjit dhe atë të drejtësisë kundër trafikimit dhe trafikuesve të qënieve njerëzore.
- Nënshkrimi i marrëveshjeve për mbrojtjen e viktimave të trafikut edhe me vende të tjera nga rajoni dhe më gjerë, duke e zgjeruar fushën e veprimit jo vetëm për fëmijët por edhe për grupe të tjera vulnerabël ndaj këtij fenomeni, me vendet e BE-së (si p.sh. me Mbretërinë e Bashkuar), për viktimat shqiptare të trafikuar.
- Parashikimi i krimit të shfrytëzimit të femijeve për lypësi si një krim i ri në kodin Penal për t’i ndihmuar mbrojtjes së femijeve nga Trafikimi, brenda vitit 2006.

Në bashkëpunim me Komitetet Lokale Antitrafik në nivel lokal, Zyra e Koordinatorës Kombëtare do të ndër marrë një fushatë vendore për heqjen e fëmijëve nga rruga, regjistrimin e tyre në shkollë, për luftën ndaj prostitucionit ditor, etj. Ky proces, i cili kërkon impenjimin dhe dedikimin e agjensive dhe

intitucioneve te ngarkuara direkt me këto probleme, synohet te realizohet brenda muajit Maj te vitit 2007 në të gjithë vendin.

Në kuadër të masave për rritjen e ndërgjegjësimit dhe informimit, përsa i përket çështjeve të trafikimit të qënieve njerëzore dhe përfshirjes së shoqatave të minoriteteve në luftën kundër këtij fenomeni, ndër prioritetet për këtë vit përmendim:

- ✓ Nënshkrimin e një marrëveshje me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës për përfshirjen në programin shkollor të një cikli temash mbi trafikimin e qënieve njerëzore
- ✓ Hartimin dhe përfundimin e marrëveshjeve të bashkëpunimit me OJF-të lokale dhe ndërkombëtare, që janë të përfshira në luftën kundër trafikut të qënieve njerëzore, duke përcaktuar detyrimet dhe përgjegjësitë e këtij partneriteti dhe veçanërisht atë të ndarjes së produktit të informacionit apo raportimit.
- ✓ Fushata ndërgjegjësuese, në bashkëpunim me aktorë të tjerë të përfshirë, për të informuar dhe mësuar me më shumë efikasitet popullsinë në përgjithësi dhe sidomos gratë, fëmijët dhe grupet në rrezik, rreth shkaqeve, rreziqeve dhe pasojave të trafikimit.

Gjithashtu me qëllim parandalimin e këtij fenomeni, ndër masat prioritare të përcaktuara në Strategjinë kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës të minoritetit rom”, është parashikuar, marrja e masave të përshtatshme për parandalimin e trafikimit të fëmijëve dhe vajzave rome.

Në tryezat që ka organizuar, Sektori i Monitorimit të Strategjisë Kombëtare për romët, në të cilat kanë marrë pjesë edhe shoqatat rome, është evidentuar rreziku i trafikimit të këtij minoriteti, si dhe janë informuar dhe sensibilizuar këto shoqata lidhur me këtë fenomen, parandalimin dhe luftën kundër tij.

Ndërkohë ky sektor është në kontakt të vazhdueshëm me OJF dhe me organizatat ndërkombëtare, që punojnë në fushën e antitrafikimit për mbledhjen e të dhënave lidhur me këtë fenomen.

Një rol të rëndësishëm në procesin e sensibilizimit të opinionit për rrezikshmërinë e fenomeneve të trafikimit të fëmijëve, grave e vajzave për qëllime shfrytëzimi kanë luajtur dhe vetë shoqatat rome.

Këto shoqata, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit, informimit dhe të sensibilizimit të opinionit publik për parandalimin e fenomenit të trafikimit, kanë ngritur grupe pune në disa qytete të vendit për t’u informuar më mirë mbi çështjet e trafikimit dhe kanë organizuar tavolina te rrumbullakta në nivel lokal dhe kombëtar, të cilat janë mbështetur dhe nxitur edhe nga strukturat shtetërore⁹⁵.

⁹⁵ Sipas informacionit të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve

Edhe organizatat që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut dhe fëmijve, si dhe organizatat e ndryshme ndërkombëtare, janë të angazhuara dhe kanë dhënë një kontribut për ndërgjegjësimin, sensibilizimin, informimin për luftën kundër fenomenit të trafikimit.

Konkretisht përmendim një sërë aktivitete të USAID kundër trafikimit të fëmijve⁹⁶:

- Aktivitete sensibilizuese në shkolla ku 937 fëmijë egjiptianë dhe 309 fëmijë romë janë informuar lidhur me parandalimin e këtij fenomeni.
- Aktivitete sensibilizuese në komunitet ku 138 fëmijë romë janë informuar lidhur me parandalimin e këtij fenomeni.
- Aktivitete për mbrojtjen ku janë asistuar 304 fëmijë egjiptianë dhe 345 fëmijë romë.
- Rreth 126 familje të fëmijve egjiptianë dhe 114 familje të fëmijve romë janë asistuar me ushqime, veshje, ilaçe etj.
- Për periudhën kohore Maj 2005-Mars 2006 rreth 800 gra romë janë ndihmuar me asistencë anti-trafikimi dhe për marrjen e mesazheve për parandalimin e këtij fenomeni.

Në total USAID ka investuar rreth 1.7 milion USD në aktivitetet kundër trafikimit.

⁹⁶ Sipas informacionit të USAID

Lutemi të na informoni mbi bashkëpunimin midis Shqipërisë dhe vendeve fqinje të saj dhe kontaktet ndërkuftare përsa i përket mbrojtjes së minoriteteve kombëtare.

Marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe të bashkëpunimit me vendet e rajonit, e veçanërisht me ato të Ballkanit Perëndimor, vazhdojnë të jenë një nga prioritetet e politikës të jashtme të Shqipërisë.

Duke qenë të ndërgjegjshëm se bashkëpunimi rajonal është parakusht për integrimin euro-atlantik, Shqipëria i përmbahet orientimeve të Bashkimit Europian për një rajon të stabilizuar dhe të sigurtë, ku vendin e konflikteve ndëretnike e fetare ta zërë bashkëpunimi dy dhe shumëpalësh mes të gjitha vendeve të rajonit.

Filozofia e Qeverisë Shqiptare në zhvillimin e marrëdhënieve me fqinjët bazohet në tri parime themelore: transparencë, tolerancë dhe dialog. Nga kjo pikëpamje rëndësi e veçantë i është intensifikuar dialogu politik në nivel të lartë me të gjitha vendet e rajonit, si edhe është zgjeruar baza juridike e bashkëpunimit institucional dypalësh në mjaft fusha me interes të ndërsjelltë.

Marrëdhëniet me vendet e rajonit

Marrëdhëniet me Greqinë kanë njohur progresivisht zhvillime pozitive dhe një bashkëpunim të ngushtë në kuadrin dypalësh, rajonal, europian dhe ndërkombëtar për ruajtjen dhe forcimin e stabilitetit, paqes e progresit në Europën Juglindore. Shqipëria, duke qënë e angazhuar në procesin e integritit në BE dhe NATO, e vlerëson Greqinë, si një partner strategjik euro-rajonar. Partneriteti i arritur në nivelin aktual të marrëdhënieve shqiptaro-greke është një realitet që vlerësohet nga qeveritë e të dy vendeve dhe nga faktori ndërkombëtar. Ky afrim dypalësh ka efektet e veta pozitive në nivelin e bashkëpunimit rajonal dhe në mënyrë të veçantë në proceset integruese të vendit ku mirëkuptimi dhe mbështetja greke nuk ka munguar.

Zhvillime pozitive janë shënuar edhe në drejtim të plotesimit të kuadrit ligjor me nënshkrimin e shumë traktateve, marrëveshjeve, protokolleve dhe programeve të bashkëpunimit në fusha me interes të përbashkët. Numri i marrëveshjeve të nënshkruara është i madh dhe përfshin pothuajse të gjitha fushat e bashkëpunimit. Ndër marrëveshjet më kryesore përmendim Traktatin e Miqësisë dhe Bashkëpunimit, Marrëveshjen për Nxitjen dhe Mbrojtjen e Investimeve, Marrëveshjen për Heqjen e Taksimit të Dyfishtë, Marrëveshjen Tregtare, Marrëveshjen e Bashkëpunimit Kulturor, etj.

Bashkëpunimi ekonomik mes dy vendeve përbën një nga drejtimet themelore në marrëdhëniet dypalëshe. Nga të dy palët është punuar në drejtim të intensifikimit të këtij bashkëpunimi. Theksojmë se ekziston një kuadër pothuajse i plotësuar ligjor për bashkëpunimin dhe konsolidimin e marrëdhënieve në fushat prioritare të zhvillimit ekonomik. Greqia është partneri i dytë në bashkëpunimin ekonomik me Shqipërinë dhe zë vendin e dytë për investimet e huaja në Shqipëri. Ka një bashkëpunim të mirë në fusha me rëndësi në ekonominë si në ato të bankave dhe financave, telekomunikacionit, tregtisë, transportit, infrastrukturës, teknologjisë e karburanteve.

Aktualisht në Shqipëri operojnë 210 firma greke me një kapital prej afro 210 milion GRD. Greqia është një nga partnerët tregtarë më të rëndësishëm për Shqipërinë me një tendencë progresi të vazhdueshëm. Ajo zë vendin e dytë në totalin e eksporteve dhe importeve me vendin tonë dhe vendin e parë si partner tregtar ballkanik i Shqipërisë. Eksportet shqiptare drejt Greqisë përfaqësojnë 12.8% të volumit total të eksporteve tona. Ndërsa importet greke përfaqësojnë 20.1% të importeve totale.

Marrëdhëniet **me Maqedoninë** kanë njohur një progres gjithnjë në rritje, në sajë të një dialogu politik të vazhdueshëm në nivelet më të larta me autoritetet maqedone, si edhe të qëndrimeve konstruktive të qeverisë Shqiptare ndaj disa zhvillimeve të caktuara, të ndodhura në këtë vend. Duke mbajtur të njëjtin qëndrim me atë të komunitetit ndërkombëtar, Shqipëria ka përkrahur vazhdimisht zbatimin e plotë të Marrëveshjes së Ohrit, si një proces kyç jo vetëm për stabilitetin e Maqedonisë, por edhe për anëtarësimin e saj në Bashkimin Evropian.

Marrëdhëniet me shtetin e ri të pavarur të **Malit të Zi** marrin një rëndësi të veçantë në kuadrin e marrëdhënieve me vendet fqinje edhe për faktin se aty jeton një minoritet shqiptar, i cili është aktiv në jetën politike të vendit dhe shërben si urë lidhëse midis dy popujve. Shqipëria ka përsëritur verdiktin e popullit malazes për pavarësi me referendumin e datës 21 maj 2006 dhe ka qenë ndër vendet e para që ka bërë njohjen zyrtare të Malit të Zi, shtet të pavarur dhe sovran.

Bashkëpunimi me Vendet e Rajonit në fushën e mbrojtjes të të drejtave të minoriteteve.

Qëndrimi i qeverisë shqiptare ka qenë gjithmonë sigurimi dhe respektimi i të drejtave të minoriteteve në të gjithë territorin e Shqipërisë, pa asnjë diskriminim.

Në kuadrin e angazhimeve të Qeverisë së Shqipërisë për përmirësimin e jetesës dhe qarkullimin e lirë të personave që u përkasin minoriteteve, veçanërisht të atyre që banojnë në zonat kufitare, janë nënshkruar marrëveshje dhe memorandume mirëkuptimi midis Shqipërisë dhe vendeve fqinje, në bazë të të cilave janë hapur edhe pika të kalimit kufitar që mundësojnë edhe shkëmbimin e vizitave në të dy anët e kufirit.

Theksojmë se Republika e Shqipërisë ka gjithsej 26 pika të kalimit kufitar me vendet fqinje. Një pjesë e mirë e tyre janë hapur dhe shërbejnë vetëm për lëvizjen e banorëve të zonës kufitare me vendin fqinj.

Parë në tërësi, hapja e pikave kufitare jo vetëm do të rrisin më tej kontaktet njerëzore mes qytetarëve tanë, por edhe do të ndikojnë ndjeshëm në shtimin e shkëmbimeve tregëtare dhe zhvillimin e turizmit në të dyja anët e kufirit.

Të gjitha pikat kufitare ekzistuese së bashku me ato që do të hapim në të ardhmen si edhe lehtësimi i procedurave dhe në mjaft raste heqja e regjimit të

vizave për qytetarët e të dy vendeve, veçanërisht në zonat kufitare janë një tregues i qartë jo vetëm i marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë, por edhe të bashkëpunimit të suksesshëm ndërkufitar.

Minoriteti grek

Shqipëria i kushton një vëmendje të veçantë mbrojtjes dhe respektimit të të drejtave të minoritetit grek, që jetojnë në territorin e saj, duke i konsideruar si një element vital të shoqërisë së saj dhe si një urë lidhëse me Greqinë dhe Europën. Kjo vëmendje gjen hapësirë sidomos në politikën e stabilitetit dhe fqinjësisë së mirë, që Shqipëria zhvillon në rajon, si dhe procesin e rëndësishëm të integritetit në BE. Minoriteti grek i janë siguruar hapësirat dhe mundësitë e realizimit në praktikë, të të drejtave që i takojnë bazuar në standartet e përcaktuara në dokumentet ndërkombëtare të OKB-së, OSBE-së, KE-së, Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, marrëveshjeve dypalëshe, si dhe në përvojën më të mirë të shteteve të Europës me demokraci të zhvilluar.

Shprehje e qartë e zbatimit në praktike të kësaj politike është fakti që personat e minoritetit grek kanë përfituar njëlloj si gjithë shtetasit e tjerë në sferën e njohjes, garantimit e mbrojtjes së të drejtave e lirive themelore të njeriut, si liria e ndërgjegjes, e mendimit dhe e shprehjes; garantimi i sigurisë së personit; liria e lëvizjes dhe kontaktet e lira me vendin e origjinës; liria e besimit, e drejta e pronësisë; liria e grumbullimit e bashkimit; pjesëmarrja në jetën publike; në procesin elektorale; në shtypin e lirë; pjesëmarrja në institucionet shtetërore e shoqërore, etj.

Më poshtë po përmendim disa marrëveshje dypalëshe, të cilat kanë kontribuar në përmirësimin e mëtejshëm të të drejtave të minoritetit grek në Shqipëri.

1. TRAKTATI I MIQËSISË, BASHKËPUNIMIT, FQINJËSISË SË MIRË DHE SIGURISË MIDIS REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË DHE REPUBLIKËS GREKE.

Neni 1 : Angazhimi i palëve për respektimin e "...lirive themelore, të drejtave njerëzore dhe minoritare".

Neni 12 : Palët Kontraktuese do të përpiqen që, në bazë të Konventave dhe Marrëveshjeve mes tyre, të zgjerojnë shkëmbimet e tyre kulturore në të gjitha nivelet duke përfshirë edhe krijimin e qendrave kulturore dhe mësimin e gjuhëve të tyre, në mënyrë që të japin ndihmesën në njohjen e ndërsjelltë të kulturave kombëtare dhe në pasurimin e trashëgimisë së përbashkët kulturore të Europës.

Neni 13 : Të dyja palët, duke njohur rëndësinë e mbrojtjes dhe respektimit të të Drejtave Njerëzore dhe Minoritare, janë dakord të zbatojnë dispozitat e teksteve të OSBE-së, të Kopenhagës (1990), të Gjenevës (1991) dhe të Moskës (1991).

2. MARRËVESHJA MES QEVERISË SË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË DHE QEVERISË SË REPUBLIKËS GREKE PËR BASHKËPUNIMIN NË FUSHAT E ARSIMIT, SHKENCËS DHE KULTURËS. NËNSHKRUAR NË TIRANË MË 4 NËNTOR 1998.

Neni 1, paragrafi c : Palët kontraktuese do të nxisin dhe ngrenë në një nivel më të lartë studimet e gjuhës greke në Universitetin e Tiranës dhe atë të Gjirokastrës dhe të gjuhës shqipe në Universitetin e Janinës.

Neni 1, paragrafi f : Do të krijojnë kondita të nevojshme për mësimin e gjuhës amtare dhe qytetërimin të njerëzve që i përkasin minoritetit grek. Pala greke do të shqyrtojë mundësinë e mësimin të gjuhës amtare nga fëmijët shqiptarë që ndodhen në Greqi me prindërit e tyre për arsye ekonomike. Pala Shqiptare do të shqyrtojë mundësinë e përfshirjes së gjuhës greke ndër gjuhët e tjera të huaja facultative në shkollat e mesme.

Neni 1, paragrafi k : Do të bashkëpunojë për prezantimin në secilin vend të histories, gjeografisë, kulturës dhe ekonomisë së vendit tjetër, veçanërisht në tekstet shkollore. Për këtë qëllim ato do të ndër marrin veprime të përbashkëta, si shkëmbimi i materialeve dokumentare dhe ndërmarrjen e një aksioni të përbashkët për tekstet shkollore.

Neni 2 : Pala Greke merr përsipër të japë ndihmesën për zhvillimin dhe modernizimin e sistemit arsimor të shqiptarëve dhe Minoritetit Grek duke ofruar materiale mësimore, paisje, trainim mësuesish dhe çdo mjet tjetër të përshtatshëm.

3. Programi Kulturor i Bashkëpunimit mes Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës Greke për periudhën 2003 – 2005, I nënshkruar në Athinë në datat 1 - 4 prill 2003.

Neni 1, Kapitulli 1.3.1 : Palët kontraktuese do të nxisin dhe ngrenë në një nivel më të lartë studimet e gjuhës greke në Universitetin e Tiranës dhe atë të Gjirokastrës dhe të gjuhës shqipe në Universitetin e Janinës.

Neni 1, Kapitulli 1.3.2 : Palët kontraktuese të shohin mundësinë e futjes së studimit të gjuhës shqipe në Universitetin e Athinës.

Neni 1, Kapitulli 1.3.3 : Palët kontraktuese do të krijojnë kondita të nevojshme për mësimin e gjuhës amtare dhe qytetërimin të njerëzve që i përkasin minoritetit grek.

Neni 1, Kapitulli 1.3.4 : Pala greke do të shqyrtojë mundësinë e futjes së mësimin të gjuhës amtare nga fëmijët shqiptarë që ndodhen në Greqi me prindërit e tyre për arsye ekonomike.

Neni 1, Kapitulli 1.3.5 : Pala Shqiptare do të shqyrtojë mundësinë e përfshirjes së gjuhës greke ndër gjuhët e tjera të huaja facultative në shkollat e mesme.

Neni 1, Kapitulli 1.3.6 : Pala Greke merr përsipër të japë ndihmesën për zhvillimin dhe modernizimin e sistemit arsimor për Shqiptarët dhe Minoritetin Grek duke ofruar materiale mësimore, paisje, trainim mësuesish dhe çdo mjet tjetër të përshtatshëm.

Bashkëpunimi ndërkuftar konsiderohet themelor në disa plane:

a. Ndikon në nivelin e mirëbesimit mes dy popujve. Synimi është kthimi i kufirit shqiptaro-grek në një kufi modern european, ku mirëbesimi dhe respektimi i dinjitetit të qytetarit të jetë në shkallën më të lartë.

b. Ndhmon në sigurimin e lirisë së lëvizjes së rregullt në po atë masë që parandalon thyerjet e regjimit kufitar.

c. Konsiderohet njëkohësisht porta e fqinjit dhe porta e Europës.

Shqipëria e vlerëson bashkëpunimin me Greqinë për ndalimin e emigracionit klandestin, trafikut ilegal dhe çdo forme të kontrabandës nëpërmjet kufijve tanë. Një ndihmë në këtë drejtim është dhe vazhdimi deri në fund i bashkëpunimit për rindërtimin e piramidave. Lufta kundër trafikut ndërkuftar duhet të shkojë paralel me përparimin e procedurave dhe mundësive të qarkullimit të ligjshëm.

Në kuadër të përpjekjeve të qeverisë shqiptare për krijimin e lehtësirave për qarkullimin e lirë të njerëzve dhe mallrave, janë nënshkruar marrëveshje për hapjen e pikave të reja të kufirit, siç është ajo e Qafë Botës. Pikat e kufirit që tashmë janë në funksionim me palën greke shërbejnë në mënyrë të veçantë lëvizjes së pakicave që janë edhe banorët e zonave kufitare.

Minoriteti maqedonas

Në kuadrin e Marrëveshjes për Qarkullimin e Vogël Kufitar të nënshkruar midis Qeverisë Shqiptare dhe Qeverisë Maqedone, pjesëtarët e minoritetit maqedonas kanë mundësi të punojnë në Maqedoni.

Në kuadrin e garantimit të të drejtave arsimore, vëmendje e veçantë i është kushtuar edhe arsimimit në gjuhën amtare të minoriteteve.

Duke iu referuar pozicionit tepër të favorshëm gjeografik që ka për turizëm, por edhe si një komunë kufitare që lidh Korçën me Maqedoninë është parë me interes zhvillimi i zonës së Liqenasit. Konkretisht gjatë dy viteve të fundit në komunën e Liqenasit është investuar për vazhdimin e asfaltimit të rrugës nacionale Korçë-Doganë. Nga Fondi Shqiptar i zhvillimit janë çelur financime për sistemimin e rrugëve rurale, kanalizimin e ujrave të zeza. Gjithashtu, është i gatshëm projekti i ujësjellësit të fshatit Lajthizë dhe projekti i ndërtimit të qendrës shëndetësore në Kallmas dhe për realizimin e tyre po kërkohen financime.

Gjithashtu, me shumë vëmendje është trajtuar edhe çështja e lëvizjes së lirë të personave që i përkasin minoritetit maqedonas. Në këtë kuadër, me marrëveshje dypalëshe janë hapur pika të kalimit kufitar, përfshirë edhe me të fundit ate në Xhebisht-Trebishtë-Peshkopi⁹⁷. Hapja e këtyre pikave të kalimit kufitar shërben për të rritur kontaktet mes qytetarëve të të dy anëve të kufirit, si dhe për shtimin e shkëmbimeve tregëtare dhe zhvillimin e turizmit në të dyja

⁹⁷ Marrëveshje e nënshkruar në Tiranë, më 16.11.2005.

anët e kufirit. Po ashtu, këtij qëllimi i shërben edhe aplikimi me Maqedonine i sistemit të marrjes së vizave në kufi për qytetarët e të dy vendeve.

Minoriteti serbo-malazez

Në drejtim të bashkëpunimit ndërkufitar në zonat e banuara nga minoriteti serbo-malazez, gjatë muajit qershor 2006 janë nënshkruar marrëveshje dypalëshe bashkëpunimi në fushën e mjedisit përreth liqenit të Shkodrës, në fushën e transportit për lidhjen e rrjeteve hekurudhore nëpërmjet Bajzës, si edhe u realizua lidhja liqenore me target në Liqenin e Shkodrës nëpërmjet hapjes së pikës kufitare të katërt midis dy vendeve, Ura e Bunës – Vir Pazar.